

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ДЕСЯТА ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО
ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»**

29 травня 2020 р.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МАРІУПОЛЬ — 2020

УДК 327(063)

Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: Збірник матеріалів Дев'ятої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (24 травня 2019 р.) / Під заг. ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь : МДУ, 2019. — 225 с.

Редакційна колегія:

К. В. Балабанов, ректор МДУ, д.політ.н., професор кафедри МВ та ЗП; **В. Ф. Лисак**, декан історичного факультету, д.і.н., професор кафедри МВ та ЗП; **О. В. Новакова**, д.політ.н., професор кафедри політичних наук Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова; **Н. П. Пашина**, д.політ.н., професор кафедри МВ та ЗП; **І. М. Грідіна**, д.і.н., професор кафедри МВ та ЗП; **К. А. Трима**, к.політ.н., провідний науковий співробітник відділу політики і врядування у вищій освіті Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України; **О. Л. Гільченко**, к.політ.н., завідувач кафедри МВ та ЗП; **М. В. Булик**, к.політ.н., доцент кафедри МВ та ЗП; **В. О. Сенатосенко**, асистент кафедри МВ та ЗП.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики (протокол № 13 від 16.06.2020).

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 09 від 17.06.2020).

ПРОЦЕСИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР СВІТОВОГО РОЗВИТКУ

УДК 314.15(430):616-036.21

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ФРН В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

*Беззубченко Ю.,
студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Поширення коронавірусу COVID-2019 в світі викликає паніку в абсолютно різних сферах: виникає ажіотажний попит на медичні маски, з'являються повідомлення про дефіцит овочів і фруктів з Китаю, песимістичні прогнози для економіки.

До теперішнього часу найбільші спалахи відбувалися в основному в благополучних та відносно стабільних країнах – це Китай, Японія, Італія й Південна Корея. У кожній з них є міцний центральний уряд і організовані медичні служби. Але в країнах з менш розвиненими системами охорони здоров'я вірус буде важче не те що стримати, а й виявити. Це стосується деяких африканських держав, а також охоплених війною територій в Сирії, Лівії або Ємені.

Інша велика проблема – численні біженці в Європі і на Близькому Сході. Коли в Європі сталася міграційна криза, так чи інакше вона торкнулася багатьох країн - починаючи від Греції і Македонії, що перетворилися у плацдарм для подальшої експансії біженців в глиб континенту, і закінчуючи бажаною, але недосяжною Британією, наполегливо чинять опір масового проникнення мігрантів. Однак головною жертвою нового переселення народів стала Німеччина - саме вона прийняла основний удар міграційної хвилі – саме до ФРН кинулися основні потоки біженців.

У 2020 р. до квітня в Німеччині було подано 43065 заяв про надання притулку. Загальна кількість клопотань про надання притулку складається з числа первинних і кількості наступних клопотань. Більшість прохачів притулку прибули

із Сирії в 2020 р. По суті, ці люди виявилися за межами будь-яких соціальних гарантій. Вони живуть у переповнених таборах, в поганих санітарних умовах. Це робить їх найбільш вразливою для пандемії мішенню. Мільйони переселенців розкидані по Іраку, Лівану, Туреччині, Сирії та Ірану. На цьому тлі рішення турецького уряду не стримувати потоки біженців в Європу через ситуацію в Ідлібі викликає тільки більше побоювань. Неконтрольовані переміщення людей, що не мають доступ до найпростішої медичної допомоги, буде тільки посилювати поширення хвороби.

Нинішня криза посилює тенденцію, яка в будь-якому випадку наростає на кілька місяців, а то й років. Ситуація стає все більш складною для людей, які хочуть отримати притулок в Європі. Вірус корони дає політичним діячам у різних країнах вагомий аргумент на користь того, щоб мігрантам і біженцям взагалі було важко, якщо не неможливо, потрапити в Європу.

Число інфікованих коронавірусом нового типу в Німеччині, за даними Інституту імені Роберта Коха, на 12 травня досягла 170508 осіб (+933 за добу). Здоровими вважаються 147200, померли 7533 людини.

До початку пандемії у вразливих людей був шанс знайти притулок в Європі за допомогою програм переселення. За даними ООН, туди входять біженці, які не можуть ні повернутися на батьківщину, ні залишитися в країні, в яку вони бігли.

Однак, оскільки Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та Міжнародна організація з міграції (МОМ) тимчасово призупинили ці програми через пандемію COVID 19, навіть найслабші, найбільш вразливі серед сімей повинні чекати біля воріт Європи.

«На даний момент міграції майже не відбувається», - заявив МЕДІА-СЕРВІС дослідник ринку праці Герберт Брюкер з Інституту ринку праці та професійних досліджень (IAB). «У нас поки немає поточної статистики міграції, але зниження кількості рейсів і пасажиропотоку показує чітку тенденцію». Г. Брюкер очікує, що в першій половині 2020 р. найбільше людей покинуть країну, ніж новоприбулі. Для порівняння: в першій половині 2019 р. чистий імміграція все ще становила близько 150000 чоловік.

Говорячи про біженців, варто згадати, що з метою стримування пандемії COVID-19 і запобігання подальших інфекційних ланцюжків в ЄС, Федеральному відомству з міграції та біженців було доручено тимчасово призупинити всі переклади в Дублін з Німеччини і назад до подальшого повідомлення. Ця домовленість застосовується негайно.

Вже заплановані переклади повинні бути виконані пізніше. Крім того, переселення родичів членам їх сімей, передбачене Дублінським регламентом, також має бути виконано пізніше.

Комісія ЄС очікує глибоку рецесію через пандемію. Хоча всі держави-члени ЄС страждають від пандемії і її економічних наслідків, масштаби кризи і сила подальшого підйому, ймовірно, будуть суттєво відрізнятися. Вважається, що вирішальними факторами є швидкість, з якою послаблюються заходи, важливість таких послуг, як туризм, для відповідної економіки і фінансового становища окремих країн.

Економічний стан туристичної індустрії в умовах короно-кризи ще більше погіршився. В даний час галузь туризму очікує, що до середини червня продажі впадуть як мінімум на 10,8 млрд. євро. Адже в результаті урядового розпорядження бізнес туристичних агентств і туроператорів практично повністю зупинився. Там немає поліпшення, а світове попередження про подорожі в зв'язку з пандемією корони було недавно продовжено до середини червня. Крім того, буде тягар скасування заброньованих поїздок позначився на туристичному бізнесі. Туристичні фірми хочуть потрапити до державної програми невідкладної допомоги з безоплатної допомогою., тому що знаходяться на грані банкрутства. Криза, викликана COVID 19, вражає ринок праці повністю: кількість безробітних зросла з березня по квітень більш ніж 300000, рівень безробіття до 5,8 відсотка.

У той же час Прикордонний контроль, запроваджений Німеччиною в зв'язку з епідемічною кризою, припиниться з 15 червня. Про це заявив глава МВС Німеччини Хорст Зеєхофер. Ослаблення перевірок на кордонах разом з тим вступило в силу 15 травня. Передумовою рішення про ослаблення перевірок стало зменшення числа заражень коронавірусної інфекцією. З 15 травня прикордонний

контроль не здійснюється на кордоні Німеччини з Люксембургом. Контроль на кордоні з Данією припиниться, як тільки уряд Данії проведе відповідні консультації з сусідніми країнами. Кордон між Австрією та Німеччиною відкриється 15 червня. На кордонах з Францією, Австрією, Швейцарією перевірки будуть проводитися до 15 червня.

В останні кілька днів депутати обговорювали зі своїми колегами в інших країнах і з прем'єр-міністрами прикордонних федеративних земель, деталі поступового повернення від стаціонарного контролю до звичайного прикордонного нагляду в 30-кілометровому діапазоні. Уряд вважає, що 14-денний карантин для тих, хто приїжджає в Німеччину повинен поширюватися тільки на людей, які раніше побували в третій країні, але не на німців, які прибувають з Франції або Нідерландів.

Контроль на кордонах з Данією, Люксембургом, Францією, Австрією і Швейцарією був введений 16 березня, щоб зупинити поширення COVID-19 в Німеччині. З тих пір в'їзд в країну дозволено тільки тим, хто може назвати "вагому причину" для цього - наприклад, для роботи, представникам медичної професії або громадянам ЄС, які знаходяться на шляху в свою рідну країну.

Підводячи підсумки, можна сказати, що поширення інфекції вже серйозно вплинуло на ситуацію у всьому світі, а особливо на економіку. Міграція ж на час припинилася, кордони ФРН частково закриті. Надзвичайний стан в різних країнах в поєднанні з глобальною рецесією не може не відбитися на всій світовій політиці. І справа не тільки в тому, що офіційні особи точно так же заражаються інфекцією, потрапляють в карантин і скасовують візити і зустрічі. Пандемія може загальмувати глобальні політичні процеси та спровокувати міграцію й нові кризи.

Список використаних джерел

1. Голова МВД Німеччини Хорст Зеєхофер. URL: <https://www.spiegel.de/consent-a-?targetUrl=https%3A%2F%2Fwww.spiegel.de%2F> (дата звернення: 11.05.2020).
2. Економіка Німеччини. URL: <https://www.fr.de/wirtschaft/corona-krise-wirtschaft->

konjunktur-rezession-deutschland-frankreich-italien-zr-13589715.html (дата звернення: 15.05.2020).

3. Статистичні данні. URL: <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/germany/> (дата звернення: 12.05.2020).
4. Як вірус корони будується у фортеці Європи? URL: <https://www.dw.com/de/das-coronavirus-verfestigt-die-migrationspolitik-der-europ%C3%A4ischen-union/a-52917289> (дата звернення: 25.04.2020).
5. Які органи федерального уряду займаються пандемією корони? URL: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/faqs/DE/themen/bevölkerungsschutz/coronavirus/coronavirus-faqs.html> (дата звернення: 17.04.2020).

УДК 314.15(474)

ДЕПОПУЛЯЦІЯ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ

Гільченко О.,

*к.політ.н., завідувач кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*

До вимушеної еміграції людей підштовхують політичні конфлікти та економічна ситуація. Розрив між станом добробуту у східних та західних країнах Європи особливо виразно виявляється у розмірах заробітної платні. Тому для країн Балтії основною причиною міграції є економічний фактор.

Ці пострадянські країни, незважаючи на те, що вже з 2004 р. є повноцінними членами ЄС та кілька років поспіль мають досить високий рівень ВВП на душу населення (на кінець 2019 р. ВВП на душу населення Естонії становило 35922 \$, Литви – 36800 \$, Литви – 31211 \$), все одно у порівнянні з іншими західними країнами ЄС мають нижчий рівень розвитку. Це спонукає населення Латвії, Литви та Естонії до внутрішньої (в рамках ЄС) трудової міграції.

Одним з основних проявів негативного впливу міграції на сучасний стан справ у Європі й особливо в країнах балтійського регіону є демографічний чинник. Естонія, Литва та Латвія – країни, яким доводиться вирішувати основні демографічні проблеми, а високий рівень еміграції посилює несприятливі тенденції. Після відновлення державності в Естонії, Латвії та Литві динаміка населення явно зменшувалася.

Існує кілька факторів процесу депопуляції в країнах Балтії:

- після вступу до Європейського Союзу у 2004 році, можливості знайти краще оплачувану роботу та продовжувати освіту в європейських університетах значно розширилися;

- особливо молодь в цих країнах користується новими можливостями та можливостями, що поглиблює процес старіння громади;

- імміграційний процес не дуже інтенсивний, він стосується переважно населення російського, українського чи білоруського походження, яке вирішило тут оселитися;

- країни Балтії частіше трактуються як країни транзиту до Західної Європи.

- домінування еміграції в міжнародних міграційних процесах.

- зменшення чисельності населення (депопуляція) є характерною особливістю також для титульних етнічних груп: недостатня народжуваність, відносно висока смертність, особливо для чоловіків;

- старіння населення у всіх трьох країнах Балтії [5].

Проте в цілому на скорочення кількості населення в країнах Балтії, за оцінками експертів впливають два чинники, а саме природний ріст населення та міграція. Зокрема, найскладніша ситуація склалася в Латвії, де внаслідок зменшення природної кількості народжених загальна кількість населення від 1990 року скоротилася на 10%. Подальші 17% скорочення кількості населення Латвії експерти пояснюють впливом міграційних процесів.

Щодо Литви, то після розпаду СРСР і відновлення незалежності Литва, як й інші дві балтійські держави, зазнали помітного зменшення чисельності населення через

відтік російськомовного населення з цих країн і депопуляційні процеси тут пов'язані з помітним зниженням рівня народжуваності [2].

Крім того, нині країни Балтії, за рівнем смертності населення відносяться до країн із порівняно високим загальним коефіцієнтом смертності й входять до перших 50 країн світу, які мають найгірші показники цього демографічного процесу.

Однак основою причиною критичної демографічної ситуації залишається все ж таки міграційні рухи. За даними звіту, країни Балтії стрімко втрачають своїх громадян, особливо молоде покоління. Так, до 2050 року Латвія втратить близько 22% свого населення, Естонія — 13%, а Литва — 17%.

За різними оцінками, за час незалежності Литви виїхало до 25% населення. Перш за все це працездатне населення віком від 20 до 45 років. Тому Литва зараз переживає складні часи й перебуває в демографічній кризі. Фактично, Литва має трудові ресурси, яким або до 20 років, тобто це ще не трудові ресурси, або люди вже після 45. Зважаючи на такий негативний тренд для країн Балтії, ще гіршою ситуація лише в Молдові та Україні, які до 2050 року втратять 51% та 36% свого населення відповідно.

У країнах Балтії, спостерігаються значні просторові відмінності в динаміці чисельності населення в розрізі адміністративних одиниць. Позитивні зміни в чисельності населення за останні 25 років помітні в адміністративних одиницях, де переважає міське населення, що пов'язано з міграційним притоком населення з сільської місцевості й незначним природним приростом населення.

Незважаючи на стрімке скорочення кількості населення, країни колишнього соціалістичного блоку в топі держав світу, які ставляться найбільш вороже до прийому іноземних мігрантів. Так, 9 з 10 країн з найнижчим рівнем сприйняття іноземних мігрантів — країни колишнього «східного блоку», серед яких 3 балтійські держави [4].

Балтійські країни, на відміну від Угорщини, Чехії, Румунії та Словаччини, завдання, вироблені у 2015 р. Європейською комісією для подолання міграційної кризи в ЄС шляхом квотного розселення нелегальних мігрантів на

своїй території, виконують далеко не в повному обсязі, але формально не порушуючи законодавства ЄС. Існує дві законні причини відмовити іммігранту у наданні дозволу на проживання у країнах ЄС: якщо особа є потенційно небезпечною для суспільства відповідної країни, та якщо особа є потенційно небезпечною у ракурсі міжнародної безпеки. Крім того, у Литві окремо наполягають на тому, що за відсутності особових справ (документів) осіб, які потребують міжнародного захисту (не економічного), країна у праві відмовити на такий запит. На практиці, у більшості мігрантів документи відсутні. Станом на липень 2018 р., з 1105 мігрантів, яку Литва зобов'язалася прийняти, усього 468 осіб офіційно були переміщені до Литви. З них 338 осіб уже виїхали з країни до інших членів ЄС, де економічно вигідніші умови перебування [1].

В країнах Балтії намагаються боротися з трудовою еміграцією через підтримку самозайнятості.

Так влада Латвії запустила масштабну програму по рееміграції і готова платити до 10 тисяч євро тим латвійцям, які повернуться з-за кордону і будуть розвивати свій бізнес на батьківщині.

Реемігрантів намагаються залучити не тільки грантами на бізнес. У регіонах сім'ям, що повернулися, часто допомагають з житлом, влаштуванням дітей у школи, освітніми курсами. За офіційними даними, в Латвію за останні кілька років повернулося близько 85 тисяч співвітчизників (виїхало до 400 тис.), тобто приблизно кожен п'ятий мігрант [3].

В цілому, внутрішня трудова міграція позитивно впливає на економіку Європейського Союзу. Працівники в пошуках роботи можуть вільно переїхати в іншу країну, тим самим зменшити тиск на ринок праці в своїй країні та задовольнити попит на працю в іншій країні. Однак для окремих країн й особливо для Балтійських, у поєднанні з іншими не економічними факторами, Естонія, Латвія та Литва очолюють рейтинг країн Євросоюзу за темпами скорочення населення.

Отже, починаючи з 1990-х рр. в країнах Балтії спостерігається стійка тенденція до постійного зменшення чисельності населення в усіх трьох країнах. За показниками

природного приросту населення Литва, як й Латвія й Естонія, відносяться до найнеблагополучніших країн світу, що засвідчує наявність у країнах депопуляційних процесів, зменшення чисельності населення й трудових ресурсів. Тут відчувається гостра потреб проведення стимулюючої демографічної політики, спрямованої на подолання негативних тенденцій у їхньому демографічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Шульга Т. Міграційна політика Литовської республіки: досвід для України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Міжнародні відносини. № 1(49). 2019. С.33-36.
2. Baltic countries' mortality rates considerably higher than European average. URL: <https://eng.lsm.lv/article/society/society/baltic-countries-mortality-rates-considerably-higher-than-european-average.a190657/>.
3. Genelyte I. Policy Response to Emigration from the Baltics: Confronting 'The European Elephant in the Room. URL: https://www.researchgate.net/publication/309961708_Policy_Response_to_Emigration_from_the_Baltics_Confronting_The_European_Elephant_in_the_Room.
4. Włodarska-Frykowska A. Migration processes in the Baltic States – the dynamic of change. URL: http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_18778_1427-9657_06_10.
5. Zvidrins Peteris. Depopulation in the Baltic States / LSM.LV. URL: https://www.researchgate.net/publication/267963924_Depopulation_in_the_Baltic_States.

УДК 327.700Н:004.056

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ З ПРОТИДІЇ КІБЕРЗАГРОЗАМ У ООН

Гурко А.,

*студентка III курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Сучасні світові глобалізаційні процеси в поєднанні з інтенсивною інформатизацією зумовлюють низку динамічних явищ, які визначають пріоритетність напрямів політики у сфері забезпечення кібербезпеки. Сьогодні інформаційна сфера складає інтегруючу основу життєдіяльності суспільства, а забезпечення інформаційної безпеки визнається одним з фундаментальних чинників його подальшого розвитку. За таких умов особливого значення набуває нейтралізація негативного впливу та подолання суспільно небезпечних явищ, одними з яких є кіберзлочинність та кібертероризм. З цією метою міжнародні організації та окремі держави розробляють правові засади протидії зазначеним загрозам. Особливе значення має дослідження нормативно-правової бази протидії кіберзагрозам в рамках ООН, яка відіграє одну з найважливіших ролей в координації міжнародних зусиль, побудові міжнародної співпраці у боротьбі із злочинами у сфері високих технологій. Проблема захисту від кіберзагроз представляє значну актуальність і для України, оскільки гібридна агресія Російської Федерації включає проведення прихованих операцій, диверсій та кібератак, до яких держава виявилася не готова.

Індустрія кібербезпеки стрімко зростає з кожним днем. Незважаючи на те, що для боротьби з кібератаками використовується все більше ресурсів, все ще належить пройти довгий шлях, перш ніж наздогнати ці загрози. Згідно з даними статистики про кібербезпеку у 2020 р., було виявлено, що 62% підприємств по всьому світу зазнали фішингових та соціальних атак у 2018 році. В середньому лише 5% папок компаній належним чином захищені. Порушення даних виявило 4,1 мільярда записів у першій

половині 2019 року. 71% порушень були фінансово мотивовані, а 25% - мотивацією шпигунства. У той час, як загальна кількість заражених вірусом комп'ютерів знизилася на 52%, інфікованість підприємств зросла на 12% у 2018 році і т.д. [3, с. 2].

На сьогодні існує велике розмаїття визначень понять кібертероризм та кіберзлочинність, що відображає різні підходи дослідження до їх трактування. Щодо міжнародного закріплення даних термінів, то в ніякій міжнародній конвенції про кіберзлочинність не міститься окремого визначення кібертероризму чи кіберзлочинності. Також, слід зауважити, що загальної кількісної оцінки стосовно видів кібератак та методів їх застосування досі немає.

ООН приділяє значну увагу питанням поширення злочинів, пов'язаних з використання інформаційних та комп'ютерних систем, та боротьбі з ними. Згідно з поглядами експертів ООН, кібертероризм – це явище міжнародного значення, рівень якого знаходиться у прямій залежності від рівня розвитку та впровадження сучасних комп'ютерних технологій та доступу до них. В свою чергу, поняття «кіберзлочинність» об'єднує будь-який злочин, який можна здійснити за допомогою комп'ютерної системи або мережі та також проти комп'ютерної системи або мережі. Власне природа кіберзлочинів робить проблему всесвітньою, оскільки почасти не має значення, де саме вчинено подібний злочин [1, с. 12].

Для більш чіткого розуміння механізмів, які ООН застосовує в боротьбі з кіберзагрозами, можна виділити наступні етапи в становленні сучасної нормативно-правової бази в зазначені сфері.

Перший етап становлення нормативно-правової бази розпочався з 1990 р., коли у Відні на VIII Конгресі ООН з попередження злочинності і поведження з правопорушниками була ухвалена Резолюція, що закликає держави-члени ООН збільшити зусилля із боротьби з комп'ютерною злочинністю, модернізуючи національне карне законодавство, сприяти розвитку в майбутньому структури міжнародних принципів і стандартів запобігання, судового переслідування і покарання в області комп'ютерної

злочинності [8, с. 6]. 14 грудня 1990 р. Генеральна Асамблеєю ООН ухвалила Резолюцію, що закликає уряди держав-членів керуватися рішеннями, прийнятими на VIII Конгресі ООН [7, с. 1]. Дана резолюція постановляє, що Організація Об'єднаних Націй повинна надавати допомогу будь-якій країні, яка страждає від кібертероризму або від присутності кібертерористичних організацій на її території, з тим щоб покінчити з цим явищем. Резолюція наголошувала на підвищенні ефективності міжнародного співробітництва та розглядання державами питання про розробку керівних принципів для засобів масової інформації, щоб заохочувати добровільне прийняття таких принципів з метою недопущення створення сенсацій і виправдання такої течії як кібертероризм.

Другий етап формування нормативно-правової бази кібербезпеки почався у 1995 р., коли був опублікований «Довідник ООН щодо запобігання і контролю злочинності, пов'язаної з комп'ютерами». Він визначав явище комп'ютерної злочинності, аналізував існуюче кримінальне право про захист даних і інформації, процесуальне право в цій галузі, а також питання запобігання злочинів в кіберпросторі, можливості міжнародного співробітництва в даній сфері [11, с. 2].

Третім етапом розпочався з прийняття 25 травня 2000 р. Генеральною Асамблеєю ООН «Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії» [11, с. 1], який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй від 15 листопада 2000 р. «Проти транснаціональної та організованої злочинності», яка полягала у сприянні співробітництву в справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею [5, с. 1]. Ця подія стала поштовхом до прийняття активних дій в боротьбі з кіберзлочинністю в рамках інших міжнародних організацій. У 2001 р. Рада Європи прийняла «Конвенцію про кіберзлочинність» [4, с. 1], яка передбачає і заходи проти поширення дитячої порнографії в мережі Інтернет.

Четвертим етапом становлення нормативної бази щодо кібербезпеки стала Резолюція «Про права людей» від 21 грудня 2010 р., яка була прийнята Генеральною Асамблеєю

ООН, та зобов'язувала Комісію з попередження злочинності та кримінального правосуддя заснувати, відповідно до пункту 42 Салвадорської декларації про комплексні стратегії для відповіді на глобальні виклики: системи попередження злочинності та кримінального правосуддя і їх розвиток в світі, міждержавну групу експертів відкритого складу для проведення всебічного дослідження проблеми кіберзлочинності та заходів у відповідь з боку держав-членів, міжнародної спільноти та приватного сектора, з метою вивчення можливих шляхів зміцнення існуючих і вироблення пропозицій щодо нових національних і міжнародних правових чи інших заходів з протидії кіберзлочинності [10, с. 3].

За підсумками 12-го Конгресу 12 по 19 квітня 2010 р. щодо попередження злочинності та кримінального правосуддя була заснована міждержавна група експертів відкритого складу для проведення дослідження проблеми кіберзлочинності та заходів у відповідь з боку держав-членів, міжнародної спільноти та приватного сектора. Передбачається, що обмін інформацією про найкращі види практики в національному законодавстві дозволить зміцнити існуючі заходи з протидії кіберзлочинності [6, с. 9].

Наступний етап розпочався 20 травня 2015 р. під час паралельного заходу, що відбувся в рамках 24-ї сесії Комісії з попередження злочинності та кримінального правосуддя, Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНП ООН) відкрило архів з питань кіберзлочинності – базу даних, що включає в себе законодавчі акти, прецедентне право, уроки, витягнуті з досвіду боротьби з кіберзлочинністю, та електронні докази. Даний механізм буде надавати країнам допомогу в запобіганні і ефективному переслідуванні кіберзлочинності.

Новий механізм був розроблений у відповідь на заклик, який пролунав на 22 сесії Комісії з попередження злочинності та кримінального правосуддя, про надання більш широкої технічної допомоги і про поглиблення міжнародного співробітництва з метою сприяння країнам в нарощуванні їх потенціалу та посилення заходів протидії кіберзлочинності. У зв'язку з цим, УНП ООН керує центральною базою даних законів про кіберзлочинність та

засвоєних уроків для того, щоб дати більш точну оцінку потреб і можливостей кримінального правосуддя, а також надає і координує технічну допомогу в цій галузі [9, с. 6].

Архів складається з трьох частин, завданням яких є зміцнення зусиль країн в боротьбі з кіберзлочинністю:

- законодавча база, що включає матеріальне право, процесуальне законодавство по боротьбі з кіберзлочинністю та електронні дані 181 держави, з можливістю пошуку по країні, типу кіберзлочини і процесуального аспекту;

- правова база даних судової практики, а також записи успішних операцій правоохоронних органів, що стосуються кіберзлочинів і злочинів, пов'язаних з електронними доказами. Дана база дозволяє користувачам простежити за діями країн в боротьбі з кіберзлочинністю, що проходить як на оперативному рівні, так і в рамках судових процесів;

- база даних засвоєних уроків, що включає національні досвід і стратегії щодо запобігання та боротьби з кіберзлочинністю. Інформація, що міститься в даній базі, була зібрана в рамках всебічного дослідження УНП ООН з питань кіберзлочинності, в доповнення до неї надані національні стратегії по боротьбі з кіберзлочинністю та забезпечення кібербезпеки [6, с. 12].

18 грудня 2018 р. Генасамблея ООН прийняла Резолюцію під назвою «Протидія використанню інформаційно-комунікаційних технологій в злочинних цілях», запропоновану Росією. Раніше в листопаді вона була схвалена Третім комітетом Генеральної Асамблеї. Дана резолюція дає початок пошуку та формулювання відповіді на одну з актуальних глобальних загроз – проблему кіберзлочинності [11, с. 1].

На першому етапі це рішення передбачає запуск в Генеральній Асамблеї ООН широкої політико-правової дискусії по цій темі з підключенням Генерального секретаря ООН. За даними постійного представника, співавторами резолюції стали 36 держав, багато з яких країни Африки, Латинської Америки та Азії. Примітно, що проти проголосували США і країни ЄС, які, показали незацікавленість в загальних рішеннях в цій області. Проте,

тепер, коли резолюція прийнята, діалог на майданчику ООН став максимально репрезентативним і конструктивним в сфері кібербезпеки.

В ході прийняття даної Резолюції експертами управління ООН із злочинності також зазначається, що форми міжнародного співробітництва включають видачу злочинців, надання взаємної правової допомоги, взаємне визнання іноземних судових рішень та неофіційне співробітництво між правоохоронними органами різних країн. Крім того, нестійкий характер електронних доказів в рамках міжнародного співробітництва в кримінальних питаннях у сфері кіберзлочинності вимагає своєчасного надання відповідей та наявності можливостей звертатися з проханням щодо проведення спеціалізованих слідчих дій, таких як збереження комп'ютерних даних [2, с. 6].

Таким чином, можна зробити висновок, що ООН активно вступає в боротьбу з кіберзлочинами та сприяє процесу вирішення проблем, пов'язаних з даною сферою. Дана організація приймає резолюції для юридичного фіксування «нових» термінів у законодавстві задля створення умов для боротьби з кіберзлочинами. Основними нормативно-правовими засадами ООН щодо протидії кіберзагрозам є резолюції, довідники та протоколи, а саме: Резолюція 14 грудня 1990 р. про надання ООН допомоги будь-якій країні, яка страждає від кібертероризму або від присутності кібертерористичних організацій на її території; Довідник ООН 1995 р. «..щодо запобігання і контролю злочинності, пов'язаної з комп'ютерами»; «Факультативний протокол 25 травня 2000 р. до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії»; Резолюція «Про права людей» від 21 грудня 2010 р.; Резолюція 18 грудня 2018 р. під назвою «Протидія використанню інформаційно-комунікаційних технологій в злочинних цілях». Також ООН розробляє різні методи боротьби з кіберзлочинністю. Одним з провідних методів є заснування в 2010 р. міждержавної групи експертів відкритого складу щодо попередження злочинності та кримінального правосуддя для проведення дослідження проблеми кіберзлочинності та заходів. ООН надає технічну допомогу та підтримку національним структурам і заходам, тим самим

сприяє довгостроковому та сталому процесу зміцнення потенціалу у сфері боротьби з кіберзлочинністю. Однак, не дивлячись на всі зусилля, які докладає ООН, кількість кібератак продовжує зростати, тому вирішення проблем пов'язаних з кіберзагрозами залишається на порядку денному, для ефективної протидії кіберзлочинності та кібертероризму необхідний інтегрований підхід, який можна забезпечити лише колективними зусиллями міжнародної спільноти через тісну взаємодію державних інститутів.

Список використаних джерел

1. Організаційні та нормативно-правові засади ООН боротьби з кіберзлочинністю. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=715> (дата звернення: 07.06.2020).
2. Тітуніна К.В. Сучасні загрози: комп'ютерний тероризм. Київ: ДСБЕЗ МВС, 2007. 7 с
3. 110 Must-know Cybersecurity Statistics for 2020. URL: <https://www.varonis.com/blog/cybersecurity-statistics/?fbclid=IwAR21SN4QcVu3SiqNvztJEjfpBDpip3FiFD1KkQ7EPsdIkBj6NKHMvgIoURM> (дата звернення: 07.06.2020).
4. A resolution on human rights was adopted by the UN General Assembly. URL: <https://www.un.org/en/ga/65/resolutions.shtml> (дата звернення: 07.06.2020).
5. Council of Europe Convention on Cybercrime. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/libe/dv/7_conv_budapest_/7_conv_budapest_en.pdf (дата звернення: 04.06.2020).
6. Countering the use of information and communications technologies for criminal purposes. Report of the Secretary-General https://www.unodc.org/documents/Cybercrime/SG_report/V1908182_E.pdf (дата звернення: 07.06.2020).
7. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on trafficking in children, child prostitution and child pornography. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/54/263> (дата звернення: 06.06.2020).

8. Resolution adopted by the General Assembly at its 8th session. URL: <https://research.un.org/en/docs/ga/quick/regular/45> (дата звернення: 07.06.2020).
9. The UN Handbook on Crime Prevention and Control. URL: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Crime_Prevention_Guidelines_-_Making_them_work.pdf (дата звернення: 07.06.2020).
10. United Nations (Background Information). URL: https://www.gp.gov.ua/ua/смо.html?_m=publications&_t=rec&id=101517&s=print (дата звернення: 02.06.2020).
11. United Nations Convention of 15 November 2000 on Transnational and Organized Crime. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html> (дата звернення: 06.06.2020).

УДК 32:316.61

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (ЗА РОБОТОЮ САМЮЕЛЯ
ГАНТІНГТОНА «ХТО МИ?: ВИКЛИКИ
АМЕРИКАНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ
ІДЕНТИЧНОСТІ»)**

Пашина Н.,

*д.політ.н, професор кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики МДУ*

Соціально-політичні трансформації сучасного світу, процеси глобалізації, інтеграційні та дезінтеграційні процеси в регіонах, зріст міграції та їх вплив на консолідацію суспільства в сучасних державах зумовили актуалізацію проблеми ідентичності в її політичному вимірі.

Великий внесок у дослідження ролі політичної ідентичності в політичному процесі був зроблений відомим американським соціологом і політологом Самюелем Гантінгтоном. Визначення ідентичності, вважає автор, є ключовою проблемою для сучасної американської суспільної свідомості. Те, як американці сприймають цю ідентичність, впливає на їхнє ставлення до власної країни, на те, якою вони

її бачать, – космополітичною, імперською чи націоналістичною – у відносинах з іншим світом [1, с. 567].

Пріоритет загальнонаціональної самосвідомості, ще раз підкреслює С. Гантінгтон, для Сполучених Штатів Америки має особливо важливе значення. Однак сьогодні в країні набирають силу дезінтеграційні процеси, що ставлять під сумнів сам факт подальшого існування феномена американської ідентичності. Америка, як переконливо доводить дослідник, переживає переломний момент у своєму розвитку – і від того, в яку сторону, насамкінець, похитнеться маятник, залежить майбутнє не тільки Сполучених Штатів, але і всієї світової системи в цілому.

На основі аналізу історії американської держави С. Гантінгтон визначає особливості американської національної ідентичності. «Головна особливість, – пише Гантінгтон, – якщо не сутність останньої полягає в тому, що американці приписують національній ідентичності домінуючу роль порівняно з усіма іншими ідентичностями» [1, с. 16]. Відповідаючи на запитання, що об'єднує американців у націю і що відрізняє їх від інших народів, С. Гантінгтон формулює три основних аргументи:

По-перше, усвідомлення американцями власної національної ідентичності варіювалося протягом усієї історії США. При цьому держава шляхом зовнішньої і внутрішньої політики активно формувала національну ідентичність американців.

По-друге, протягом американської історії жителі США визначали свою ідентичність у термінах «раса», «етнос», «ідеологія» та «культура». Перші два терміни сьогодні практично не вживаються. Американці розглядають свою країну як мультиетнічне і мультинародне суспільство.

По-третє, протягом трьох століть стрижнем американської національної ідентичності була англо-протестантська культура.

Наприкінці двадцятого сторіччя, вважає С. Гантінгтон, ця культура зіткнулась з викликом: новою хвилею імігрантів з Азії і Латинської Америки, зростаючою популярністю доктрин мультикультуралізму і диверсифікації в інтелектуальних і політичних колах, поширенням іспанської в якості другої мови на території США та іспанізацією

частини американського соціуму, затвердженням групових ідентичностей, заснованих на поняттях раси, етносу і статі, зростаючим впливом діаспор, зростанням прихильності еліт космополітизму і транснаціональних ідентичностей [1, с. 17].

С. Гантінгтон вважає, що «американцям слід повернутися до англо-протестантської культури й до тих традицій і цінностей, які протягом трьох з половиною століть беззастережно приймалися американцями всіх народностей і релігій, які були джерелом свободи, єднання, процвітання і моральної переваги, які перетворили Сполучені Штати в центр добра у світі» [1, с. 18].

У цілому, робить висновок автор, одним із найбільших досягнень Америки стало усунення расових і етнічних основ ідентичності та перетворення США в мультиетнічне, мультирасове суспільство, в якому людей оцінюють за їхніми заслугами, а не за кольором шкіри. Це сталося, на думку автора, завдяки прихильності американців до англо-протестантської культури та «символу віри» батьків-засновників.

Таким чином, С. Гантінгтон, аналізуючи стан американської національної ідентичності, робить важливі висновки для розвитку концепту ідентичності в сучасній політичній науці:

1. Пріоритет загальнонаціональної самосвідомості особливо важливий для країн зі складною етнічною та расовою структурою.

2. Велику роль у конструюванні національної ідентичності відіграє держава, яка шляхом зовнішньої і внутрішньої політики формує національну ідентичність.

3. Стрижнем національної ідентичності є культура, яка приймається «всіма народностями і релігіями».

4. Важливою особливістю національної ідентичності є те, що поки країні загрожує небезпека, національна ідентичність залишається достатньо вагомим фактором. Якщо ж почуття небезпеки поступово зникає, інші ідентичності починають домінувати над ідентичністю національною. Так, С. Хантінгтон наводить приклад, що криза національної ідентичності була перервана трагічними обставинами 11 вересня 2001, які фактично повернули Америці її ідентичність.

В цілому, характер політичної ідентифікації розглядається дослідником як вагома і ключова характеристика політичного життя суспільства, а національній ідентичності надається домінуюча роль, порівняно з усіма іншими ідентичностями. Підкреслюється роль культури і держави у формуванні національної консолідованої ідентичності. Ці висновки відомого американського науковця мають велике значення для вивчення процесів консолідації та демократизації сучасного українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон ; [пер. с англ. А. Башкирова]. — М. : ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. — 635 с.

УДК 327(100):616-036.21

ПОТЕНЦИАЛЬНЫЕ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ПОСТ-COVID-19 МИРЕ

Рябинин Е.,

*к.полит.н., доцент кафедры международных отношений и
внешней политики Мариупольского государственного
университета*

Современный мир находится в состоянии «глубокой депрессии» как в экономическом, так и гуманитарном выражении. Соперничество между США, Россией и Саудовской Аравией на нефтяном рынке привело к тому, что эти игроки больше потеряли в финансовом выражении, нежели выиграли, но только в ближнесрочной перспективе. Россия отказалась на определенном этапе снижать количество добываемой нефти, что привело к падению цены на нефть, и со стабильных 70-80 долларов за баррель нефть упала до 20-23, что серьезно сказалось на внутренней экономической ситуации как в России, так и в Саудовской Аравии. Эта тенденция негативно сказалась и на нефтяном бизнесе США, который является нерентабельным при цене

ниже 40 долларов. Колебания цены на нефть были связаны не только с нефтяными играми, но и с эпидемией COVID-19, когда предложение превышало спрос.

Существует много теорий относительно того, является ли коронавирус естественным вирусом или искусственно созданным в лабораториях. Автор статьи придерживается именно второй точки зрения по нескольким причинам. Во-первых, данный вирус имеет странную структуру, сочетая молекулы от теплокровных (летучие мыши) и холоднокровных (змеи) животных, что практически невозможно в природной среде. Кроме того, в геноме 2019-nCoV было найдено четыре участка, копирующие либо очень похожие белки из двух разновидностей ВИЧ — HIV-1 gp120 и HIV-1 Gag. Более того, ученые утверждают, что хотя участки разорваны другим кодом, 3D-модель коронавируса предполагает, что они сворачиваются в сайт связывания рецептора. То есть именно в тот «шип», которым коронавирус атакует клетки. Ученые также подчеркивают, что такое сходство с ВИЧ и нехарактерные для других коронавирусов участки кода «вряд ли случайны по своему происхождению» [4]. Во-вторых, странной выглядит реакция на данный вирус. Согласно данным ВОЗ от ежегодного сезонного гриппа в мире умирает 650 тысяч людей [2]. На момент написания статьи согласно официальным данным в мире от коронавируса умерло 317 тысяч [9]. В связи с этим возникает вопрос: почему такие беспрецедентные ограничения не были введены в предыдущие годы. В-третьих, удивляет активная деятельность Билла Гейтса, который известен своей деятельностью в сфере вакцинации детей в Африке, причем, данные вакцины очень низкого качества, что приводит к вспышкам различных болезней и смертям детей после процедуры вакцинации. Заявления Билла Гейтса о необходимости глобальной вакцинации можно рассматривать через призму получения огромных денег фармакологическими корпорациями.

Но самой главной причиной данного хаоса, по мнению автора, может являться следующий факт – накануне вспышки эпидемии наблюдалась затяжная торговая война между США и Китаем. Китай вышел на первые позиции по экономическому развитию, по инвестициям в различные

сферы экономики огромного количества стран, включая США. Такая позиция не может устраивать Соединенные Штаты, которые после окончания «холодной войны» и распада СССР являлись «супергосударством», если следовать классификации акторов международных отношений, представленных Б.Бузаном и О.Уивером. Конечно же, с 2010 года можно наблюдать снижение влияния США, явным признаком чего является невозможность защитить свои интересы в Украине, Сирии, Ираке, а также заключение соглашений с талибами в Афганистане, что можно рассматривать как откровенное поражение (если не принимать во внимание тот факт, что территория Афганистана будет использоваться для дислокации боевиков ИГ).

Таким образом, если принять во внимание, что Китай на сегодняшний день является главной «мастерской» мира и его экономическое положение зависит от экспорта, тотальный карантин негативно повлияет на покупательскую способность населения стран-импортеров, что негативно скажется на экономической стабильности Китая. В 2018 году доля экспорта Китая в мировой торговле составляла 13,45% [8], в то время как доля его ближайших конкурентов США и Германии составляла почти 9%. Доля КНР за 2002—2014 гг. в общемировом объеме прямых инвестиций возросла с 0,6 до 8,6 %, экспорт дает 80% валютных доходов. В 2018 году доля экспорта составила 2 миллиарда 487 млн.долл., доля импорта – 2 миллиарда 136 мил.долл. [8]. Возможные негативные показатели экспорта повлияют на показатели импорта.

В первом квартале 2020 года китайский ВВП упал на 6,8% по сравнению с аналогичным кварталом 2019 года и на 9,9% по сравнению с четвертым кварталом 2019 года [6].

Интересный прогноз по Китаю дал востоковед Н. Вавилов [5]. В своем интервью он заявил, что возможной причиной данных событий является возможный развал Китая и в этом заинтересованы региональные политические деятели, которые не хотят выполнять указания из Пекина и имеют тесные связи с «кураторами» из Соединенных Штатов. Данная ситуация напоминает процесс распада Советского Союза, когда лидеры союзных республик в определенный момент подняли вопрос о независимости, что привело к распаду государства как

такового. Учитывая тот факт, что Китай также не является однородным в этническом и конфессиональном плане, вероятность его распада на несколько государств вполне реален, что решит проблему экономической биполярности для США.

Кроме того, следует отметить факт давления на Китай со стороны Соединенных Штатов на во время торговой войны в предкоронавирусный период. В мае США 2020 года решили нанести новый удар по китайскому бизнесу и вывели ряд китайских компаний (например, «Алибаба») с нью-йоркской фондовой биржи, а это чревато для самой компании негативными последствиями, одно из которых – отсутствие инвестиций. Кроме того, 22 мая США внесли в черный список 33 китайские компании, которые, каким-то образом могут быть причастны к ущемлению прав уйгуров.

Таким образом, мы можем спрогнозировать, что первой тенденцией пост-COVID-19 мира станет политика США, направленная на финансовую уничтожение и распад Китая.

Вторым вопросом, который будет рассматриваться на повестке дня – это вопрос суверенитета. Следует отметить, что после окончания холодной войны в международных отношениях превалировал неолиберализм. Причем, это проявлялось не только в экономической сфере, но и в сфере гуманитарной. С одной стороны, человеку были даны максимальные права для реализации и ведения гедонистического образа жизни. Это выражалось в потакании выражения своей природы некоторыми группами людей (в частности ЛГБТ), что впоследствии стало нормой и даже навязывалось не только как такое, что имеет право на существование, но и стало внедряться, особенно в Европе, как нечто лучшее. Общеввропейская гуманитарная политика привела к резкому падению моральных устоев народов Европы, ослаблению их духовных принципов, а в совокупности с миграционной политикой, к обезличиванию населения Европы с национальной точки зрения. Для более легкого управления населением Европы перед политиками стояла задача реализации политики «плавильного котла» или мультикультурализма для лишения народов Европы фактора этнической, национальной, гражданской идентичности и усиления идентичности общетерриториальной, т.е.

европейской. В рамках либерализма, также как и неолиберализма, человек является актором международных отношений наравне с государствами, союзами государств, ТНК, НПО и т.д, что противоречит взглядам реалистов/неореалистов, согласно которым только государство (сегодня еще и союз государств) может быть актором международных отношений. На повестке дня стоял вопрос о суверенитете, который с каждым годом государство теряло все больше и больше. Кроме ТНК, НПО и человека как акторов международных отношений, на первый план начали выходить регионы. Лозунг Европейского Союза «Европа будущего – это Европа регионов» обозначил стремление Европы минимизировать суверенитет государства путем обеспечения регионов инструментами для ведения международных отношений, и трансграничное сотрудничество стало первым элементом наделения регионов элементами автономности, хотя, трансграничное сотрудничество официально не является элементом международных отношений.

Согласно мнению ряда экспертов «суверенное государство остаётся единственным институтом, способным действовать организованно и достаточно эффективно. Ни транснациональные корпорации, ни международные организации, ни какие-либо иные акторы не способны одновременно решать всеобъемлющую проблему и управлять множеством последствий – от остановки экономики до элементарного порядка на улицах» [1].

Однако, следует отметить, что, возможно, в меняющемся мире установление порядка на улицах и тотальный контроль над населением будет единственной функцией, которую оставят государству, все остальные вопросы (экономические, гуманитарные, образовательные, вопросы здравоохранения) будут решаться группой ведущих государств мира по принципу СБ ООН под непосредственным влиянием мировой финансовой элиты. Государства будут обладать мнимым суверенитетом, который будет сводиться только к выполнению вышеуказанной функции. Кроме того, можно предвидеть объединение государств в крупные экономические группировки по принципу Европейского Союза для более легкого контроля населения и внедрения общего законодательства на глобальном уровне. Государство,

с одной стороны, останется главным и единственным актором международных отношений, но решать, по сути, оно ничего не будет.

В международно-правовой науке распространено мнение, что ограничение суверенитета не только возможно, но и необходимо, так как без него не могут строиться какие-либо нормальные взаимоотношения между государствами [3, с. 76]. А.Фердросс в свое время указывает, что «без добровольного ограничения суверенных прав государств невозможно развитие отношений между ними в условиях усиления взаимозависимости» [3, с. 82]. Кроме того, комментируя «вильсоновские пункты», он отмечал, «что отмена старого покоящегося на равновесии сил межгосударственного порядка и замена его новым принципом установки права самоопределения народов, чтобы умиротворенные таким образом государства в последующем объединить в гармоническое сообщество» [3, с. 214]. Идеи начала прошлого столетия находят выражение и реализацию сегодня, когда человечество, будучи искусственно введенным в режим паники, страха и самоизоляции, готово отказаться от большого перечня своих прав, поставив эфемерный суверенитет государства на самое последнее место.

Тотальная диджитализация, которая усилилась во время эпидемии, еще больше усилит контроль над человеком и лишит его уже собственного суверенитета.

Список использованных источников

1. Барабанов О., Бордачев Т., Лукьянов Ф. URL: https://globalaffairs.ru/wp-content/uploads/2020/05/doklad_ne-odichat-v-osuyayushhemsya-mire.pdf (дата звернения 18.05.2020).
2. Каждый год от респираторных заболеваний, связанных с сезонным гриппом, умирает 650 тысяч людей. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/detail/14-12-2017-up-to-650-000-people-die-of-respiratory-diseases-linked-to-seasonal-flu-each-year?fbclid=IwARoKIo3JSNTyMzzBPY4qCn51rqI8QKB8Q3E B8QKGwMAbSreDqm4lGM0tkDE> (дата звернения 18.05.2020).

3. Кузьмин Э.Л. Загадка Жана Бодена. Трактат о суверенитете. – М.: Международные отношения, 2018. – 376 с.
4. Носков А. В китайском коронавирусе нашли «сверхъестественные вставки из ВИЧ. URL: <https://hightech.plus/2020/02/01/v-kitaiskom-koronaviruse-nashli-sverhestestvennie-vstavki-iz-vich> (дата звернення 17.05.2020).
5. Цепь неслучайных событий в Китае. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=trSDXrTfazk&list=LLfYpUuE57L6TlRkSB9BSDzg&index=18&t=0s> (дата звернення 10.05.2020).
6. Экономика Китая из-за коронавируса сократилась впервые за 30 лет подсчета. URL: https://lb.ua/world/2020/04/17/455545_ekonomika_kitaya_izza_koronavirusa.html (дата звернення 21.05.2020).
7. China economic outlook. URL: <https://www.focus-economics.com/countries/china> (дата звернення 18.05.2020).
8. Is China the world's top trader? URL: <https://chinapower.csis.org/trade-partner/> (дата звернення 15.05.2020).
9. WHO coronavirus disease (COVID-19) dashboard. URL: <https://covid19.who.int/> (дата звернення 20.05.2020).

УДК 327(100):343.57(8)

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРІ ПРОТИДІЇ
НАРКОТРАФІКУ В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ
АМЕРИКИ**

Терьохіна А.,

*студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Проблеми контролю над наркотрафіком періодично обговорюється на Генеральній Асамблеї та Конгресах ООН,

Економічній і Соціальній Раді ООН, на яких приймаються відповідні стандарти, принципи та рекомендації, що закріплені в документах, це і в численному ряді декларацій, конвенціях, резолюціях тощо. Сучасну основу системи міжнародного контролю над наркотиками становлять Конвенція 1961 року з поправками, внесеними до неї згідно з Протоколом 1972 року, Конвенція 1971 року і Конвенція 1988 року. Приєднання всіх держав до цих Конвенцій і належна імплементація їх положень є непорушною умовою ефективного контролю над наркотиками в усьому світі.

Відповідно до положень Єдиної Конвенції про наркотичні засоби, укладеної 31 березня 1961 року, держави-учасниці визнають компетенцію ООН щодо здійснення міжнародного контролю за наркотичними засобами та згідні доручити Комісії з наркотичних засобів Економічної та Соціальної Ради ООН та Міжнародному комітету з контролю за наркотиками ООН функції, що передбачені Єдиною Конвенцією [1].

Єдина конвенція 1961 р. була підкріплена Протоколом 1972 р., в якому містилися поправки до Конвенції і який набрав чинності 8 серпня 1975 р. У Протоколі наголошується на необхідності розширення зусиль з попередження незаконного виробництва, обігу і використання наркотиків. У ньому також зазначається про необхідність надання особам, що зловживають наркотиками, послуг з лікування і відновлення працездатності, а також, що лікування і повернення в суспільство мають бути розглянуті як заміна чи доповнення до позбавлення волі осіб, що зловживають наркотиками. У Протоколі особлива увага акцентується на ролі Комітету в сфері контролю над наркотиками і на нього покладається відповідальність за забезпечення відповідності між пропозицією і попитом на наркотичні засоби в медичних і наукових цілях, і за вжиття заходів з попередження незаконного культивування, виробництва, виготовлення, обігу і використання наркотиків. У Конвенції з поправками йдеться про необхідність вжити спільних міжнародних заходів для вирішення проблем, пов'язаних із зловживанням наркотиками.

Отже, Єдина Конвенція 1961 р. з поправками – це перший міжнародно-правовий акт, що містить систему норм,

які є правовим фундаментом протидії наркотрафіку не тільки у країнах Латинської Америки, а у світовому масштабі.

Продовжуючи працювати у напрямі міжнародної боротьби з розповсюдженням наркоманії, 1988 року ООН скликала Конференцію повноважних представників, на яку 106 державами була прийнята Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [1]. Ця Конвенція набула чинності 11 листопада 1990 р. Основним мотивом її прийняття була необхідність зміцнення та доповнення заходів, передбачених двома попередніми конвенціями ООН, водночас основна увага приділялася підвищенню ефективності правових засобів міжнародної співпраці для запобігання міжнародної злочинної діяльності, якою є незаконний обіг наркотиків [2, с. 410].

Вперше у міжнародній практиці вказаною Конвенцією передбачено метод «контрольованої поставки», при якому дозволяється ввезення, провезення або вивезення на територію однієї чи декількох держав незаконних чи таких, що викликають підозру, партій наркотичних засобів з відома і під наглядом їх компетентних органів з метою виявлення осіб, що беруть участь у вчиненні правопорушень, які визнані такими відповідно до ст. 3 Конвенції 1988 р. [2, с. 411].

Отже, на сьогоднішній день, у протидії зі зловживання наркотиками та їх незаконним обігом (наркотрафіком) діють три чинні Міжнародні Конвенції, які є правовою основою системи контролю над наркотичними засобами і психотропними речовинами. Ця система розроблена і підтримана міжнародним співтовариством. На її основі організується взаємодія більшості держав щодо зазначених питань. Розглянуті конвенційні норми спрямовані на захист таких найважливіших загальнолюдських цінностей, як здоров'я і соціальний добробут населення. Цим нормам притаманний доволі високий рівень законодавчої техніки, що забезпечує чітке і точне визначення термінів, понять, приписів. Усі конвенції взаємопов'язані однією ідеєю, кожна наступна конвенція доповнює і збагачує попередню. Згадані конвенції знаходяться в постійному розвитку, а за необхідності доповнюються і модернізуються

ООН допомагає країнам Латинської Америки знаходити нові шляхи контролю за попитом на наркотики та за їх переміщення через кордон. Усвідомлюючи небезпеку, яку несе наркотрафік з Латинської Америки, керівництво держави та Уряд США включили контроль за наркотиками до першочергових національних завдань. Комісія ООН з наркотичних речовин є головним міжнародним органом, який формулює політику з усіх питань контролю за наркотиками в світі. Уся діяльність ООН з контролю за наркотиками координується Міжнародною програмою ООН з контролю за наркотиками, яка керує міжнародною боротьбою зі зловживанням наркотиками, стежить за тенденціями виробництва, вживання та обігу наркотиків і допомагає виконанню міжнародних угод з контролю за наркотиками. Для того, щоб обмежити сферу застосування наркотичних засобів і протистояти нелегальному їх обігу, Міжнародне управління контролю за наркотиками докладає максимум зусиль.

Політика США у сфері виявлення та протидії наркотрафіку з Латинської Америки є важливою складовою всієї діяльності держави щодо стабільного, надійного функціонування суспільства і його безпечного існування. Тому державна політика США з цієї проблеми передбачає комплекс активних заходів протидії незаконному розповсюдженню будь-якого різновиду наркотичних засобів, одним із яких є прийняття національного антинаркотичного законодавства, адаптованого до міжнародних вимог.

Проблема організованої злочинності і наркотрафіку в країнах Латинської Америки кілька разів відзначалася у державній антинаркотичній політиці США. В рамках Організації американських держав з 1986 р існує Міжамериканська комісія з контролю наркотиків (Inter-American Drug Abuse Control Commission, CIDAD), яка спрямована на боротьбу з незаконним виробництвом, транспортуванням і вживанням наркотиків в регіоні. У 2010 році комісія прийняла «Стратегію півкулі з наркотиків», основними принципами якої є: всебічне співробітництво, зміцнення державних інститутів, скорочення попиту і пропозиції [3].

У 1989 р в Андському співтоваристві був прийнятий План дій заміщення і альтернативного розвитку в зонах виробництва коки [4], суть якого полягала в тому, що необхідно створити умови, щоб вирощування легальних сільськогосподарських культур було економічно більш вигідним, ніж вирощування коки. У 2001 році був створений Андський план співпраці в боротьбі з наркотиками і пов'язаними з ними злочини. У 2009 р співтовариство прийняло Програму по боротьбі з наркотиками.

У SICA співпрацю з даної проблеми почалося в 1990 р з прийняття угоди про регіональну кооперацію з ліквідації незаконної торгівлі наркотиками [5]. В даному документі незаконний обіг наркотиків прирівнювався до злочинів проти людства. Також варто виділити спільну декларацію учасників SICA і Мексики 2009 року про незаконний обіг наркотиків, транснаціональну організовану злочинність і тероризм як проблемах безпеки і розвитку в Центральній Америці [9], в якій сторони відмітили необхідність спільної боротьби з вказаних проблем, а також прихильність практиці інститутів ООН, які займаються даними питаннями.

В рамках UNASUR в 2010 році була створена Американська рада з світової проблеми наркотиків, яка встановила загальні принципи боротьби з цією проблемою в Південній Америці [6]. Серед цих принципів можна виділити: багатостороннє співробітництво, неутручання, недискримінація по відношенню до наркозалежних.

В ході другого саміту CELAC в Гавані в 2014 р була видана Спеціальна декларація з міжнародної проблеми наркотиків [7]. Документ закликає регіон боротися з проблемою наркотиків на кооперативній основі, зокрема здійснювати співробітництво між судовими органами.

У 2016 році Програма Організації Об'єднаних Націй з міжнародного контролю над наркотиками (ЮНДКП) надавала підтримку міжнародному співтовариству в досягненні цілей і задач, узгоджених на двадцятій спеціальній сесії Генеральної Асамблеї, присвяченій спільній боротьбі зі світовою проблемою наркотиків, яка була проведена в червні 1998 року. На спеціальній сесії Генеральна Асамблея прийняла глобальну стратегію, засновану на збалансованому підході і включає в якості

взаємодоповнюючих елементів діяльність зі скорочення попиту і скорочення пропозиції. Асамблея також прийняла Політичну декларацію (резолуція S-20/2, додаток), в якій міститься заклик до здійсненню Станом на 2016 і 2020 років узгоджених планів дій і заходів.

Для припинення наркотрафіку в Латинській Америці потрібен узгоджений міждержавний підхід до забезпечення надійного заслону і перетинанню кордонів держав, які перебувають у прикордонній зоні з державами-виробниками наркотичних засобів і психотропних речовин, їх транспортування на територію США, і далі - в європейські країни.

З огляду на це, антинаркотична державна політика СШУ повинна змінити ситуацію, яка склалася в країнах Латинської Америки, що залежить від успішної реалізації наступних заходів:

1) посилення контролю за реалізацією державних програм профілактики наркоманії та вироблення стимулів діяльності осіб, залучених до реалізації цих програм;

2) посилення прикордонного та митного контролю, спрямованого на виявлення та припинення каналів наркотрафіку;

3) виявлення шляхів і способів транспортування наркотиків через території країн Латинської Америки, в залежності від їх географічного положення, соціального статусу громадян, які проживають на цих територіях, рівня і структури злочинності, і, як наслідок, вироблення механізмів впливу на зазначені фактори;

4) вдосконалення форм і методів співпраці правоохоронних органів різних держав, які здійснюють боротьбу з незаконним обігом наркотиків;

5) повсюдне впровадження досягнень криміналістичної науки для виявлення, припинення, розкриття, розслідування та профілактики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків;

6) глобалізація наукових розробок в сфері боротьби з наркотрафіком.

Список використаних джерел

1. Єдина Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_096 (дата звернення: 11.03.2020).
2. Сборник материалов ООН по борьбе с незаконным оборотом наркотиков / сост. А. П. Удод, Т. А. Галущенко, Е. А. Чистякова. К.: РИО МВД Украины, 1998. 516 с.
3. Hemispheric Report evaluation report on Drug control 2015 // CICAD [сайт]. URL: http://www.cicad.oas.org/mem/reports/6/Full_Eval/MEM%20Hemispheric%20Report%20-%206th%20Round%20-%20ENG.pdf (дата звернення: 06.03.2020).
4. DECISION 505. Plan Andino de Cooperación para la Lucha contra las Drogas Ilícitas y Delitos Conexos // Comunidad Andina. URL: <http://www.comunidadandina.org/Normativa.aspx> (дата звернення: 04.04.2020)
5. Declaración Política sobre Tráfico Ilícito de Drogas, Delincuencia Organizada Transnacional y Terrorismo como desafíos para la seguridad y el desarrollo en Centroamérica // SICA. URL: <https://www.sica.int/consulta/documento.aspx?idn=37400&idm=1> (дата звернення: 11.03.2020)
6. Estatuto del Consejo Suramericano sobre el Problema Mundial de las Drogas // UNASUR [сайт]. URL: https://repo.unasursg.org/alfresco/service/unasursg/documents/content/ESTATUTO_DEL_CONSEJO_ (дата звернення: 28.03.2020).
7. Declaración Especial sobre el Problema Mundial de las Drogas // CELAC-Cuba. URL: http://celac.cubaminrex.cu/sites/default/files/ficheros/doc_3_16_declaracion_sobre_drogas_espanol_o.pdf (дата звернення: 11.03.2020).

УДК 378.94(043)

СТЕЙКХОЛДЕРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ

Трима К.,

*к.політ.н., провідний науковий співробітник Інституту
вищої освіти НАПН України*

В глобалізованому світі вища освіта є соціальним активом, який обумовлює потенціал соціально-економічного та соціокультурного розвитку суспільства. Вища освіта - соціальний інститут, через який відбувається трансляція знань, норм, суспільних алгоритмів та культурних патернів.

Оскільки вища освіта є важливим соціетальним драйвером розвитку суспільства, важливо оцінити ролі різних стейкхолдерів, які залучені до формування державної політики у даній сфері. Для цього було проаналізовано низку міжнародних нормативно-правових актів, якими регулюються процеси, що відбуваються у вищій освіті на міжнародному та національному рівнях. Метою даної роботи є аналіз міжнародних-політико-правових актів, яким регламентується участь різних стейкхолдерів у функціонуванні вищої освіти як критично важливого мікросоціального інституту.

Актуальність обраного предмет-об'єктного поля дослідження підтверджується наявністю системи міжнародних документів, дотичних до даної проблеми.

The Bologna Declaration (1999). У Болонській декларації від 19 липня 1999 р. було зазначено важливу позицію, яка закріплює за громадськими організаціями статус стейкхолдера освітнього процесу: «Для зміцнення європейської сфери вищої освіти політика міжурядового співробітництва спрямовуються на залучення європейських неурядових організацій, що функціонують у сфері вищої освіти» [1].

Prague Communiqué «Towards the European Higher Education Area. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education» (2001). У Празькому комюніке до кола стейкхолдерів

формування політик у сфері вищої освіти було додано представників студентства та зроблено наголос на участі європейських громадських організацій у процесі забезпечення та оцінювання якості вищої освіти [2].

Berlin Communiqué «Realising the European Higher Education Area» Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education» (2003). У Преамбулі до Берлінського комюніке наголошено на стратегічних цілях з розвитку Європейського простору вищої освіти, однією з яких є «важливість соціального виміру Болонського процесу». Окрім іншого констатовано позиції міністрів освіти щодо того, що «вища освіта є громадським благом та громадською відповідальністю» [3]. Берлінське комюніке передбачає участь в реформуванні вищої освіти міжнародних громадських організацій: European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE), European Association of Universities (EAU); European Student Information Bureau (ESIB).

Bergen Communiqué «The European Higher Education Area – Achieving the Goals Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education» (2005). Бергенське комюніке «акцентує увагу на тому, що важливу роль у реалізації Болонського процесу відіграють партнерські організації, які «представляють бізнес та соціальних партнерів» та на внеску, який зроблений «міжнародними інституціями та організаціями, які є партнерами процесу» [4].

London Communiqué «Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world» (2007). Лондонське комюніке містить положення, згідно з яким забезпечення якості вищої освіти покладається на авторитетні громадські організації, які утворюють Групу Є4 (E4 Group), та проводять «щорічні Європейські форуми із забезпечення якості, а також сприяють обміну позитивним досвідом у забезпеченні покращення якості в ЄПВО» [5].

Leuven Communiqué «The European Higher Education Area in the new decade» (2009). У комюніке наголошується на ролі стейкхолдерів: «ЕНЕА спирається на

європейську інтелектуальну, наукову і культурну спадщину та прагнення; характеризується постійною співпрацею між урядами, ЗВО, студентами, персоналом, роботодавцями та іншими зацікавленими сторонами» [6].

Bucharest Communiqué «Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area» (2012). Бухарестським комюніке у частині «Providing quality higher education for all» також підтверджує роль міжнародних громадських організацій у забезпеченні якості вищої освіти: «Ми докладемо зусиль, щоб зробити системи вищої освіти більш зрозумілими для громадськості, а особливо для студентів і роботодавців. Ми будемо підтримувати покращення існуючих та розроблення нових інструментів прозорості, щоб зробити їх більш керованими користувачами та обґрунтувати їх емпіричними даними. Ми прагнемо досягнути узгодження щодо спільних принципів прозорості до 2015 р.» [7].

Yerevan Communiqué (2015). Єреванське комюніке засвідчує готовність країн, які підписали Болонську декларацію, співпрацювати на основі «відкритого діалогу, спільних цілей і загальних зобов'язань». У документі зазначено «необхідність переосмислення (renew) первинної візії ЕНЕА [8]». Реалізація зазначеного положення передбачає активне залучення громадських організацій.

Paris Communiqué (2018). У Паризькому комюніке у Розділі I «Unlocking the full potential of the EHEA: taking implementation forward» зазначено важливу роль стейкхолдерів освітнього процесу: «Виконання наших зобов'язань залежить від узгоджених зусиль національних політиків, державної влади, інституцій, працівників, студентів та інших стейкхолдерів, а також координації на рівні ЄПВО» [9].

«Trends 2018: Learning and teaching in the European Higher Education Area» (2018).

У моніторинговому звіті зазначено, що у Європейському просторі вищої освіти забезпечення якості покладено у тому числі й на громадські організації: «There have been attempts by European higher education stakeholder civil organisations to define in the sphere of quality assurance ... and to explore how it could be implemented in higher education institutions) [10].

«Education at a Glance 2019. OECD Indicators» (2019).

У звіті зазначено, що у ЄПВО забезпечення якості вищої освіти здійснюється на засадах розподіленої відповідальності спеціалізованими агентствами (shared responsibility with specialized agencies) [11].

«Education and Training Monitor 2019» (2019).

У звіті зазначено, що національні уряди орієнтовані на співпрацю з різними стейкхолдерами, серед яких громадські організації, церква, поліція тощо (authorities are currently developing an early warning mechanism that could help improve data collection and strengthen coordination between schools, inspectorates and other relevant institutions (social assistance, NGOs, the police, the church, etc.) [12].

«Review of the education sector of Ukraine: moving towards effectiveness, equity and efficiency» (2019).

У моніторинговому звіті Світового банку щодо розвитку освіти України зазначено важливу роль, які відіграють стейкхолдери у процесах реформування, що у підсумку сприяє підвищенню суспільної довіри (the experience of other high-performing education reformers has shown that reform can succeed if it is backed by political will, broadly supported through engagement with stakeholders). Автори звіту радять використовувати потенціал та досвід різних стейкхолдерів при реформуванні вищої освіти в Україні (, the Government can build on good practice examples from across the country, including those supported by partners, NGOs, and donor agencies) [13].

Завершуючи огляд міжнародних політико-правових документів, якими визначається розвиток вищої освіти та забезпечення її якості у ЄПВО, можна дійти висновку щодо актуальності даної проблеми для міжнародної політики в сфері вищої освіти. Сучасна політика у сфері вищої освіти країн, які входять до ЄПВО, для забезпечення ефективності вищої освіти як макросоціального інституту передбачає активне залучення до функціонування сфери вищої освіти різних стейкхолдерів: громадських організацій та асоціацій, роботодавців, місцеві громади, активних громадян тощо.

Список використаних джерел

1. The Bologna Declaration of 19 June 1999. Joint declaration of the European Ministers of Education. URL:http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf. (дата звернення: 13.12.2018).
2. Towards the European Higher Education Area. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001/. URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2001_Prague/44/2/2001_Prague_Communique_English_553442.pdf. (дата звернення: 14.12.2018).
3. Realising the European Higher Education Area» Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/2003_Berlin_Communique_English_577284.pdf. (дата звернення: 14.12.2018).
4. The European Higher Education Area - Achieving the Goals Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19–20 May 2005. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/2005_Bergen_Communique_english_580520.pdf. (дата звернення: 13.12.2018).
5. London Communiqué Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, London, 16–19 May, 2007. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/2007_London_Communique_English_588697.pdf (дата звернення: 14.12.2018).
6. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/Leuven_Louvain_la_Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf. (дата звернення: 16.12.2018).
7. Bucharest Communiqué Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area,

- Bucharest, on 26 and 27 April 2012. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf (дата звернення: 14.12.2018).
8. Yerevan Communiqué: EHEA Ministerial Conference, 2015. URL: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf. (дата звернення: 16.12.2018).
  9. Paris Communiqué: EHEA Ministerial Conference, 2018. URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf (дата звернення: 20.12.2018).
  10. Trends 2018: Learning and teaching in the European Higher Education. – URL: <https://eua.eu/downloads/publications/trends-2018-learning-and-teaching-in-the-european-higher-education-area.pdf>. (дата звернення: 20.12.2018).
  11. Benchmarking Higher Education System Performance. – URL: <http://www.oecd.org/education/benchmarking-higher-education-system-performance-be5514d7-en.html>.
  12. Higher education and the wider social and economic context 2019. P.2. – URL: https://read.oecd-ilibrary.org/education/benchmarking-higher-education-system-performance_15ff30ce-en#page2. (дата звернення: 12.02.2019).
  13. European Commission. The Education and Training Monitor 2019. P.38. – URL: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-romania_en.pdf. (дата звернення: 20.01.2019).
  14. Review of the education sector of Ukraine: moving towards effectiveness, equity and efficiency. P.77. – URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32406>. (дата звернення: 12.03.2020).

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

УДК 327(477:73)

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА США НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

*Каргаполова А.,
студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Відносини між Україною та Сполученими Штатами Америки мають довгу історію. Як незалежну державу США визнали Україну 26 грудня 1991 року. Дипломатичні відносини були встановлені 3 січня 1992 року. З того часу у світі та у міжнародних відносинах відбулось багато змін, але американо-українські відносини завжди залишалися добрими або нейтральними.

Україна та США важливі одна одній за рядом причин. По-перше, Україна має вигідне геополітичне положення. Перебуваючи на зіткненні між Росією та ЄС, вона є деяким бар'єром між Східним та Західним світом. Враховуючи силу присутності Сполучених Штатів у Європі, можна зазначити, що Україна є вкрай важливою для Америки. Для Вашингтону стратегічно важливо, щоб Україна інтегрувалася саме на захід, а не на схід, до Росії. Таким чином, після вступу України до НАТО, Сполучені Штати посилять свій вплив у східноєвропейському регіоні. До того ж, українська незалежність є гарантією того, що Росія не перетвориться в імперську державу. Іншими словами, незалежна і тим більше демократична Україна - вкрай позитивний фактор для підтримки стабільності в Європі, з американської точки зору.

По-друге, Україна є економічно вигідним регіоном, через який проходить значна кількість транзитного газу. Для Сполучених Штатів – держави, яка займає одне з перших місць по продажу природного газу – це є вкрай важливим,

оскільки надає можливість керувати цінами на газ у довгостроковій перспективі.

Для України Сполучені Штати є теж вкрай важливими партнерами та союзниками. Білий Дім підтримує Україну у її прагненні до територіальної цілісності та суверенітету, у протидії російській агресії на Сході. Америка є одним із перших українських союзників у російсько-українському конфлікті. До того ж, США продовжують залишатися найбільшим донором технічної допомоги Україні, з 1991 р. її обсяг сягнув близько 5 млрд. дол. Чинна Адміністрація Президента Д. Трампа здійснила низку вагомих кроків щодо підтримки України. Зокрема, у 2017 році було ухвалено рішення про передачу нашій державі летальних озброєнь, зокрема протитанкових ракетних комплексів «Джавелін», катерів берегової охорони «Айленд», інших видів зброї [1].

У 2018 році Держдепартамент Сполучених Штатів опублікував так звану «Кримську декларацію» [5]. У документі значилося, що США ніколи не визнають підконтрольну РФ територію російською та надалі будуть наполягати на збереженні територіальної цілісності України. Адміністрація Д.Трампа впроваджує жорсткий санкційний курс проти РФ, зокрема проти російського безпекового та оборонного секторів, проекту газогону «Північний потік -2». До того ж, важливим є прийняті Вашингтоном антиросійські санкції, передбачені положеннями Закону «Про протидію противникам США за допомогою санкцій». Закон від 2017 р. «Протидія противникам Америки через санкції» (CAATSA) передбачає подальше посилення санкційного режиму проти РФ, включаючи запровадження додаткових санкцій проти російських спеціальних проектів з видобутку нафти, фінансових установ, проявів корупції в РФ, порушників прав людини, російського оборонного та розвідувального секторів, розвитку російських енергетичних трубопроводів та приватизації [4].

29 січня 2018 р. Мінфін США оприлюднив передбачений новим законом про санкції «кремлівський список», до якого увійшли 96 великих бізнесменів, які мають статки понад 1 млрд. дол., а також 114 чиновників і голів держкомпаній.

Співпраця України та США відбувається не тільки у безпековій та військовій, але і у політичній сфері. Головним

українсько-американським міждержавним органом, діяльність якого спрямована на реалізацію положень Хартії стратегічного партнерства, є двостороння Комісія стратегічного партнерства (КСП), в якій співголовують Міністр закордонних справ України і Державний секретар США. Її перше засідання відбулося в грудні 2009 р. у Вашингтоні, останнє - у листопаді 2018 році у Вашингтоні. Комісія координує двосторонню міжвідомчу взаємодію за напрямками трьох робочих груп: з питань безпеки та протидії російській агресії; верховенства права та гуманітарних питань; економіки та енергетики. Крім цього, галузеві питання співпраці координуються у рамках Ради з питань торгівлі та інвестицій, Робочої групи з питань нерозповсюдження та експортного контролю, Стратегічного енергетичного діалогу, Кібернетичного діалогу, консультацій між оборонними відомствами, з питань науки і технологій, дослідження космосу тощо [3].

Двостороння договірно-правова база українсько-американських відносин складається з понад 150 міжнародних документів і, з огляду на стратегічний характер двосторонніх відносин, постійно доповнюється новими. На консульському напрямі пріоритетними для української сторони питаннями є захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб України, забезпечення гідних умов проживання і виховання усиновлених з України громадянами США дітей, лібералізація візової політики з боку США. Позитивну динаміку зберігає міжпарламентська співпраця. Активну роль у розвитку двосторонніх відносин відіграють Групи сприяння Україні («Українські Кокуси») у Сенаті та Палаті представників Конгресу США, у Верховній Раді України діє Депутатська група з міжпарламентських зв'язків із Сполученими Штатами Америки. В рамках програми міжпарламентських обмінів відбуваються візити українських законодавців до США під егідою конгресової Комісії сприяння демократії.

Серед напрямів діяльності українського конгресового кокусу є робота над розширенням міждержавного українсько-американського співробітництва, в тому числі шляхом формування та просування відповідних законодавчих ініціатив. Ще одним пріоритетом роботи кокусу є

ознайомлення членів Конгресу США із актуальними політичними, економічними, соціальними та культурними проблемами українського сьогодення, а також формування рекомендацій щодо подальшого розвитку політики США на українському напрямку. Значна увага в діяльності кокусу приділяється наданню сприяння Україні у процесі демократизації та здійсненні ринково-орієнтованих реформ. Серед важливих інтересів України, які були реалізовані за сприяння конгресового кокусу, слід виокремити надання з боку США щорічної фінансової допомоги нашій державі, схвалення законопроекту щодо спорудження у столиці США, м. Вашингтон, Меморіалу пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 рр.

Важливим фактором, який сприяє повнішій реалізації потенціалу співробітництва України і США, залишається присутність на території Сполучених Штатів численної української громади - понад 900 тис. американців українського походження. У зв'язку з цим, пріоритетним для Української держави залишається зміцнення зв'язків з українською громадою, сприяння забезпеченню її етнокультурних потреб [1].

З метою подальшого поглиблення українсько-американського міжпарламентського діалогу 15 червня 2017 року спікери Верховної Ради України та Палати представників Конгресу США підписали оновлений Меморандум про співробітництвом між вищими законодавчими органами двох держав. Документ спрямований на розширення двосторонньої взаємодії на рівні законодавчих гілок влади України та США у політичній, економічній, безпековій, гуманітарній та культурній сферах. На сьогодні у Конгресі США існує стійка двопартійна і двопалатна позиція щодо посилення підтримки суверенітету і територіальності цілісності України, розширення безпекової та оборонної допомоги, сприяння євроатлантичним прагненням і зміцненню енергетичної безпеки нашої держави [2].

Отже, як висновок можна зазначити: на теперішньому етапі відносини між Україною та Сполученими Штатами Америки є досить дружніми. Обидві держави тісно співпрацюють на різних напрямках: політичному,

економічному, військовому, соціальному, культурному. Сполучені Штати є одними з перших союзників України, які підтримують її у боротьбі з російською агресією на Сході, у збереженні її територіальної цілісності та суверенітету, розвитку демократії.

Список використаних джерел

1. Історія і сьогодення українсько-американських відносин. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/politichni-vidnosini-mizh-ukrayinoyu-ta-ssha> (дата звернення: 17.05.2020).
2. Потіха А. Відносини України та США на сучасному етапі в оцінках політиків експертів. URL: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3328:suchasnij-stan-ukrajinsko-amerikanskikh-vidnosin&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 17.05.2020).
3. Українсько-американська парламентська співпраця. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/politichni-vidnosini-mizh-ukrayinoyu-ta-ssha> (дата звернення: 17.05.2020).
4. Countering America's Adversaries Through Sanctions Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/3364/text> (дата звернення: 17.05.2020).
5. Crimea Declaration: Statement by Secretary Pompeo. URL: <https://ua.usembassy.gov/crimea-declaration-statement-by-secretary-pompeo/> (дата звернення: 17.05.2020).

УДК 327(477:8)

ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Константинова Ю.,

к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету

Сьогодні латиноамериканський вектор не розглядався як окремий напрям зовнішньої політики України. Хоча, країни Латинської Америки це великі ринки збуту для українських

товарів, а також джерела низки необхідних для України сировинних ресурсів. В офіційних документах, які визначають зовнішньополітичну стратегію України, регіон не згадується серед потенційних об'єктів уваги. Також, у затвердженій КМУ «Експортній стратегії України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017 – 2021 рр.» ринки Латинської Америки не розглядаються як пріоритетні, також найближчим часом не планує відкриття філій у регіоні Український інститут.

До початку 1993 р. більшість країн континенту визнали незалежність України та встановили з нею дипломатичні відносини. Водночас, латиноамериканський вектор з самого початку незалежної зовнішньої політики ніколи не був пріоритетним для України. Про це свідчить той факт, що тільки у п'яти країнах континенту існують українські посольства. Це Бразилія, Аргентина, Перу, Куба, Мексика. З іншими країнами відносини відбуваються через так званих послів за сумісництвом, коли, наприклад, посол України в Аргентині представляє інтереси країни й в низці інших країн латиноамериканського континенту. Аналогічно представлені ці країни в Україні, де діють посольства Аргентини, Перу, Бразилії та Мексики, а також консульство Чилі.

У 90-і роки ХХ ст. відносини з країнами континенту розвивались вкрай повільно, певним каталізатором розвитку цих відносин став 1995 р., коли відбувся візит президента Л. Кучми до ряду країн регіону. На початок ХХІ ст. частка країн Латинської Америки у зовнішній торгівлі України не перевищувала 1 %, хоча в цей час торговельно-економічні відносини підтримувались з усіма країнами регіону і почалось активне освоєвання їх ринків. У 2014 р. експорт виріс більше ніж у 7 разів, а імпорт у 4,5 рази у порівнянні з 90-ми роками.

Актуальність латиноамериканського ринку особливо зросла для України у зв'язку з війною на Сході України, коли для неї фактично було втрачено ринки Росії та країн СНД, а доступ до європейського ринку був обмежений квотами. Але починаючи з 2014 р. динаміка відносин як економічних, так і політичних різко знизилась. Це було обумовлено, з одного боку, зростанням кризових явищ всередині України, обвалом її економіки, з іншого боку, санкції накладені на Росію,

спонукали її активізувати відносини з країнами континенту, розглядаючи латиноамериканський ринок, як джерело збільшення свого експорту та імпорту певних видів продовольства. Тим паче, що більшість країн континенту, зокрема провідні країни, відмовились приєднатися до політики санкцій, вони побачили у ситуаціях реальну можливість закріпитися на російському ринку. Це призвело до різкого зниження товарообігу у 2015 р., який склав лише 101,8 млн. дол. США.

Наприкінці 90-х років ХХ – на початку ХХІ ст. Україна активно просувалась на латиноамериканському ринку озброєнь, який мав для неї низку переваг. В країнах регіону на озброєнні знаходилось багато радянської техніки та зброї, які потребували ремонту та модернізації (чим і займався Укроборонпром). Цей напрям отримує найбільший розвиток: у Еквадор були продані комплекси протиповітряної оборони «Оса» та був підписаний контракт на постачання винищувачів СУ – 27, Перу здійснило закупівлю 9 військово-транспортних літаків, Венесуела замовила партію прикордонних катерів та гелікоптерів МІ-8. Але це був продаж «радянського спадку», який закінчився вже на початку ХХІ ст. В наступні роки співробітництво у цій сфері обмежувалось головним чином постачанням запчастин до раніше проданої техніки. З 2010 р. Україна почала брати участь у виставках озброєнь у Мексиці та Чилі. Війна на Сході України призвели до фактичного заморожування цього напрямку співробітництва. Новий етап починається у 2014 р., коли Укроборонпром відкрив свої представництва у ряді країн, зокрема у Бразилії.

Розвивається культурне співробітництво, у низці країн проводились Дні культури України. Найбільш динамічно культурні зв'язки реалізуються з країнами де існує велика українська діаспора це Аргентина, Бразилія, Мексика. Спілки Просвіта та Відродження відкривають недільні школи, де вивчають українську мову, історію, культуру. Нечисленний характер носять контакти у галузі освіти Україна практично не готує сьогодні кадри для країн Латинської Америки.

Головними партнерами України у ЛАКБ є провідні країни регіону – це Бразилія, Мексика, Аргентина, на них приходиться 4/5 всього товарообігу.

Бразилія визнала незалежність України 26 грудня 1991 р. та 11 лютого 1992 р. встановила з нею дипломатичні відносини. Сьогодні між країнами підписано понад 70 міждержавних, міжвідомчих договорів. Головний з яких є Договір про дружбу та співробітництво, який було підписано в ході візиту президента Л. Кучми до цієї країни у 1995 р. Для підвищення ефективності двосторонніх зв'язків була створена Палата торгівлі, промисловості та туризму «Бразилія – Україна», та міжурядова бразильсько-українська комісія з питань торговельно-економічного співробітництва. Починаючи з кінця 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. відносини двох країн мали динамічний характер. Товарообіг у 2014 р. склав 371,4 млн. дол. США. Українські підприємства поставляли на бразильський ринок продукцію машинобудування для енергетики та гірничодобувної промисловості, а також літаки, труби, добрива, продукцію хімічної промисловості. Своєю чергою, Україна закуповує там каву, м'ясо, тропічні фрукти, сировину для алюмінієвої промисловості. Окремим напрямком співпраці є космічна галузь. Між країнами було укладено угоду про довгострокове співробітництво з використання української ракети-носія «Циклон - 4», для запусків комерційних супутників та інших наукових приладів з бразильського космодрому Алкантара. Поряд з економічною активно розвивались до 2014 р. відносини в гуманітарній сфері. Так, у галузі медицини у Бразилії проходили лікування діти, що постраждали у наслідок чорнобильської катастрофи, було розпочато співробітництво з лікування СНІДу. За угодою між українською компанією «Індар» (Київ) і бразильською «Фіокрус» Україна бере участь у спільному підприємстві з виробництва інсуліну у Бразилії за українськими технологіями. Українські тренери допомагають у підготовці бразильських гімнастів. Починаючи з 2014 р. проявилась тенденція до різкого зниження динаміки співробітництва між країнами. Це було обумовлене як війною на Сході України так і зростання кризових явищ всередині Бразилії.

Мексика визнала незалежність України 25 грудня 1991 р. Дипломатичні відносини було встановлено у 1992 р. З 1999 р. у Мехіко працює посольство України. До 1997 р. взаємини двох країн не мали систематичний характер. На новий

якісний рівень співробітництво двох країн вступило після візиту Л. Кучми до Мексики у 1997 р., в ході якого було підписано Декларацію про принципи відносин та співробітництва між Україною та Мексикою. Сьогодні, між країнами діє понад 20 угод про співробітництво у політичній, торговельно-економічній та гуманітарній сферах. У червні 2005 р. відбувся візит президента Мексики В. Фокса до Києва, головним підсумком якого стало відкриття посольства Мексики у Києві, та активізація мексикансько-українських відносин. У січні 2016 р. було створено нову депутатську групу у Верховній Раді з міжпарламентських зв'язків з Мексикою, а у травні у Палаті депутатів Національного Конгресу відповідно група дружби «Мексика – Україна». Україна та Мексика активно взаємодіють у межах міжнародних організацій, зокрема, ООН, їх позиції з розв'язання важливих питань міжнародного життя збігаються або близькі. Мексика є другим економічним партнером України серед латиноамериканських держав, на яку приходить 18,2% українсько-латиноамериканського товарообігу. Основними статтями експорту українських товарів до Мексики до 2014 р. були вантажні вагони, колісні диски, прокатний стан, вироби чорних металів, преси, продукти хімічної промисловості, а також зерно. Імпорт з Мексики склали вироби легкої та харчової промисловості. Після 2014 р. основний експорт України – зернові культури 43,6%, чорні метали – 23,7%, добрива – 15,8%. Серед імпортованих до України товарів переважають електричні машини та алкогольні та безалкогольні напої. Товарообіг між країнами у 2019 р. склав близько 235 млн. дол. США. Попри величезний потенціал обох держав, динаміка розвитку двосторонніх зв'язків достатньо низька. У 2013 р. Мексика відмовилась розглядати питання про створення Зони вільної торгівлі. З 2014 р. країна ввела мито на постачання української сталі, металопрокату, труб, експорт яких складав 50 млн. дол. США. У 2018 р. ці мита були пролонговані та набули постійного характеру. У 2018 – 2019 рр. Певним проривом у відносинах двох країн стало проведення у 2019 р. переговорів про введення безвізового режиму між країнами.

Важливим партнером України на континенті є Аргентина. Країна однією з перших визнала незалежність

України – 5 грудня 1991 р., а 6 січня 1992 р. були встановлені дипломатичні відносини. У 1993 р. країни обмінялися посольствами. У Аргентині друга за чисельністю українська діаспора на континенті яка налічує від 350 до 500 тис. осіб, що не може не впливати на відносини між країнами. У 1921 р. Аргентина була однією з небагатьох країн що визнали Українську Народну Республіку. Все це створило сприятливий фон для розвитку двосторонніх відносин вже у період незалежності. У 1995 р. країну відвідав президент Л. Кучма, візит якого дав імпульс розвитку двосторонніх зв'язків. У 1998 р. Київ відвідав президент Аргентини. Між державами підписано понад 50 угод, серед яких Договір про дружбу та співробітництво. Для реалізації торгівельно-економічних зв'язків створено Торгівельно-економічну палату, аргентинсько-українську Асоціацію ділового партнерства, працює міжурядова комісія з питань торгово-економічної співпраці. У 2003 р. Аргентина визнала Голодомор 1933 р. У відносинах двох країн відбувається регіональне співробітництво станом на 2019 р. на рівні регіонів України та Аргентинської Республіки діють п'ять документів про співробітництво між українськими областями та партнерськими аргентинськими провінціями, а також одна угода про встановлення дружніх зв'язків між містами Київ та Буенос-Айрес. Частка Аргентини у латиноамериканському експорті України складає 6,7%. Основні групи товарів що закуповує Аргентина: добрива, чорні метали, машини. Основні групи товарів імпорту в Україну: риба та ракоподібні, їстівні плоди та горіхи, насіння і плоди олійних рослин, тютюн і промислові замітники тютюну. За даними Держстату України, у 2019 р. обсяг двосторонньої торгівлі товарами з Аргентиною склав близько 63 млн. дол. США.

Таким чином, не зважаючи на значний потенціал для всебічного співробітництва та перспективи розширення ринків збуту для своїх товарів, регіон Латинської Америки знаходиться на периферії зовнішньополітичних інтересів України. Нечисленні зв'язки з країнами регіону, зазнали значного спаду після подій 2014 року в Україні. Більш менш продуктивна співпраця спостерігається лише з трьома країнами Бразилією, Мексикою та Аргентиною.

Список використаних джерел

1. Політичні відносини між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/339-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
2. Політичні відносини між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/152-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju> (дата звернення: 14.03.2020).
3. Політичні відносини між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/477-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).
4. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/340-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
5. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/153-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju> (дата звернення: 14.03.2020).
6. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/478-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).

УДК: 327(477)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Підтинна С.,

*студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Зовнішня політика України — це стратегічний підхід, який держава застосовує до відносин з іноземними

державами, співпраці з міжнародними організаціями, просуванню своїх національних інтересів, а також захисту прав своїх громадян та діаспори за кордоном.

Загалом, у зовнішній політиці України на сучасному етапі можна виокремити такі вектори: європейська та євроатлантична інтеграція, формування відносин стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки та Європейським союзом, співпраця з країнами-членами СНД і ГУАМ, впровадження активної взаємодії з ООН та НАТО, вирішення воєнного конфлікту з Російською Федерацією.

Протягом останніх шести років у зовнішньополітичному мисленні України домінували амбіції євроатлантичної інтеграції, а також необхідність консолідації міжнародної підтримки перед лицем триваючої російської агресії. Протягом цього періоду було мало спроб здійснити більш глобальну зовнішню політику або розробити окремі регіональні стратегії [4].

Традиційно український зовнішньо — політичний курс був спрямований на протидію російської агресії, відносинам з основними партнерами та питанням європейської та євроатлантичної інтеграції. Можна говорити про незмінно високий інтерес до зовнішньої політики з боку Президента України, Апарату уряду з європейської та євроатлантичної інтеграції і Голови Верховної Ради України, проте помітно знижується залученість в закордонну політику українських депутатів [6].

Відсутність прогресу в реформуванні країни накладає жорсткі обмеження на те, що може бути досягнуто на міжнародному рівні. В результаті цього, найбільш значущі проблеми сучасної України — зтяжний конфлікт на Донбасі, напружені відносини з сусідами, недостатня міжнародна підтримка [5]. На жаль, усі ці проблеми залишилися невирішеними або навіть посилюються. Як і в попередні роки, Україна залишається в сірій зоні європейської безпеки і вважає, що її низький рівень ефективності і демократії різко контрастує з риторикою про членство в ЄС та НАТО.

Поряд з основними напрямками зовнішньої та безпекової політики України відбулося декілька важливих подій, серед них: зміни у військовій операції від АТО до функціонування об'єднаних збройних сил на Сході країни

відповідно до прийнятого Закону про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях [3], що супроводжувалися переговорами про можливу миротворчу місію; високе напруження у відносинах із західними сусідами; подальше погіршення відносин з Росією не призвело до продовження Договору про дружбу, співробітництво та партнерство між Україною та Російською Федерацією [2]; Азовська криза та продовження воєнного стану в Україні; початок поставок летальної зброї з США; інтенсивна риторика щодо співпраці з НАТО та ЄС, яка призвела до голосування парламенту за внесення конституційних поправок, які передбачають наміри України приєднатися до обох організацій.

Європейська інтеграція — ключовий пріоритет, на який зорієнтована Україна для подальшого розвитку, наближення до Європейського Союзу та створення необхідних умов для вступу. На даний час стан діалогу про співробітництво України з Європейським Союзом базується на впровадженні в українську економіку спеціально розробленої Стратегії інтеграції до ЄС та поступового виконання Плану дій європейської політики [1, С. 301]. Дані заходи в основному передбачають реформування більшості економічних і соціальних напрямів з метою наближення до загальноєвропейських.

Зовнішньо — політичні відносини України з НАТО спрямовані на захист безпекових інтересів, участь у створенні євроатлантичного простору стабільності та безпеки, а також передбачає поступову інтеграцію до НАТО. Реалізація цієї мети має бути досягнуто через використання механізмів співробітництва з НАТО, зокрема Плану дій та щорічних Цільових планів (з 2005 р. — в межах так званого інтенсифікованого діалогу).

Відносини зі Сполученими Штатами Америки надзвичайно важливі для України, адже саме США — сильний партнер у багатьох аспектах, включаючи політику, економіку та воєнні поставки. Кримська декларація, видана Державним департаментом 25 липня 2018 року, була з ентузіазмом сприйнята в Україні. Документ містить концепцію, що Сполучені Штати підтверджують свою

відмову, як політичну, визнати твердження Кремля щодо суверенітету над територією Криму.

Стосунки з Російською Федерацією й досі залишаються напруженими та складними. Проте за даними соціологічного опитування, 40% опитуваних вважає, що відносини України з Росією відновляться [5]. Проте можна помітити, що вони лише погіршуються та настрій двох сторін стає ще більш напруженим.

На двосторонньому рівні Україна використовує весь потенціал стратегічного партнерства на основі взаємного інтересу та спільних підходів до розвитку відносин з США, Росією та Польщею. При цьому держава впроваджує та підтримує дружні відносини з країнами — сусідами в атмосфері поваги до суверенітету та територіальної цілісності. Україна намагається досягти мети з просування в регіоні європейських цінностей, зокрема шляхом активної участі у розв'язанні заморожених конфліктів.

Окрім цього, Україна проводить активну багатосторонню політику в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій. Участь в ООН спрямована на просування інтересів України у процесі прийняття найважливіших для всієї світової спільноти рішень. Діяльність у рамках ОБСЄ й досі залишається важливим чинником доповнення та розширення регіональної та загальної стабільності і безпеки в усій Європі.

Розширення торгівлі є важливим пріоритетом для забезпечення стратегічних інтересів України, а це: економічна експансія як на традиційних, так і нових ринках для українських товарів та послуг на Близькому Сході, в Латинській Америці, Азії та Африці.

Дуже важливим залишається політика захисту прав українців. Це є постійним пріоритетом зовнішньої політики та сферою особливої уваги дипломатичних та консульських установ України, а також захист громадян за кордоном та прав української діаспори.

Таким чином, зовнішня політика України потребує більш детального стратегічного плану. Зараз держава опинилась у досить складній міжнародній обстановці, яка, вірогідно, буде залишатися такою, як мінімум, протягом кількох років. Українську зовнішню політику й досі можна

охарактеризувати, як вразливу до численних проблем. Затягнутий конфлікт з Росією, не зрозумілі перспективи подальшого поглиблення відносин із західними інституціями та погіршення регіонального сусідства стануть характерною рисою майбутньої зовнішньої політики України.

Список використаних джерел

1. Губерський Л.В. Ініціативи Міжнародні України // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В.Губерський та ін. К: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.
2. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006 (дата звернення: 16.05.2020).
3. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19> (дата звернення: 16.05.2020).
4. Hanna Shelest Broadening Ukraine's foreign policy horizons in the post – coronavirus world. // Atlantic Council. 2020. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/broadening-ukraines-foreign-policy-horizons-in-the-post-coronavirus-world/> (дата звернення: 16.05.2020).
5. Ukrainian foreign policy: results of 2018 and prospects for 2019. URL: <http://www.icps.com.ua/en/studies-icps/foreign-policy/ukrainian-foreign-policy-results-of-2018-and-prospects-for-2019/> (дата звернення: 16.05.2020).
6. Ukrainian prism: foreign policy 2018 gor B- again. URL: <http://prismua.org/en/ukrainian-prism-foreign-policy-2018/> (дата звернення: 16.05.2020).

УДК 327(477):061.1ЄС

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Пустова В.,

*студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Намір України розбудувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був вперше проголошений у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України». У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у цій організації».

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України [3].

Важливою подією у процесі формування відносин України та ЄС став Указ Президента України про затвердження Стратегії інтеграції України до ЄС від 11 червня 1998 р., де визначено пріоритети діяльності органів виконавчої влади на період до 2007 р. Стратегія інтеграції України в Європейський Союз враховує положення Стратегії ЄС щодо України від 4 жовтня 1994 р., Спільної стратегії ЄС щодо України від 11 грудня 1999 р., а також відповідних рішень Ради ЄС, декларацій та інших документів ЄС, котрі стосуються України [4].

У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 14

вересня 2000 року. Зокрема, у Стратегії набуття повноправного членства в ЄС проголошено довготерміновою стратегічною метою європейської інтеграції України.

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (в редакції від 1 січня 2015 року). Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

Дорожню карту та першочергові пріоритети становлення та розвитку України як члена європейської сім'ї визначено Стратегією сталого розвитку «Україна - 2020», схваленою Указом Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року. У Документі зазначено, що ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, Україна отримала інструмент та дороговказ для внутрішніх перетворень, а виконання вимог цієї Угоди дає можливість Україні в подальшому стати повноцінним членом ЄС [1].

Сучасні тенденції світового розвитку ставлять перед Україною нові проблеми та потребують від неї активної участі в їх рішенні. Характерною рисою сучасного світового соціально-економічного розвитку є бурхлива динаміка інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. При цьому навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчують на собі їх відчутний вплив.

На європейському континенті таким інтеграційним угрупованням є Європейський Союз, розширення якого призвело до того, що Україна отримала з Євросоюзом спільний кордон. Це відкрило нові можливості для поглиблення співпраці, та водночас і мусить відповідати на нові виклики.

Різностороннє співробітництво з Євросоюзом не тільки відповідає природному геополітичному напрямку інтеграційної стратегії України, але є ключовим практичним засобом формування ефективної відкритої економіки [2].

Про нинішні відносини між Україною та Європейським Союзом і перспективи на майбутнє пише Гвендолин Сасс у виданні *Carnegie Europe*.

Експерт вказує на те, що з часу прийняття візової лібералізації в червні 2017 року близько 400 000 українців скористалися щойно отриманими можливостями для поїздки до Шенгенської зони. Це, звичайно, невелика частка загального населення України - менше, ніж один відсоток, але символічне значення безвізового режиму було набагато більшим. Само собою, однак, цього не буде достатньо, щоб втримати інтерес та довіру до ЄС або зобов'язання реформ української еліти.

Фактичне наближення до законів та стандартів ЄС продовжує бути повільним та болісним процесом. Вплив Угоди про зону вільної торгівлі та нещодавно прийнятих заходів автономної торгівлі до цього часу мав незначні наслідки, а торгівля з ЄС все ще менша у загальному обсязі (\$ 14 млрд.), ніж перед кризою 2014 року (\$ 17 млрд. у 2012 році).

Уряд України склав амбітний план приєднання до Шенгенської зони, Митного союзу, Енергетичного союзу та цифрового єдиного ринку. Президент Петро Порошенко зробив ще один крок уперед, оголосивши членство в ЄС просто питанням часу, коли ці коригування політики будуть запроваджені. Ця надмірно оптимістична риторика є однією з передвиборчих кроків Порошенка перед президентськими та парламентськими виборами 2019 року в Україні.

Правова система Європейського Союзу, зазначає Сасс, не призначена для країн з слабкою адміністративною спроможністю, економік на шляху модернізації або тих, хто намагається встановити верховенство права. Більше того, наслідки Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС мають бути різними у різних галузях економіки та регіонах. Промисловість на південному сході України зазнає непропорційного удару - це розвиток, який може спричинити політичний тиск на того, хто перебуватиме при владі в Києві.

У майбутньому ЄС має спрямовувати більше своїх ресурсів на південний схід України, а також на охорону здоров'я, освіту, соціальні послуги та інфраструктуру. Всі ці сектори мають важливе значення для української громадськості, тому вони критичні для збереження рівня підтримки ЄС та активної протидії ознакам зростаючої недовіри в ЄС серед розчарованої молоді [5].

Перспективи вступу України до ЄС слід розглянути не лише у формальному аспекті, а й у фактичному. Незважаючи на те, що нормативно-правова та інституційна база для зближення України та ЄС була достатньою, певні закони в Україні ухвалювалися формально, в політичній практиці не реалізувалися.

Очевидно, що сучасні слабкі євроінтеграційні позиції України та її невідповідність політичним і економічним критеріям для вступу до ЄС є закономірним результатом непослідовності і зволікання у здійсненні реформ. Роки зволікань залишили Україну позаду тих країн Центральної і Східної Європи, які наполегливо здійснювали складні ринкові перетворення. Домінування «декларативної» і брак «імплементаційної» культури в органах виконавчої влади, слабка інституційна і функціональна закріпленість пріоритетності політики європейської інтеграції у повсякденній діяльності Уряду, неефективні механізми міжвідомчої координації і моніторингу виконання ухвалених рішень, низький рівень фахової підготовки і знань державних службовців навіть вищої ланки того, що стосується європейської інтеграції, негативно впливають на реалізацію Угоди про партнерство і співробітництво та Стратегії інтеграції до ЄС.

Успіхи української дипломатії і заслужене визнання позитивної ролі України в підтриманні регіональної безпеки виявилися недостатніми, аби компенсувати брак структурних реформ всередині країни. Корпоративна закритість системи державного управління, високий рівень корупції, слабкість демократичних інституцій і нерозвиненість громадянського суспільства, утиски свободи преси, політичні проблеми, що викликали критику Ради Європи, відсутність стабільного національного консенсусу з ключових питань внутрішнього розвитку і зовнішньої політики утворюють вкрай негативне тло для відносин України з ЄС і загрожують перетворити Україну на країну-аутсайдера.

В умовах нинішньої зовнішньополітичної ситуації мета України – передусім економічне співробітництво з Європейським Союзом, яке необхідно ефективно та швидко розвивати. У зв'язку з цим ефективними й результативними

стали відносини України з Європейською асоціацією вільної торгівлі.

Після початку розширення Європейського Союзу на схід та внаслідок активної участі в ньому всіх без винятку західних сусідів України опинитися поза цим процесом означатиме самоусунення від загальноєвропейських процесів і небезпеку ізоляції. В такому разі ціна «неінтеграції» може виявитися набагато вищою від ціни інтеграції.

Розширення ЄС ставить перед Україною великі завдання. Одне з них – прискорення конституційної реформи, економічних перетворень в цілому та реструктуризації виробництва зокрема, адже можливість скористатися перевагами вступу в ЄС багато в чому визначається рівнем демократизації політичної системи та динамікою розвитку української економіки, її здатністю швидко адаптуватися до змін на міжнародних ринках. Крім того, необхідно досягати зміцнення внутрішньої конкурентоспроможності національної економіки з орієнтацією на поступове досягнення європейських соціально-економічних параметрів розвитку та створення зони вільної торгівлі Україна – ЄС на основі асиметричного відкриття ринків на користь України[2].

Інтеграція до Європейського Союзу є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє незаперечними перспективами на майбутнє. Досвід другої половини 20-го століття доводить, що жодні специфічні умови та особливості національного розвитку, кризові стани та внутрішні трансформації не можуть відкласти неминучу дію об'єктивних законів глобалізації розвитку.

Список використаних джерел

1. Відносини Україна – ЄС URL: <https://adm.dp.gov.ua/gromadyanam/pamyatki-ta-poradi/ukrayina-yes/vidnosini-ukrayina-yes> (дата звернення: 17.05.2020).
2. Відносини Україна – ЄС URL: <https://works.doklad.ru/view/KhCYZXmOcmg/all.html> (дата звернення: 17.05.2020).

3. Історія відносин Україна – ЄС URL:
<https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayina-yes/istoriya-vidnosin-ukrayina-yes> (дата звернення: 17.05.2020).
4. Сучасні тенденції інтеграції України в європейську спільноту URL:
https://pidruchniki.com/11151212/finansii/ukrayina_yevropeyskiy_soyuz (дата звернення: 17.05.2020).
5. Україна наблизилась до ЄС, але їй ще далеко до членства - Carnegie Europe URL:
<https://ukrainian.voanews.com/a/ukrayina-yees-chlenstvo/4271108.html> (дата звернення: 17.05.2020).

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 327(47+57:470.75)"185"

КРИМСЬКА ВІЙНА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ РОСІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Внукова Є.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Кримська війна 1853–1856 років стала визначною подією середини ХІХ ст., відображенням конфлікту між Європою та Росією. До початку Східної війни російсько-європейські відносини не набували такого гострого протиріччя та відкритого протистояння, тому питання зіткнення інтересів Заходу та Росії яскраво відображено у подіях російсько-турецької війни. Після завершення війни Росія почала новий етап у своїй історії, модернізуючи всі сфери суспільного життя, оскільки її результати показали низький рівень внутрішнього розвитку країни, особливо підготовки та організованості армії. Розглядаючи причини, передумови, наслідки Кримської війни, можна простежити і сучасні тенденції взаємовідносин між Заходом та Росією. Значущість дослідження полягає у тому, що на сучасному етапі питання протистояння між Росією та Європою стає все більш актуальним, що обумовлено глобалізаційними та інтеграційними процесами у світі, агресивною зовнішньою політикою Росії щодо країн Європи.

Метою дослідження є з'ясування основних причин, передумов, етапів та наслідків Кримської війни другої половини ХІХ ст. у контексті міжнародних відносин.

У ХVІІІ – на початку ХІХ ст. були сформовані основні напрямки зовнішньої політики Російської імперії, а саме: близькосхідний – укріплення позицій на Закавказзі, Чорному морі та Балканах та європейський – участь у коаліційних війнах проти Франції [2, с. 168].

Слід зазначити, що Східне питання набуло досить важливого значення саме у 20-х рр. – початку 50-х рр. XIX ст., сприяло загостренню російсько-турецьких відносин [2, с. 177]. Адже ще за правління Мухаммеда-Алі Порта наголошувала на проведенні реформ, що мало значно покращити становище християнського населення, що проживає на території Османської імперії. Наприклад, такі реформи як недоторканність майна та життя підданих незалежно від їх віросповідання або скасування зловживання оподаткування християн, проте все це залишилося так і не виконаним, що лише могло спровокувати невдоволення та агресію Росії.

На цьому підґрунті виникає конфлікт, пов'язаний з православним та католицьким духовенством про «палестинські святині», що знаходилися на території Османської імперії, який, насамперед, став приводом до розгортання Східної війни.

Основні передумови російсько-турецького конфлікту 1853 – 1856 рр. полягали, насамперед, у зіткненні колоніальних прагнень Росії з одного боку, Франції, Англії та Австрії – з іншого [4]. Всі ці держави прагнули панування на Близькому Сході та Балканах. Їх об'єднувала спільна мета, а засоби її досягнення були різними. Так, наприклад, Росія прагнула знищити Туреччину, а Франція та Англія прагнули вигідно використовувати Туреччину проти Росії. Сама ж Османська імперія мала на меті відторгнення від Росії Криму та Кавказу. Росії потрібні були такі важливі проливи, як Босфор і Дарданели, що дали б можливість вільно виходити торговим та військовим кораблям у Середземне море [1, с. 338]. Крім того, Росія мала на меті закрити вхід іноземним флотам у Чорне море, чому прагнули зашкодити Англія та Франція, які вели активну торгівлю з Османською імперією.

Кримська війна розпочалася у 1853 році, перебіг військових дій умовно можна поділити на два етапи. Перший етап охоплює російсько-турецьку кампанію з листопада 1853 до квітня 1854 року, що здійснювалася на три фронти: Кримський, Дунайський та Кавказький. Початковий етап війни визначався перевагою російської армії, яка була приблизно рівна за силами з османам. Росія не підозрювала,

що їй доведеться вести війну ще й проти європейської коаліції, тому досить впевнено діяла, вигравши одну битву за іншою. Найвизначнішою битвою цього періоду стала саме Синопська, яка спровокувала занепокоєння Англії та Франції.

Другий етап війни бере початок з квітня 1854 року та триває до лютого 1856 року та характеризується втручанням союзників у перебіг подій, а саме Англії та Франції. Через заручення підтримкою європейських держав у турків була значна перевага, адже більш модернізовану та сучасну зброю мали саме англійські та французькі війська. Саме цей етап показав неспроможність російської армії, яка не була оснащена найновішими технологіями на відміну від ворожих сил. Територія воєнних дій значно розширилася, тим самим захопивши Кавказ, Балкани, Далекий Схід та Камчатку, але першочерговим завданням союзників залишалася інтервенція у Крим, захоплення Севастополя, що пізніше було реалізовано, і, як результат – 349-денна оборона найважливішої стратегічної точки Російської імперії. Падіння Севастополя визначило результати війни на користь антиросійської коаліції.

Мирні переговори між країнами почалися у вересні 1855 року. У результаті переговорів 18 березня був укладений Паризький мирний трактат між Росією, Францією, Австрією, Османською імперією, Англією, Пруссією та Сардинією, згідно з яким Росія втратила південну частину Бессарабії з устям Дунаю та повертала фортецю Карс туркам. Найважчою умовою договору виявився принцип «нейтралізації» Чорного моря [2, с. 180], за яким воно оголошувалося «демлітаризованою зоною». У свою чергу, Османській імперії та Росії також заборонялося мати воєнний флот та воєнні укріплення на Чорному морі [5]. Чорноморські проливи – Босфор та Дарданели оголошувалися закритими у мирний час для воєнних кораблів усіх держав світу [5]. Це означало, що Чорноморське узбережжя Росії під час війни було дуже вразливим.

Також Паризький трактат позбавляв Росію права захисту інтересів православного населення на османській території, покровительства Сербії та Дунайських князівств, що значно підривало престиж Росії як великої держави [5].

В подальшому було витрачено чимало зусиль для перегляду положень Паризького договору, щоб знову підняти престиж та вплив Росії на міжнародній арені [3, с. 235]. Подальший післявоєнний зовнішньополітичний курс Російської імперії буде направлений на подолання наслідків російсько-турецької війни шляхом укладення дипломатичних союзів, ведення переговорів з провідними європейськими державами такими, як Франція, Англія, Австро-Угорщина. Балканський вектор буде ще довго залишатися актуальним для Росії з двох позицій – встановлення протекторату над православними християнами у Середземномор'ї як певна солідарність до братських народів та поширення впливу на Балканах у власних інтересах, що дуже занепокоїть західноєвропейські держави.

Кримська війна значним чином вплинула на систему міжнародних відносин, розпалася Віденська система, що спиралася на австрійсько-пруський союз та склалася умовна так звана «Кримська система» вже на основі нового англо-французького союзу [2, с. 185]. Внаслідок Східного протистояння відбулося зближення двох різнополюсних країн – Росії та Мексики, де остання шукала союзників у війна з США та Великобританією, а Росія в цей час знаходилася у стані міжнародної ізоляції. Також активізувалася національна – визвольна війна балканських народів.

Таким чином, Кримська війна вплинула певним чином на всіх її акторів, зокрема на їх економічне, політичне та суспільне життя, вона продемонструвала воєнно-технічну відсталість Росії порівняно з європейськими державами. Особливо тяжких наслідків цього конфлікту зазнала Росія, що 15 років ще після закінчення війни буде їх відчувати на собі. Але, водночас, саме Східна війна стала тією рушійною силою в Російській імперії, що зрушила з місця кріпосницький лад та самодержавство, яке гальмувало всі суспільно-економічні процеси.

Список використаних джерел

1. Всемирная история: Учебник для вузов / Под ред. Поляка Г. Б., Марковой А. Н. М.: Юнити, 2001. 496 с.

2. Мунчаев Ш. М., Устинов В. М. История России: Учебник для вузов. М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА, 1988. 592 с.
3. Россия и мир: Учебная книга по истории. В 2-х частях. Часть I. / Под общей редакцией проф. Данилова А. А. М.: ВЛАДОС, 1995. 496 с
4. Троицкий Н. А. Крымская война. Россия в XIX веке. Курс лекций. М., 1997. URL: http://scepsis.net/library/id_1457.html (дата звернення 25.04.2020).
5. Schem Alexander Jacob. The War in the East: An illustrated history of the Conflict between Russia and Turkey with a Review of the Eastern Question. New York, Cincinnati: O., H. S. Goodspeed&co, 1878. 692 p. URL: <https://archive.org/details/warineastillustrooscheiala/page/690/mode/2up> (дата звернення 24.04.2020).

УДК 325.3(410-52:540)"18"

КОЛОЇАЛЬНА ПОЛІТИКА АНГЛІЇ В ІНДІЇ У XIX СТОЛІТТІ

Новік Д.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Одним із головних напрямів англійської зовнішньої політики кінця XIX століття було розширення колоніальної імперії. У XIX столітті Англія вела активну загарбницьку політику на всіх морях і на всіх континентах земної кулі. До середини XIX століття відбулося остаточне формування колоніальної імперії Англії. Створення колоніальної імперії послужило ще більшому зміцненню економічної могутності Англії.

Британські колоніальні володіння в середині XIX століття ділилися на три основні групи. До першої групи належали володіння, де європейці, переважно вихідці з Британських островів, становили більшість населення. В основному це були емігранти, внаслідок чого освоєні ними

території отримали назву переселенських або «Білих» колоній. Вони розташовувалися в Північній Америці, Південній Африці, Австралії та Новій Зеландії. До кінця XIX століття тільки до них, за аналогією з античними поселеннями грецьких і римських громадян в чужих землях, термін «колонія» застосовувався в своєму первинному значенні. Інші ж частини Британської імперії називалися «володіннями», «залежними територіями» або «плантаціями».

До другої групи входили володіння з переважанням аборигенного населення. До числа найбільших з них ставилися Індія, включаючи Сінд, Белуджистан, Кашмір і Пенджаб, а також Бірма, Шрі-Ланка і Вест-Індія.

До третьої групи володінь належали розкидані по всьому світу численні острови і опорні пункти, зазвичай грали роль стратегічних баз. Найбільш важливими серед них були Мальта, Сінгапур, Гонконг, Фолкленди, Гібралтар, Аден.

Англійці почали створювати другу імперію ще до втрати Америки, але особливо енергійно наприкінці XVIII століття. Зоною захоплень з'явився й азіатський континент. Це була, насамперед, Індія, що англійці почали завойовувати із середини XVIII століття. Британська Індія, як відомо, представляла собою величезну територію та населення Британської Індії перевершувало населення всіх інших британських колоній, разом узятих, і в 14 разів перевищувало саме населення Англії.

Причини, по яким англійці шукали нові території для експансії було бажання придбати чудові плодovitі землі Індії. Англійська Ост-Індійська компанія вела ряд завойовницьких воєн в Індії з метою захоплення й колоніального поневолення ряду індійських територій, а також з метою розгромлення свого головного колоніального суперника французької Ост-Індійської компанії.

Феодална роздробленість Індії, замкнутість і взаємна ізольованість сільських громад, кастовий поділ індійського суспільства, національна строкатість і релігійні чвари між прихильниками індуїзму і ісламу, дали європейським колонізаторам можливість, використовуючи як свою економічну і військову перевагу, так і підступну політику,

підпорядкувати собі Індію, здебільшого руками самих же індійців.

Колонії служили інтересам панівних класів і як джерела особистого збагачення, і як прискорювачі економічного розвитку країни. Характерним методом експлуатації було насильницьке пограбування колоніальних народів. Англійці стягували тут довільні податки й збори, вимагали хабарі й підношення, податкові чиновники були наділені судовою й поліцейською владою.

Перетворення Індії в ринок збуту англійських товарів, що супроводжувалося припиненням вивозу продукції індійського виробництва, привело до масового руйнування й загибелі індійських ремісників. Англійська митна політика в колоніях була спрямована на те, щоб штучно затримати розвиток тут національної промисловості й примусити населення все необхідне купувати в Англії. Починаючи із другої чверті ХІХ століття колоніальні володіння починають виступати як об'єкти вивозу.

У 1835 році була проведена реформа освіти в Індії, сенс якої полягав у тому, щоб почати підготовку кадрів колоніальної адміністрації з самих індійців. Модернізація Індії, в якій були зацікавлені британські колоніальні влади, підштовхувала професіоналів, що протягом усього ХІХ століття потреба в кваліфікованих кадрах зростала. Засновані з англійської типу перші індійські університети випускали фахівців, які зовсім по іншому дивилися на навколишній світ.

Проаналізувавши розділ, можна зробити висновок, що взагалі, присутність англійців успішно відбилася на розвитку Індії. В період британського панування в Індії були закладені основи для становлення національної вищої школи, заснованої на британській моделі. Але були й негативні сторони колоніальної політики Англії. Величезні цінності і скарби, награвані європейськими колонізаторами вивозилися в метрополію і тільки там отримували застосування у виробництві. Для пограбованих народів це призводило до знекровлення господарства. Присвоївши собі права верховного власника на землю і посиливши ранні існуючі форми феодално-податкової експлуатації селян, англійська Ост-Індська компанія за короткий час привела народні маси Індії до повного розорення.

Отже, XIX століття займає важливе місце в історії колоніальної політики Британської імперії. Це час послаблення її колоніальних володінь та перевороту у самій політиці щодо колоній.

Вони захоплювали нові території задля економічного піднесення, а також, щоб отримати нові плодovitі землі, де можна було вести сільсько-господарську політику. Через це, багатство країни було на вищому рівні.

Проаналізував джерельну базу та літературу, можна зробити такі висновки, що Британська імперія у XIX столітті була однією із впливових країн у світі. Її колоніальні володіння були гігантські. Індія, Африка, Північна Америка, і не тільки ці частини світу вона зробила своїми колоніями, їх було набагато більше.

Але політика британського уряду була найбільш квітучою й успішною. Багато яких колоніальних земель піднеслися культурно, духовно та економічно. На жаль не всюди, наприклад, у Індії через грабування цінностей колонізаторами, що вивозилися до метрополії, призвели до повного знекровлення господарства. Хоча були й позитивні сторони їхньої колоніальної політики. Завдяки їхнім реформам було заборонено рабовласництво та работоргівля, канібалізм. Туземні племена Африки та населення в колоніях становилось більш цивілізованим, їхні краї розвивались за допомогою британського уряду. Також, дуже гірко довелося Англії через втрату деяких колоній у Північній Америці. Отримавши незалежність, Сполучені Штати Америки вийшли на міжнародний ринок, це явище похитнуло не тільки економіку, а й могутність метрополії.

Але, дослідивши тему колоніальної експансії Британської імперії, проаналізувавши наукові дослідження, документи та монографії багатьох істориків, можна зробити такий висновок, що присутність англійського уряду в різних частинах світу була позитивною. XIX століття – це важливий період в історії, як і самої Англії, так і окупованих нею територій.

Список використаних джерел

1. Акимов Ю.Г. От межколониальных конфликтов к битве империй: англо-французское соперничество в Северной Америке в 1613-1713 гг. // СПб, 2002. – 568с.
2. Борьба за Азию и Африку // Михаил Павлович. - Москва : [Всерос. науч. ассоц. востоковедения при Нар. ком. по делам национальностей], 1923. - 229с.
3. Великобритания и ее империя в середине XIX века: либерализм и проблема модернизации // В. В. Грудзинский. – Челябинск : Энциклопедия, 2015. – 220 с.
4. История Канады: Учеб. Пособие для студ. вузов // Сороко-Цюпа О. С., издательство «Высшая школа», 1985. – 304с.
5. История США. Том 1 // Г. Н. Севостьянов, Г. А. Арбатов, Н. Н. Болховитинов, издательство «Наука», Москва 1983. 676с.
6. Мижув М. Г. История колониальной империи и колониальной политики Англии // издательство «Брокгауз-Ефрон», Санкт-Петербург 1909. – 271с.
7. Парфенов И.Д. Монополия и империя : Англ. привилегир. компании и колониал. экспансия 80 - 90-х годов века / Под ред. А. Ф. Остальцевой. - Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1980. 193 с.
8. Политика британских колониальных властей в Индии в сфере высшего образования. Статья // Л.Р. Радченко, Ульяновский государственный университет, 2011. 3с.

УДК 327(100)"13/14"

НАСЛІДКИ СТОЛІТНЬОЇ ВІЙНИ (1337 – 1453 РР.) В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН XIV-XV СТ.

Петрова С.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Однією з найважливіших подій в історії Європейського Середньовіччя є Столітня війна (1337-1453). Це час, коли стара феодальна система показує свою слабкість і з часом

поступається місцем новим відносинам. Стара лицарська армія показує свою повну неспроможність і звільняє місце для нової найманої армії, війну виграє народ, а не лицарі, і велику роль у перемозі Франції так само грає нова вогнепальна зброя. Завершується формування європейських націй, пробуджується національна самосвідомість. Отже, актуальність даної роботи полягає в тому, що події Столітньої війни вплинули не тільки на подальший розвиток міжнародних відносин головних суперників – Англії та Франції, але й Європи в цілому, що довгий час була основним центром зосередження політичних сил світу.

Метою є визначення наслідків Столітньої війни та узагальнення впливу військово-політичного конфлікту на систему міжнародних відносин. Досягти цієї мети допомогли методи аналізу, історичної хронології, логіки, узагальнення.

Визначні битви та особистості Столітньої війни, хронологія подій, причини і результати війни стали предметом наукових досліджень А. Куркіна [2], Ж. Фав'є [4], Е. Перруа [3], Н. Басовської [1]. Основним наслідком Столітньої війни історичною спільнотою прийнято вважати формування європейської нації та успішні військово-політичне реформування Франції.

Столітня війна, яка з перервами тривала 116 років, виявилась особливою подією як для англо-французьких відносин, так і Середньовічної історії в цілому, а також стала показовою для майбутнього розвитку міжнародних відносин в Європі.

Проблеми державного характеру в Англії та Франції протягом військово-політичного конфлікту оголились та загострились. Деякі з них почали вирішуватись ще під час Столітньої війни задля отримання перемоги (реформування французької армії), а деякі визначали майбутні зовнішньополітичні вектори Англії та Франції, що подальшому вплине на їх політику у другій пол. XV ст., яка буде використана для подолання матеріальних наслідків Столітньої війни.

Проблема феодалських володінь Франції була причиною самого військового конфлікту, і причиною його довго тривалості. Аби захистити свої володіння від подібних потрясінь та уникнути можливості розпаду держави, політика

королів після завершення Столітньої війни наступні 30 років буде спрямована на політичне об'єднання країни. На створення передумов для територіального об'єднання Франції, окрім військової та дипломатичної сили, дуже вплинуло формування французької нації. Це формування було зумовлено довготривалим перебуванням частини земель Франції під насильницькою владою Англії, яке, шляхом партизанської та національно-визвольної війни, пробудило у французького населення почуття чіткої національної самосвідомості. Завдяки Столітній війні і поразці у ній Англії, Франція також змогла закріпити свою сферу впливу на території Фландрії, що стало важливим економічним здобутком для королівства.

Через відсутність мирного договору, який завершив Столітню війну, Англія не була вимушена сплачувати будь-які контрибуції Франції та не зобов'язувалась до миру. Однак, не втішене економічне та військове становища вичерпали можливість панування Англійського королівства на материковій Європі, навіть в проанглійсько налаштованій Аквітанії. Наслідком повного перенесення англійської влади на територію Британських островів можна визначити зосередження її зовнішньої політики саме в цих обмежених рамках (наступне підкорення Шотландії), а також подальший розвиток англійського флоту та експансію Англії поза Європою.

Постійна зміна правлячих династій в обох королівствах під час Столітньої війни послабила династичні зв'язки між двома державами, і назавжди змусила англійську знать відмовитись від претензій на французьку корону. [1]

Найважливішим наслідком Столітньої війни в розвитку Англії варто вважати формування її національного духу і свідомості. Порівнюючи формування почуття патріотизму Франції і Англії слід зазначити, що англійська самосвідомість складалась шляхом об'єднання нації навколо думок о великій перемозі, в той час як французька складалась шляхом боротьби за власне існування.

Для загальносвітового розвитку Столітня війна була корисною з точки зору військової праці. Перехід до найманої армії, а також значне посилення партизанських загонів і

участі у війні звичайного населення, посилили роль піхоти в європейській армії. Щодо оснащення лицарів, то відбувається їх повне переодягання в металеві лати, що дозволило довше протистояти стрілам. Задля того, щоб протидіяти англійським стрілкам, французами в кінці XIV ст. було винайдено бомбарди, що заклало основи артилерійської справи. Під час Столітньої війни з'явилися ручна вогнепальна зброя, а перша чверть XV ст. подарувала світові перші приціл та мушку, що дозволило робити прицільний постріл. Ці винаходи змушували армії змінювати тактики ведення бою, які з лобових зіткнень в самому початку сутички переходили до першочергового обстрілу армії противника з віддалених позицій. [2]

Підсумовуючи все вище викладене, треба зазначити, що Столітня війна, основними дійовими особами якої були Англійське та Французьке королівства, своїми наслідками вплинула на загальну систему європейських відносин. Це проявилось як в незначних територіальних змінах на карті Європи, так і в морально-психологічному розвитку європейського суспільства. Англо-французькі відносини будуть залишатись в стані конфронтації й протягом наступних століть. Однак, це буде проявлятись в їх участі у багатосторонніх конфліктах та займанні при цьому протилежних позицій.

Таким чином, Столітній військовий конфлікт став каталізатором формування двох потужних держав-націй, які першими стали на шлях формування національної самосвідомості. В подальшому такий авангардизм став передумовою перетворення Французького та Англійського королівств на передові країни Європи, а вже в XV ст. дозволив Франції завершити політичне об'єднання країни та перетворив її на цілісну державу.

Столітня війна для двох королівств, Франції та Англії, була важким періодом в їх історії та як державному, так і міжнародному становленні. На сьогоднішній час існує велика кількість літератури, яка присвячена середньовічним відносинам Англії та Франції, однак його особливість для Середніх віків, відносні хронологічні рамки, людська складова, вплив на міжнародні відносини роблять цю тему актуальною та залишають місце для нових досліджень.

Список використаних джерел

1. Басовская Н. И. Столетняя война. Леопард против лилии М.: Астрель: АСТ, 2010. 466 с. URL: <http://loveread.ec/> (дата звернення 03.05.20.)
2. Куркин А. В. Рыцари: последние битвы М.: АСТ; Спб.: Полигон, 2005. 511 с. URL: <https://www.twirpx.com/> (дата звернення: 30.04.20)
3. Перруа Э. Столетняя война / Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. М.: Вече; Спб.: Евразия, 2006. 480 с. URL: <http://loveread.ec/> (дата звернення 03.05.20.)
4. Фавье Ж. Столетняя война / Пер. с франц. М. Ю. Некрасова. Спб.: Евразия, 2009. 656 с. URL: <http://loveread.ec/> (дата звернення 03.05.20.)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 327(478.9):061.1ЄС

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Булик М.,

*к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*

Республіка Молдова (РМ) протягом років незалежності послідовно декларувала прагнення до реалізації стратегії європейської інтеграції, розглядаючи як кінцеву мету входження до ЄС. Попри складні політичні та соціально-економічні процеси, наявність територіальних проблем ідея належності до європейської спільноти залишається продовжує об'єднувати більшість населення республіки.

Процес європейської інтеграції Молдови почався одразу ж після припинення «гарячої» фази придністровського конфлікту, коли у листопаді 1993 р. президент країни М. Снегур направив листа голові Європейської комісії (ЄК) Ж. Делору з пропозицією активізації й документального двосторонніх відносин як пріоритетного вектору подальшого розвитку РМ [4]. Після проведення оцінки політичного та соціально-економічного становища у Молдові експерти ЄК рекомендували почати переговори про укладення угоди про партнерство й співробітництво між РМ та ЄС, яку було підписано 28 листопада 1994 р. [6]. Документ чітко визначав завдання партнерства: сприяння розвитку політичного діалогу, торгівлі, інвестицій та гармонічних економічних відносин; забезпечення основи для законодавчого, соціально-економічного, фінансового та культурного співробітництва; підтримка зусиль РМ з укріплення демократії та переходу до ринкової економіки. Після детального розгляду урядами країн-членів ЄС угода вступила у дію 1 липня 1998 р.,

забезпечивши правовий механізм відносин між Молдовою та Європейським Союзом. Однак як зазначили молдовські дослідники С. Чеботарі та Г. Келдаре цей документ не містив необхідних інструментів мотивування щодо досягнення поставлених цілей [9, с. 326]. Разом із тим, Молдова не зуміла повністю досягнути поставлених цілей, зокрема у питаннях верховенства закону, незалежності судів, боротьби з корупцією, свободи ЗМІ, покращення інвестиційного клімату тощо [9, с. 328]. Інша дослідниця М. Арджинт наголошувала на тому, що договір про партнерство не містив пунктів щодо надання перспективи вступу Молдови до ЄС на відміну від укладених з країнами Центральної та Південно-Східної Європи угод про асоціацію. За її словами він був орієнтований на так звану «європеїзацію» РМ, наближення її державного ладу до європейських норм [1].

Попри невизначені перспективи європейської інтеграції РМ у грудні 1996 р. президент країни П. Лучинський у своєму листі до голови ЄК Ж. Сантера вперше висловив прагнення до приєднання і вироблення конкретних механізмів щодо цього процесу [2, с. 20]. Як свідчить А. Гудим на той час підтримку цим діям молдовського президента висловили так члени ЄС як Франція та Італія. Водночас узгодженою стала думка ЄС про необхідність повної реалізації вже укладеної угоди про партнерство та співробітництво. Спираючись на неї, у 1999 – 2005 рр. було ухвалено кілька програм діяльності молдовського уряду, які прямо зазначали європейську інтеграцію як першочергову мету політичного та соціально-економічного розвитку РМ.

Декларативний характер угоди про партнерство та співробітництво, велика кількість заявлених пріоритетів та зміни у політичній та соціально-економічній ситуації у Східній Європі змусили обидві сторони шукати нові шляхи до перегляду угоди, переведення її у практичну площину. Саме тому у травні 2001 р. у рамках роботи Ради з співробітництва ЄС – Молдова було запропоновано звузити перелік пріоритетних напрямів з одночасним виробленням відповідних робочих документів, що містили б конкретні кроки з реалізації. У квітні 2002 р. такими напрямами було визначено гармонізацію законодавства, митницю та транскордонне співробітництво, боротьбу зі злочинністю,

вивчення підходів до взаємодії сторін у рамках зони вільної торгівлі, питання інвестицій.

У практичній площині процес реалізації угоди про партнерство та співробітництво достатньо швидко показав свою ефективність. Так, у 2001 р. частка молдавського експорту до ЄС становила близько 32,3% (182,4 млн. дол. США) проти 12% у 1995 р. [8]. Водночас частка імпорту з ЄС у 2001 р. досягла 48,3% (431,4 млн. дол. США) [8]. У свою чергу, інвестиції з країн ЄС у 2001 р. склали близько 190,6 млн. дол. США, що становило 40% від загального обсягу. Крім того було надано фінансову допомогу на загальну суму понад 60 млн. євро, 5,5 млн. євро – у рамках продовольчої допомоги та 4,8 млн. євро як гуманітарна допомога [2, с. 37].

22 квітня 2005 р. було затверджено новий план дій «Європейський Союз», розрахований на три роки, який мав врахувати зміни, що відбулися у країні у політичній, соціальній, економічній площині [7]. Водночас розширення ЄС у 2004 р. створило нові реалії у Східній Європі, що мало бути враховане під час укладення нової угоди. Так, з 2004 р. почалася реалізація Європейської політики сусідства, що передбачала посилення стабільності на кордонах об'єднання шляхом активізації політичного та соціально-економічного співробітництва з його сусідами. Активним учасником цього процесу стала й Республіка Молдова.

Новий документ передбачав встановлення більш тісних відносин ніж ті, що були закладені в угоді про партнерство та співробітництво. Пріоритетами плану дій було визначено: розв'язання придністровського конфлікту; укріплення стабільності інститутів, що мають гарантувати демократію та верховенство закону, адміністративного та судового апарату; забезпечення поваги до свободи ЗМІ та висловлення думки, боротьба з корупцією та організованою злочинністю; відновлення співробітництва з міжнародними фінансовими установами, покращення інвестиційного клімату; укріплення приватного сектора та зменшення кількості населення, що знаходиться за межею бідності, забезпечення ефективного контролю над державним кордоном та системою управління міграційними потоками [7].

Практичні кроки у політичній площині передбачали реформу парламенту з метою забезпечення його незалежності щодо виконавчої влади; внесення змін до Конституції країни з метою децентралізації, посилення самостійності органів місцевого самоврядування; реформу судів та прокуратури тощо. У свою чергу, економічна складова містила у собі підтримку заходів щодо розвитку ринкової економіки, просування молдовського експорту на європейські ринки, уніфікацію митного законодавства, стандартів якості та санітарних норм, захист прав інтелектуальної діяльності.

Починаючи з 2009 р., РМ бере участь у програмі «Східного партнерства», що діє у рамках Європейської політики сусідства. Практично одночасно почалися переговори про встановлення відносин асоціації між Молдовою та Європейським Союзом, які тривали понад три роки. У листопаді 2013 р. на Вільнюському саміті «Східного партнерства» відбулася церемонія попереднього підписання договору про асоціацію [5]. Наступного року, 27 червня 2014 р. договір було підписано остаточно, а незабаром відбулася й його ратифікація сторонами. Через два роки, 1 липня 2016 р. угода повністю вступила у силу.

Заявлені цілі договору про асоціацію декларували сприяння політичній асоціації та економічній інтеграції сторін; укріплення основи для політичного діалогу, сприяння кріпленню демократії; політичної, економічної та інституційної стабільності Молдови; збереження миру у регіоні, укріплення безпеки кордонів, розвиток транскордонного співробітництва; підтримка та розширення співробітництва у сфері правосуддя, захисту прав людини та основних свобод; сприяння розвитку економічного потенціалу РМ шляхом уніфікації законодавства, розвиток торговельних та економічних відносин, зокрема, шляхом утворення Глибокої зони вільної торгівлі тощо [5].

У січні 2011 р. паралельно з переговорами щодо асоціації розпочався процес набуття безвізового режиму між РМ та ЄС. Переговори тривали до 3 квітня 2014 р. з 28 квітня 2014 р. громадяни РМ отримали можливість безвізового в'їзду до країн-членів ЄС. Таким чином, Молдова стала першою з

країн-учасників програми «Східного партнерства», яка набула даного статусу.

Результати підписання угоди про асоціацію виявилися достатньо швидко. У 2018 р. молдовський експорт до країн ЄС склав 1,86 млрд. дол. США або 68,9% від загального обсягу. У свою чергу, імпорт з ЄС у 2018 р. становив 2,85 млрд. дол. США або 49,5% від загального обсягу. Таким чином, за останні 20 років торговельно-економічні зв'язки між РМ та значно посилюються як у кількісних, так і якісних показниках. Фактично, саме європейський ринок став для Молдови пріоритетним. Багато у чому, це пов'язано і з дискримінаційними діями Російської Федерації на початку XXI ст. Водночас політична складова відносин між РМ та ЄС є складнішою через фактичний розкол молдовського суспільства та популізм окремих політичних сил країни. Геополітичний дуалізм, характерний для пострадянських країн, не оминув й Республіку Молдову. Провідні політичні партії відкрито спекулюють на настроях та прагненнях населення, пропонуючи заманливі гасла щодо європейської інтеграції або більш тісної співпраці з Росією. До цього додається корупційна складова, яка фактично є однією з основних причин внутрішньополітичної дестабілізації та зростання євроскептичних настроїв серед значної частини суспільства. Крім того, стримувальним фактором виступає побоювання щодо розмивання молдовської національної самоідентифікації у румунській після можливого приєднання до ЄС.

Аналізуючи перспективи повноцінного вступу РМ до ЄС необхідно брати до уваги кілька моментів. По-перше, відносно невеликий розмір території, ВВП країни, кількість населення, географічна близькість та тісні торговельно-економічні відносини безперечно сприяють цьому процесу. Водночас, по-друге, внутрішня нестабільність, політичний популізм, корупція тощо відверто йому шкодять, надаючи додаткових аргументів прибічникам зупинення подальшого розширення Європейського Союзу. По-третє, розгляд європейських перспектив Молдови відбувається у тісному зв'язку з іншими країнами Східної Європи, зокрема, Україною та Грузією. Свою роль при цьому відіграє позиція

Російської Федерації та небажання значної частини європейського політикуму загострювати відносини з нею. У даних умовах керівництво Молдови змушене лавірувати між двома полюсами, проводячи двовекторну політику. До того ж, слід брати до уваги й розкол всередині молдовського суспільства щодо питання подальшої долі країни. Але, беручи до уваги той факт, що більшість молоді виступає за європейську інтеграцію, можемо припустити, що поступово ця проблема почне втрачати свою актуальність. Важливим фактором, що впливає на європейську інтеграцію є й придністровська проблема. На сьогодні, на нашу думку, відсутні фактори, що дозволили б говорити про можливість реальної реінтеграції придністровського регіону РМ. У першу чергу, це залежить від позиції Російської Федерації, яка виступає на підтримку невизнаної ПМР та використовує її територію для дестабілізації політичної ситуації у регіоні.

Список використаних джерел

1. Арджинт М. Концепция европейской интеграции, наконец... URL: <http://www.cisr-md.org/ROM/Adept%20rus/note13.html> (дата звернення: 13.05.2020).
2. Гудым А. Республика Молдова и Европейский Союз как партнеры. Кишинев, 2002. 68 с.
3. Концепция европейской интеграции, наконец... Мариана Арджинт. URL: <http://www.cisr-md.org/ROM/Adept%20rus/note13.html> (дата звернення: 13.05.2020).
4. Снегур: В Молдове есть много умных политиков. Надо их только найти. URL: <https://point.md/ru/novosti/politika/snegur58-v-moldove-estj-mnogo-umnih-politikov-nado-ih-toljko-najti> (дата звернення: 13.05.2020).
5. ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)&from=ro](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01)&from=ro) (дата звернення: 13.05.2020).

6. COUNCIL AND COMMISSION DECISION of 28 May 1998 on the conclusion of the Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1998:181:FULL&from=en> (дата звернення: 13.05.2020).
7. EU/MOLDOVA ACTION PLAN. URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/pdf/action_plans/moldova_enp_ap_final_en.pdf (дата звернення: 13.05.2020).
8. External trade by Indicators, Groups of countries and Years. URL: https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/en/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__21%20EXT__EXT010__serii%20anuale/EXT010100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-ob96-43c9-934b-42e1a2a9a774 (дата звернення: 13.05.2020).
9. Cebotari Sv., Căldare Gh. Politica externă a Republicii Moldova : Note de curs. Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea de Relații Intern. Științe Politice și Administrative. Dep. Relații Intern. Chișinău : CEP USM, 2018. 370 p.

УДК 327.8(73-41)(569.1)(043)

ЕФЕКТИВНІСТЬ СПОНСУВАННЯ СИРІЙСЬКИХ ОПОЗИЦІЙНИХ УГРУПОВАНЬ З БОКУ США В КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ІД

Гончаровський П.,

*студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Вільна сирійська армія (ВСА), це децентралізована формальна військова структура сирійської опозиції. Як і в самій Сирійській національній раді (СНР) учасники цієї структури переслідують свої цілі через різні воєнізовані угруповання, які як правило, є бойовим крилом політичних сил представлених у СНР, що різняться від поміркованих

світських сил, до радикальних ісламістів. Основним приводом спонсування воєнізованих угруповань, що перебувають у складі ВСА, з боку США й зокрема ЦРУ, є боротьба з радикальним терористичним ісламістським угрупованням Ісламська Держава (ІД), що була загрозою не тільки уряду Башара Асада, а й опозиційним силам у складі СНР й ВСА.

Втручання США у сирійську кризу почалося ще до офіційної інтервенції під приводом боротьби проти ІДІЛ. До 2013 року ЦРУ постачало лише окремі повстанські групи Вільної сирійської армії нелетальною допомогою, але пізніше почала проводити навчання, фінансування та розвідку для окремих угруповань повстанців. Так у 2013 році Сполучені Штати підписали програму на 500 мільйонів доларів США на підготовку та оснащення поміркованих сирійських повстанців для боротьби з ісламською державою. Програма була найбільш помітним елементом підтримки США для сирійських опозиційних груп.

Проте у 2015 р. уряд США перейшов до скорочення фінансування секретної операції ЦРУ для підготовки та озброєння повстанців у Сирії, і це, за словами чиновників США, відображає зростаючий скептицизм щодо ефективності програми агентства та стратегії адміністрації Обама на Близькому Сході. Американська стратегія формування місцевих повстанських угруповань і їх підтримка з повітря працювала краще, ніж очіувалося багатьма. І це стає моделлю за умовчанням для інших складних місій США з боротьби з тероризмом [1].

Генерал Джеймс Хекер, віце-директор по операціях в Пентагоні, підкреслив переваги використання сурогатних сил, перед тим, як у минулому місяці комісія конгресу заявила, що ця стратегія зменшує "необхідність розгортання великомасштабних американських військ" і "сприяє оточенню місцевих сил, які беруть на себе відповідальність за проблему".

У 2015 р. комітет розвідувальної палати проголосував одностайно, що до скорочення витрат до 20%, що потрапляють до програм ЦРУ, які, як вважають американські чиновники, стало одним з найбільших таємних операцій агентства, бюджет якого наближається до \$ 1 млрд. На рік [4].

"У нашій стратегії в Сирії існує велике занепокоєння з приводу нашої багатопартійної політики", - заявив член Ради Адам Б. Шифф. Він відмовився коментувати конкретні положення законопроекту комітету, але наголосив на зростаючому песимізмі, що Сполучені Штати матимуть змогу «допомогти сформувати наслідки» громадянської війни Сирії.

Скорочення програми ЦРУ включено до попереднього законопроекту про витрати на розвідку, за який буде проголосовано в Палаті у вересні 2015 р. Цей захід викликав стурбованість серед чиновників ЦРУ та Білого дому, які попередили, що витягнення грошей із зусиль ЦРУ може послабити американських повстанців, тоді як вони почали виступати ефективними борцями з ІД [4].

На той час, 2015 р., ЦРУ попереджали, що війна наближається до критичного етапу, коли президент Сирії Башар аль-Асад втрачає територію і сили, і незабаром може бути змушений відмовитися від контролю усіх територій, крім вузького коридору країни, в деяких з них домінують ісламістські бойовики.

Прогнози викликали велику кількість обговорень в Білому домі, ЦРУ, Пентагоні та Державному департаменті щодо сценаріїв після Асада, чи підтримуватимуть американці помірні сили, щоб уникнути переповнення країни екстремістськими групами? Включаючи ісламську державу, яка оголосила халіфат, що охоплює великі частини Сирії та Іраку.

Обама розширив роль американських військових проти ісламської держави, відкривши плани розміщення американських радників на нових базах в Іраку, оголосивши про відсутність змін у обмежених американських бомбардуваннях, що почалися в Іраку та Сирії у 2014 р. Окремої програми оборонного відомства, уповноваженої навчати помірні угруповання для боротьби з ісламською державою, ще не було розпочато.

Раптове скорочення сфери контролю Асада зосередило увагу на Сирії та програмі ЦРУ, створеній у 2013 році, для зміцнення помірних сил, які все ще представляють найбільш безпосередню участь Сполучених Штатів на землі у громадянській війні Сирії.

На 1 мільярд доларів операцій, пов'язаних з Сирією, становлять близько 1 з 15 доларів у загальному бюджеті ЦРУ, судячи з рівнів витрат, виявлених у документах отриманих від колишнього підрядника розвідки США Едварда Сноудена.

Американські чиновники заявили, що ЦРУ підготувало і обладнало майже 10 000 бійців, які були відправлені до Сирії протягом останніх кількох років, а це означає, що агентство витрачає близько 100 тисяч доларів на рік на кожного повстанця, який пройшов цю програму.

ЦРУ відмовилася від коментарів щодо програми або її бюджету. Але американські чиновники захистили масштаби витрат, заявивши, що гроші йдуть на багато значніші речі, ніж зарплати і зброю, і є частиною більш широких, багатомільярдних зусиль із сумісним залученням Саудівської Аравії, Катару і Туреччини для зміцнення коаліції ополчення, відомої як Південний фронт вільної сирійської армії.

Значна частина коштів ЦРУ спрямовується на навчання в таємних тренувальних таборів в Йорданії, збирання розвідки для надання допомоги озброєним помірним угрупованням та управління розгалуженою логістичною мережею, що використовується для переміщення бійців, боєприпасів і зброї до країни [2].

Таким чином, фінансуючи з вересня 2014 року підготовку бойовиків різних угруповань ВСА, адміністрація Барака Обами витратила близько 500 мільйонів доларів, можна сказати, уряд США був зацікавлений у боротьбі з ІД через посередників. Стратегія, із сумісним залученням сухопутних сил повстанських угруповань й американської авіації, виявилася більш ефективною, ніж прогнозувалося. Витрачаючи кошти на озброєння та підготовку бойовиків уряд США одночасно виконувала два завдання. По перше, допомога сирійській опозиції у боротьбі з ІД. По друге, при підтримці США, ВСА здобувала озброєння та досвіт у війні, які можна буде використати у боротьбі з урядовими військами Сирії, та проти режиму Асада.

Список використаних джерел

1. 200 mass graves of thousands of ISIS victims found URL: <https://edition.cnn.com/2018/11/06/middleeast/mass-graves-isis-un-intl/index.html> (дата звернення 25.04.2020).

2. Syria civil war: Kurds declare federal region in north URL: <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/syria-civil-war-kurds-declare-federal-system-north-160317111902534.html> (дата звернення 15.04.2020).
3. Syria increasing efforts to build up military after substantial loses URL: <http://www.scmp.com/news/world/article/1670515/syria-increasing-efforts-build-military-after-substantial-loses> (дата звернення 15.04.2020).
4. The international coalition to counter ISIL/Da'esh (the 'Islamic State') URL: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/551330/EPRS_BRI%282015%29551330 (дата звернення 25.04.2020).

УДК УДК 327 (494):061.1ЄС

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ШВЕЙЦАРІЇ ТА ЄС

Єргакова В.,

*студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

З самого початку Європейський союз (ЄС) став найважливішим партнером Швейцарії - не тільки через географічну і культурну близькість, а й з-за політичного та економічного ваги ЄС. Отже, конструктивна і тісна співпраця з Євросоюзом необхідна для вирішення спільних питань в таких областях, як притулок, безпека та екологія та транскордонні перевезення.

Швейцарія підтримує свої відносини на основі двосторонніх галузевих угод. У жовтні 2004 р. був прийнят Пакет Угод (II), до нього, крім економічних і фінансових угод, були включені угоди про приєднання Швейцарії до Шенгенської зони і Дублінської системи. Були прийняті: угода про перероблену сільськогосподарську продукцію; угода про охорону навколишнього середовища; угода про статистику; угода про запобігання подвійному оподатковуванню пенсій

колишніх службовців інститутів ЄС; угода про оподаткування депозитних вкладів; угода про імплементацію Швейцарією Шенгенської і Дублінської конвенцій; угода про боротьбу проти шахрайства; угода про співробітництво в галузі освіти; угода про засоби масової інформації.

Таким чином, відбулося розширення двостороннього співробітництва не тільки на нові галузі економіки, але і на сферу політики. Оскільки жодна з угод, за винятком приєднання до Шенгенської співпраці, не була ознакою передачі частини національного суверенітету, то схвалення пройшло в рамках Швейцарського Федерального парламенту в грудні 2004 році. Референдум з питання приєднання до Шенгенської зони було проведено в червні 2005 р., який дав позитивний результат.

Міністерство закордонних справ Швейцарії представляє зовнішньополітичну стратегію Федеральної ради на початку законодавчого періоду. Вони були пов'язані з обласними перетинами. Стратегія зовнішньої політики на 2016-2019 роки дозволила Федеральній раді продовжувати проводити існуючу зовнішню політику, гнучко реагуючи на зміни в світі [4].

Швейцарія прагне забезпечити регульовані відносини з ЄС на основі можливостей для розвитку. Вона також прагне підтримувати тісні зв'язки з державами-членами ЄС та ЄАВТ. Швейцарія зміцнює свої мережі і вирішує конкретні проблеми. Держава враховує поточні зміни у владі. Швейцарія спирається на свою прихильність до миру і безпеки, надаючи значний імпульс життєздатного і справедливого міжнародного порядку. Вона грає свою роль в глобальному виклику, а також прагне до створення світу без бідності, в якому заохочується сталий розвиток [1].

За допомогою свого вкладу в розширення Швейцарія допомагає зменшити економічну і соціальну нерівність в Європейському Союзі з 2007 року.

Важливість двосторонніх угод ще більше зросла в результаті їх поширення на східноєвропейські ринки зростання нових країн ЄС. Економічні переваги можна підсумувати таким чином, що швейцарські компанії тепер знаходять нові можливості для бізнесу на раніше закритих для них ринках, особливо щодо певних видів

сільськогосподарської продукції, цивільної авіації, наземного транспорту і державних закупівель. Швейцарським компаніям, що працюють в цих секторах, тепер легше проникнути на європейські ринки і отримати вигоду з потенційної економії від масштабу. Наприклад, швейцарські постачальники можуть конкурувати на тих же умовах, що і їх європейські конкуренти, на ринках державних закупівель, в тому числі за комунальні послуги, утилізацію відходів та транспортну інфраструктуру - сектори, в яких Центральна і Східна Європа вкрай потребують модернізації, і в яких ЄС буде продовжувати надавати суттєву фінансову допомогу в найближчі роки [2].

Прямі заощадження стали можливими у зв'язку з уже лібералізованою торгівлею завдяки спрощенню правил затвердження продукції (усунення технічних бар'єрів в торгівлі). Перевірка того, чи відповідають продукти, призначені для всього європейського ринку, чинним нормативам (оцінка відповідності), в даний час проводиться тільки одним органом по сертифікації - або в Швейцарії, або в ЄС [3].

Вільне пересування людей мало найбільший економічний вплив, полегшуючи переклад швейцарського персоналу на посади в державах ЄС, а також набір працівників для швейцарського ринку праці. Завдяки Угоді про вільне пересування людей швейцарський ринок праці ефективно охоплює всю територію ЄС. Умови, які спрощують міжнародну мобільність робочої сили, привели до більш ефективного використання ресурсів, полегшуючи швейцарським підприємствам прийом на роботу співробітників відповідної кваліфікації. Це знижує ризик нестачі персоналу і надмірного рівня заробітної плати. Це тим більш важливо, так як з демографічних причин швейцарська робоча сила, ймовірно, зменшиться в середньостроковій перспективі. Нова домовленість допоможе підвищити продуктивність і валовий внутрішній продукт (ВВП), зберігаючи швейцарський ринок праці привабливим в довгостроковій перспективі [4].

Друга серія двосторонніх угод розширила співробітництво в таких важливих областях політики, як внутрішня безпека, притулок, навколишнє середовище та

культурні питання. Двосторонні угоди II охоплюють економічні інтереси в певних областях, таких як: інтереси фінансового сектора (зусилля по боротьбі з шахрайством), зміцнення позицій Швейцарії як туристичного напрямку з введенням шенгенської візи, полегшення транскордонного руху шляхом усунення необхідності систем атіческого прикордонного контролю (Шенген), податкові пільги для швейцарських компаній, що діють на міжнародному рівні, які отримують податкові пільги за рахунок прийняття директиви материнської і дочірньої компаній (АЕОІ).

Між Швейцарією і ЄС нині діє близько 120 двосторонніх угод, і ведуться переговори по різним досьє. Відповідно, в 2012 р. двосторонні відносини в переговорах між федеральним президентом Евеліною Відмер-Шлумпф і федеральним радником Дідьє Буркхальтер з високопоставленими представниками ЄС були названі вузькими, інтенсивними та різноманітними. Двосторонній підхід користується підтримкою швейцарського народу, а також виявився корисним для ЄС. І Швейцарія, і ЄС підкреслили прогрес, досягнутий в різних двосторонніх досьє. Так, 16 березня 2012 року було підписано угоду про співпрацю між Швейцарією і Європейським оборонним агентством (EVA).

Мета політики Швейцарії в ЄС - створити найкращу можливу основу для відносин із Союзом. Саме з огляду на це Швейцарія та Європейський Союз безперервно розвивають і консолідують свою мережу двосторонніх угод протягом десятиліть. Цей двосторонній підхід був регулярно схвалений швейцарським електоратом на серії референдумів. Федеральна рада неодноразово підкреслювала соціальну і економічну важливість двостороннього підходу, який дозволяє Швейцарії процвітати, зберігаючи свою незалежність. Федеральна рада прагне підтримувати і розвивати ці відносини, особливо щодо доступу до ринків.

Швейцарія має тісні відносини з Європейським союзом на політичному, економічному і культурному рівнях. Різні двосторонні договори і динамічна політика сприяють інтенсивному політичному партнерству та економічній інтеграції на благо Європейського Союзу і Швейцарії - економічного і фінансового центру.

Економічні зв'язки Швейцарії і Європи дуже тісні, так що 54% швейцарського експорту і 72% швейцарського імпорту припадає на ЄС. Це говорить про те, що ЄС є безперечним лідером серед торгових партнерів Швейцарії. Швейцарія, в свою чергу, була в 2018 році третім за величиною споживачем товарів ЄС після США і Китаю, і четвертим за обсягом постачальником товарів. Обсяг прямих інвестицій Швейцарії в ЄС склав на кінець 2017 року 461 мільярд швейцарських франків. Ця 44% від сукупного обсягу прямих інвестицій Швейцарії в інші країни. Між Швейцарією і ЄС вже зараз ведеться вільна торгівля у всіх областях, за винятком сільськогосподарських і харчових продуктів. Товари з держав ЄС вільно та без обмежень і митних бар'єрів звертаються на ринку.

Будучи європейською нацією, Швейцарія несе свою частку відповідальності за безпеку і процвітання на континенті. Це досягається шляхом прийняття зобов'язань, що виходять за рамки договірних відносин з ЄС. Швейцарія є членом Ради Європи, Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) та Організації з безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ). Швейцарія бере участь через ООН, ЄС і ОБСЄ у військових і цивільних зусиллях з миробудівництва на Балканах.

Серцевиною швейцарської "особливості" у відносинах з ЄС, як і раніше залишаються її традиції нейтралітету і прагнення уникати наднаціональних форм інтеграції як небажаних обмежувань суверенітету. При цьому в Берні добре розуміють, що в умовах посилення тенденцій до інтеграції в Європі і специфічного географічного положення країни самоізоляція загрожує для них негативними наслідками, які відіб'ються насамперед на розвитку економіки.

Швейцарія змушена постійно відслідковувати прийняті в ЄС закони для того, щоб захищати власні інтереси. На сьогоднішній день процес внесення необхідних коригувань, що вимагає чимало часу для вироблення та узгодження компромісів, здійснюється через змішані комісії ЄС-Швейцарія, яким стає все важче встигати за зростанням темпами і обсягом прийняття правових норм ЄС.

Сорокарічний досвід співпраці між ЄС і Швейцарією має як очевидні переваги, так і обмеження. Європейський Союз

демонструє, що існують базові принципи його функціонування, які, при бажанні співпрацювати з ним, порушувати не представляється можливим. Одним з таких принципів є свобода пересування. Спроби Швейцарії обмежити приплив робочої сили з країн ЄС натрапили на жорстке протидію з боку ЄС. Крім того, посиляючись на необхідність підтримувати гомогенність Єдиного внутрішнього ринку, ЄС пропонує Швейцарії удосконалити механізм внесення своєчасних змін в національне право. З цією метою були розпочаті непрості переговори з інституційних питань. Таким чином, намагаючись зберегти свою національну ідентичність, Швейцарський уряд в даний час змушене шукати новий формат взаємодії з ЄС, беручи до уваги волевиявлення власного населення [5].

Таким чином, Європейський союз і Швейцарія довгий час були партнерами, і їхні стосунки великі і інтенсивні. Швейцарія проводить досить ефективну політику щодо гармонізації національного законодавства відповідно до європейських правових принципів. Країна прагне захищати свої інтереси відкритим, конструктивним і впевненим чином. Другий пакет угод 2004 року гарантує додаткові економічні переваги і співпрацю в багатьох політичних та економічних сферах, що дає змогу покращити відносини між ЄС та Швейцарією.

Список використаних джерел

1. Agreement between the European Community and the Swiss Confederation on mutual recognition in relation to conformity assessment. Final Act URL: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430%2805%29:EN:HTML> (дата звернення: 17.11.19).
2. Agreement between the European Community and the Swiss Confederation on Air Transport // Official Journal. URL: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430%2802%29:EN:HTML>(дата звернення: 17.11.19).
3. Agreement between the European Community and the Swiss Confederation on trade in agricultural products // Official Journal. URL: <https://eur->

- lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430%2804%29:EN:HTML (дата звернення: 17.11.19).
4. Memorandum of Understanding. URL: <https://www.eda.admin.ch/dea/en/home/bilaterale-abkommen/abkommen-umsetzung/abkommenstexte/beitrag.html> (дата звернення: 17.11.19).
  5. Zuberbuehler T. Swiss rules of international arbitration: commentary. Zuerich: Schulthess, 2005. 442 p.

УДК 327(510):061.1(100)

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ КИТАЙСЬКОЇ ІНІЦІАТИВИ «ПОЯСУ І ШЛЯХУ»

Клюс В.,

*студент IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

В сучасній системі міжнародних відносин роль і вплив Китайської Народної Республіки постійно зростають. Намагання Китаю затвердитися у ролі провідної держави і навіть одержати роль головного глобального гравця підтверджує його ініціатива «Поясу і Шляху», розпочата урядом КНР в 2013 році. КНР розглядає ініціативу як новий мега-проект інтеграції інших країн з Китаєм як лідером, здатним надати «суспільні блага» країнам регіону. Ініціатива є найбільш амбітним проектом розвитку в даний час, а її реалізація призведе до значного розширенню діяльності і глобальної присутності Китаю. З іншого боку, цей проект обумовлений рядом економічних чинників. В Китаї очікують, що цей проект сприятиме подальшому сталому економічному розвитку і зростанню економічного добробуту населення, від чого залежить легітимність Комуністичної партії Китаю.

За останні три десятиліття Китай здобув вражаючу репутацію «фабрики світу». Однак вже в 2010-ті роки його порівняльні переваги у виробництві, такі як низька вартість робочої сили, почали зникати. Уряд КНР бачить необхідність виробництва товарів з більш високої доданою вартістю і,

таким чином, очолити глобальні ланцюжки доданої вартості. Для цього Китаю необхідно модернізувати свою промислову базу. Це є його однією з найважливіших внутрішньо-економічних завдань. Для було була розроблена стратегія «Зроблено в Китаї 2025», головними цілями якої є зробити обробну промисловість більш інноваційною, зробивши акцент на якості, а не на кількості; реструктурувати дешеву обробну промисловість і розвиток високотехнологічних галузей. Очікується, що «ІПШ» зіграє важливу роль у сприянні експорту високоякісних промислових товарів. Китайські політики вірять, що країни, що розвиваються, які співпрацюють з Китаєм в рамках «ІПШ» будуть більш схильні покупати китайську високотехнологічну продукцію, ніж країн Європи, Північної Америки, або Японії і Південної Кореї. Ці зусилля підтримуються китайськими фінансистами, які часто закликають одержувачів кредитів прийняти товари китайського виробництва в якості умови надання кредиту [2].

Під час фінансової кризи 2008 року уряд КНР впровадив один з найбільших пакетів стимулювання економіки в новітній економічній історії, що врятувало Китай від рецесії. Хоча програма стимулювання була ефективною, одним з її побічних ефектів стало створення величезних надлишкових потужностей у багатьох галузях промисловості. В 2013 році будівельні фірми займалися неефективними проектами з будівництва інфраструктури, а виробники стали виробляти рекордні обсяги продукції при зниженні попиту [4, с. 12]. Вирішення проблеми надлишкових потужностей і зайвих засобів виробництва, є одним з головних економічних пріоритетів для уряду Китаю. Ініціатива «Поясу і Шляху» є більш ефективним засобом вирішення проблеми надлишкових потужностей, яка пропонує два варіанти. З одного боку, Китай може експортувати надлишки промислової продукції в сусідні країни. Коли «ІПШ» була проголошена, ряд експертів таким чином її пояснювали. З іншого боку, Китай може вивезти надлишкові виробничі потужності в інші країни. Прем'єр-міністр Лі Кецянь у своєму виступі перед лідерами АСЕАН в 2014 році заявив: «У нас багато надлишкового обладнання для виробництва сталі, цементу і складчастого скла для китайського ринку. Це обладнання хорошої якості. Ми хочемо, щоб компанії

перенесли ці надлишкові виробничі потужності шляхом прямих іноземних інвестицій в країни АСЕАН, яким необхідно будувати свою інфраструктуру. Ці товари повинні вироблятися в тому місці, де вони необхідні» [7]. Китайський уряд очікує, що його власні компанії будуть планувати і будувати проекти, які він фінансує.

Ще одна мета, яку переслідує Китай – створення нових робочих місць для своїх громадян. Китайський ринок праці страждає від уповільнення росту економіки, тому необхідно зменшити тиск на нього. Значна кількість угод щодо створення спільних підприємств з країнами «ІПШ» передбачають залучення китайської робочої сили. В листопаді 2019 року, загальна кількість китайських робочих за межами країни перевищувала мільйон осіб [3]. Таким чином, осмислення проблеми надлишкових промислових потужностей є раціональним мотивом для реалізації масштабного проекту, який перемістить неефективне виробництво, залучить китайську робочу сили і сприятиме росту китайського експорту.

Будучи найбільшою в світі торговою державою, інтерес Китаю полягає в зниженні витрат на транспортування товарів. Всі проекти, які вже профінансовані в рамках цієї ініціативи, містять статистичні дані про те, скільки часу і витрат на поїздки буде скорочено в результаті їх завершення [4, с. 7]. Оскільки такі поліпшення торкнуться всіх вантажів, що використовують ці транспортні маршрути, вони принесуть користь світовій торгівлі. Таким чином, ініціатива «Поясу і Шляху» може представляти інтерес для країн за межами маршрутів Шовкового шляху, оскільки їх партнери будуть використовувати модернізовану інфраструктуру.

Однією із ключових із заявлених цілей «ІПШ» є лібералізація торгівлі між країнами, що передбачає зниження тарифів, торгових бар'єрів та створення зон вільної торгівлі як на двосторонній основі, так і на багатосторонній. Китай пропонує регіональну економічну інтеграцію. Також КНР пропонує активну взаємодію в рамках СОТ. Лібералізація торгівлі є вкрай важкою метою, але Китай буде її домагатися. З одного боку, вона сприятиме подальшій економічній експансії Китаю. З іншого боку, щоб дійсно стати

двигуном глобального зростання, країна повинна бути покупцем, а не продавцем глобальних продуктів [8, с. 18]. Китай може отримати вигоду з торгівлі з іншими країнами, послабивши власні торгові бар'єри, у тому числі нетарифні бар'єри, такі як ліцензійні вимоги, складні правила і квоти на продукти. Зниження цих бар'єрів допоможе подальшим цілям Китаю переорієнтувати свою економіку з економіки, орієнтованої на інвестиції та експорт, на економіку, орієнтовану на послуги і споживання [8, с. 14].

Одним із ключових компонентів економічної експансії є доступ до природних ресурсів. «ІПШ» як раз таки забезпечує цей доступ. Особливо успішною КНР стає в диверсифікації постачання енергоносіїв, розвиваючи трубопровідну інфраструктуру Євразії. Так, китайські компанії вже контролюють 25% виробництва нафти в Казахстані і споживають більше половини експорту туркменського газу [6, с. 69]. Ініціатива включає газо- та нафтопроводи на Далекому Сході Росії та у Західній Африці. Фонд Шовкового шляху придбав частки акції російських енергетичних компаній «Ямал СПГ» і «Сібур» – 9,9% і 10% відповідно [1]. Крім того, Китаю потрібний уран для забезпечення збільшення потужності атомних електростанцій. Нині 75% імпорту китайського урану походить із Казахстану [6, с. 69].

Чи не головним чинником «ІПШ» є необхідність розвиток менш економічно розвинутих китайських регіонів, вирівняти темпи їх економічного зростання і спробувати вирівняти їх доходи. Уряд КНР планує, що всі китайські регіони будуть залучені до «ІПШ». Це може дати можливість провінціям, які раніше були на периферії розвитку, увійти в стадію бурхливого розвитку, що знизить залежність економіки Китаю від південних прибережних провінцій. Наприклад, прибережний мегаполіс Шанхай в вісім разів багатший, ніж внутрішня західна провінція Цінхай [5].

Таким чином, економічними чинниками ініціативи «Поясу і Шляху» є потреба в доступі до необхідних природних ресурсів і нових ринків збуту, проблема надлишкових потужностей, нерівномірний економічний розвиток регіонів Китаю, потреба в створенні робочих місць для китайських громадян, зниженні витрат на транспортування товарів, сприянні регіональній інтеграції, а

також намір Китаю просувати китайські стандарти в різних секторах. Для забезпечення подальшого сталого зростання економіки КНР ці цілі повинні бути досягнуті, тому «ІПШ» повинна стати ефективним інструментом їх досягнення. «ІПШ» зможе вирішити чи не найголовнішу внутрішньо-економічну проблему Китаю – надлишкових потужностей і зайвих засобів виробництва. Китайський уряд очікує, що його власні компанії будуть планувати і будувати проекти, які він фінансує, і таким чином будуть вивезені надлишкові виробничі потужності в інші країни. Також уряд КНР бачить необхідність виробництва товарів з більш високої доданою вартістю і, таким чином, очолити глобальні ланцюжки доданої вартості. Для цього Китаю необхідно модернізувати свою промислову базу. Китайські політики вірять, що країни, що розвиваються, які співпрацюють з Китаєм в рамках «ІПШ» будуть більш схильні купувати китайську продукцію, ніж інших високотехнологічних країн. Ключовою умовою ефективного впровадження «ІПШ» є сприяння економічній глобалізації, що, одного боку, сприятиме подальшій економічній експансії Китаю, а, з іншого боку, перетворить Китай в головного споживача світу

Список використаних джерел

1. Українець Л. А. Ініціатива «Пояс і Шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. №. 24. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/24_3_2019ua/22.pdf (дата звернення: 24.04.2020).
2. Cai P. Understanding China's Belt and Road Initiative. Lowy Institute. 2017. URL: <https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-belt-and-road-initiative> (дата звернення: 24.04.2020).
3. China's overseas workforce rises in the first three quarters. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2019-11/03/c_138525814.htm (дата звернення: 25.04.2020).
4. Djankov S. China's Belt and Road Initiative: Motives, Scope, and Challenges. Washington. Peterson Institute for International Economics. 2016. URL:

- https://www.piie.com/system/files/documents/piieb16-2_1.pdf (дата звернення: 24.04.2020).
5. Gross domestic product (GDP) of China in 2018, by region. URL: <https://www.statista.com/statistics/278557/gdp-of-china-by-region/> (дата звернення: 25.04.2020).
  6. Laruelle M. China's Belt and Road Initiative and Its Impact in Central Asia. Central Asia Program. The George Washington University. 2018. URL: https://centralasiaprogram.org/wp-content/uploads/2017/12/OBOR_Book_.pdf (дата звернення: 24.04.2020).
  7. Remarks by H.E. Li Keqiang Premier of the State Council of the People's Republic of China At the 17th ASEAN-China Summit. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1212266.shtml (дата звернення: 25.04.2020).
  8. The Belt and Road Initiative: Reshaping the global value chain. The Association of Chartered Certified Accountants. 2017. URL: https://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/professional-insights/beltandroadinitiative/pi-belt-and-road-initiative-2017.pdf (дата звернення: 24.04.2020).

УДК 327(510:6)

РОЛЬ АФРИКИ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КНР

Коломієць Б.,

*студент III курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Сьогодні Китайська Народна Республіка є одним зі світових лідерів. Піднебесна випереджає більшість інших країн за економічними, військовими, технологічними показниками, має величезний дипломатичний вплив на міжнародній арені. У наш час Китай це не тільки потужний регіональний лідер, це один з центрів сили на політичній мапі світу, чиї інтереси існують по всій земній кулі.

Африка з її природними ресурсами, де приріст населення відбувається безпрецедентними темпами, не могла не зацікавити керівництво КНР.

Китай лідирує за кількістю візитів високого рівня в країни Африки. Так, міністр закордонних справ КНР починає кожен рік з відвідування країн континенту. Голова Сі Цзіньпін в 2013 р. здійснив в Африку один з перших своїх закордонних візитів після приходу до влади, відвідавши Танзанію, Республіку Конго і ПАР, де взяв участь в саміті БРІКС, а рік по тому Африку відвідав прем'єр Держради Лі Кецянь. У січні 2018 року відбувся черговий візит в Африку міністра закордонних справ Ван І, який побував в чотирьох країнах: Руанді, Анголі, Габоні, Сан-Томе і Прінсіпі [4].

У грудні 2015 року в Йоганнесбурзі відбувся Форум співпраці Китай-Африка, що пройшов під егідою «Просування до взаємного виграшу і спільного розвитку», на якому було прийнято план дій між державами на 2016-2018 роки. Були визначені п'ять опорних пунктів взаємодії: 1) взаємний виграш в економіці; 2) довіра і рівність в політиці; 3) обміни в культурній сфері; 4) взаємодопомога в безпеці; 5) співпраця в міжнародних відносинах. До того ж були встановлені пріоритетні плани співпраці між Піднебесною і африканськими країнами в таких областях, як інфраструктура, фінанси, охорона здоров'я, інвестиції, торгівля, модернізація, індустріалізація і ін. [4].

Також в грудні 2015 року, між Китайською Народною Республікою та Африканським Союзом було підписано меморандум про взаєморозуміння в області об'єднання 54 держав Африки транспортними та іншими комунікаціями інфраструктури всередині континенту, що відразу призвело до будівництва залізниць «Чад-Судан», «Лагос-Калабар», «Найробі-Момбаса» та ін. [4].

Починаючи з 2016 року установки між китайським урядом і державами африканського континенту, вироблені на форумі, взяли форму активної реалізації, що, таким чином, призвело до безлічі зустрічей, переговорів в різних областях в рамках проекту «Один пояс - один шлях» і Форуму співпраці Китай - Африка, за підсумками яких було підписано величезну кількість угод і почалося ще більш серйозне

поглиблення двосторонніх зв'язків. Конференції та саміти форуму проводяться раз на три роки, і на кожному засіданні пекінське керівництво оприлюднює нову програму співпраці, що включає фінансування і проекти в різних сферах африканської економіки, намічені до реалізації на майбутні три роки. При цьому обсяг фінансування кожного разу збільшується вдвічі [5].

На сьогоднішній день вся зовнішня політика Пекіна, включаючи політику в Африці, будується з урахуванням глобальної китайської ініціативи «Один пояс - один шлях» (OBOR), висунутої Сі Цзіньпіном у вересні 2013 р.

Участь Африки в ініціативі «Один пояс - один шлях» забезпечить розвиток африканської інфраструктури і дозволить Пекіну використовувати свої можливості в будівельній сфері. Другою перевагою китайської ініціативи для Африки стане, як вважають китайські експерти, можливість перенести на Континент китайські промислові підприємства інтенсивної праці, що забезпечить тут зростання виробництва, створить нові робочі місця, підвищить оплату праці [6].

Ключовою точкою інфраструктурного взаємозв'язку проекту повинна стати Північна Африка. Ініціатива включає шість коридорів, один з котрих проходить через країни Близького Сходу і Північної Африки. Уздовж нових коридорів «шовкового шляху» передбачається створити лабіринт з терміналів зрідженого природного газу, трубопроводів, електростанцій [6].

У 2018 р. SAIS-CARI опублікувала нові дані, згідно з якими з 2000 по 2015 р. китайський уряд, банки та компанії надали 94,4 млрд. дол. фінансування африканським урядам і своїм державним компаніям, що працюють в Африці [1].

З 2000 по 2017 р. накопичені китайські прямі інвестиції в Африці виросли з 500 млн. дол. до понад 41 млрд. дол. [1].

Важливий напрямок китайсько-африканського економічного співробітництва - допомога в розвитку сільського господарства. Китайські компанії фінансують велике фермерство, розведення худоби, будівництво сховищ, організацію переробки зерна. Африці надається допомога у створенні іригаційних систем, в боротьбі з опустелюванням

шляхом зведення «зелених бар'єрів». Популяризується китайський досвід у цій галузі: африканців запрошують на сільськогосподарські об'єкти, знайомлять з методами іригації, використання сонячної енергії, вони проходять практику в Центрі сільськогосподарського співробітництва в Китаї. Китайські фахівці направляються в якості радників в країни континенту [3].

Брак питної води – одна з найбільш гострих проблем Континенту, яку Китай також допомагає вирішувати.

Людський капітал – предмет особливої уваги Пекіна. Уже на першому засіданні ФОКАК в Пекіні у 2000 році було прийнято рішення: створити «Фонд розвитку африканських людських ресурсів», фінансування якого брав на себе Пекін. В обов'язки фонду входило навчання африканських студентів, надання їм стипендій, допомога африканським країнам у створенні шкіл і лабораторій, відрядження в Африку викладачів і волонтерів, навчання африканців китайській мові і багато іншого [2].

Розширюється програма вивчення африканськими студентами китайської мови. Активно розвивається наукове співробітництво. Відповідно до прийнятого в Йоганнесбурзі в 2015 р. «Китайсько-африканського плану партнерства в науках і технологіях» в Африці створюються лабораторії та інноваційні парки [2].

Список використаних джерел

1. Chinese Loans to Africa. URL: <http://www.sais-cari.org/research-chinese-loans-to-africa> (дата звернення 15.05.2020).
2. Информационное наступление Китая в Африке. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnoe-nastuplenie-kitaya-v-afrike> (дата звернення 15.05.2020).
3. Китай в Африке: «Неоколониализм» или «win-win» стратегия? URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kitay-v-afrike-neokolonializm-ili-win-win-strategiya> (дата звернення 15.05.2020).
4. КНР — Африка: новые ориентиры взаимоотношений. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/knr-afrika-novye-orientiry-vzaimootnosheniy> (дата звернення 15.05.2020).

5. Проект «Один пояс, один путь» в контексте стран Африки и Латинской Америки. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/proekt-odin-poyas-odin-put-v-kontekste-stran-afriki-i-latinskoj-ameriki> (дата звернення 15.05.2020).
6. Роль Африки в инициативе Китайской Народной Республики «Один пояс и один путь». URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-afriki-v-initsiative-kitayskoj-narodnoj-respubliki-odin-poyas-i-odin-put> (дата звернення 15.05.2020).

УДК 32.019.51:004.738.5(73:5-15)

ДІЯЛЬНІСТЬ DIGITAL OUTREACH TEAM В РАМКАХ БЛИЗЬКОСХІДНОГО КУРСУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

Кулик В.,

*студентка IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
супільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

На сучасному етапі США можна вважати найактивнішою країною у світі з точки зору впровадження своєї публічної дипломатії на Близькому Сході. Після 11 вересня американські іміджмейкери значно активізувалися, коли адміністрація Буша створила Управління глобальних комунікацій з метою «завоювати серця та розум» людей Близького Сходу зокрема, і мусульманського населення загалом. І хоча американські чиновники воліють не використовувати слово «пропаганда», вплив на мусульманський світ продовжує проводитись саме у цьому руслі.

Команда The Digital Outreach Team, що розташована в Центрі стратегічних контртерористичних комунікацій, була заснована в 2006 році в рамках зусиль Державного департаменту США з протидії екстремістам в Інтернеті. Її вперше очолив Річард Лебарон, американський дипломат, який колись обіймав посаду посла США в Кувейте. Спочатку DOT діяла, спираючись на інформацію та допомогу деяких

посольств США на Близькому Сході. Наприклад, перший запит до посольства в Туреччині стосувався визначення локальних веб-сайтів арабських та англійських екстремістів, а до посольства в Оману США робило запит про надання переліку популярних напрямків для веб-серфінгу в султанаті, які могли б бути корисними для нової команди у здійсненні цифрової розвідки [1].

З тих пір місія тісно зосереджена на боротьбі з екстремізмом в Інтернеті і має команду з 11 блогерів, що працюють на арабській мові, сомалійській, перській та урду. Основною метою їх діяльності зазначається м'яке пропагування повідомлень про Сполучені Штати серед арабської блогосфери, представлення та роз'яснення зовнішньої політики США, а також деяких соціальних та культурних аспектів американського суспільства. Команда DOT прагне заохочення та розширення цивілізованих дебатів між США та міжнародною спільнотою [3, с. 18].

Ці блогери відкрито визнають, що вони працюють у Державному департаменті США. Печатка Державного департаменту використовується, коли це можливо, як аватар користувачів DOT на сайтах, де вони присутні. Враховуючи це, їх цільова аудиторія не включає екстремістські сайти через небажання відвідувачів спілкуватися з представниками США, тому співробітники DOT націлюють коментарі на більш популярні сайти, такі як Al Jazeera і BBC. Вони, як правило, протидіють дезінформації про США, розміщеній на цих сайтах, а також прагнуть висвітлити найбільш негативні сторони діяльності екстремістів [3, с. 18].

Команда також працює над розробкою відеоконтенту, спрямованого на те, щоб підірвати екстремістський наратив (наприклад, змонтувавши відео, що висміює Усаму бен Ладена), а також керувати арабськими та урду каналами YouTube [3, с.18]. Знуцання над членами терористичної організації, зокрема, вважається ефективним способом протидії екстремістським повідомленням. Учасники DOT монтували відео глумливого характеру, що мали за мету дискредитувати Аль-Каїду, та презентували їх на каналі YouTube DOT, а також у коротших версіях, таких як Gifs, які завантажуються на платформі Vine [1].

DOT часто публікує дуже схожі за змістом повідомлення та коментарі на різних сайтах, і існує значна різниця між темами, які обговорює DOT у своїх публікаціях, та тими, які піднімаються іншими користувачами у відповідь. Різноманітність тем надзвичайна, але повідомлення DOT, як правило, сходяться на таких напрямках:

- сприйняття зовнішньої політики США щодо Близького Сходу;
- заяви, що США підтримують створення Палестинської держави;
- заяви, що США прагнуть стабілізації ситуації в Іраку;
- підтвердження, що США не воюють з мусульманським світом;
- наголос на мультикультуралізмі США та релігійній толерантності;
- представлення ісламу як «релігії співчуття» та опис ісламських екстремістів як відступників від ісламу та позицій більшості мусульман;
- спростування міфів та теорій конспірації;
- захист членів DOT як державних службовців США, коли їх звинувачують у шпигунстві та зраді [4, с.5].

Останнім часом увага зосереджена на критиці іранського режиму та його політики в регіоні Близького Сходу, що явно збігається з політичною позицією президента США Дональда Трампа щодо цього питання [1].

З іншого боку, теми, які піднімають користувачі у відповідях на пости DOT, загалом стосуються наступного:

- спростування поглядів на американську зовнішню політику, наводячи приклади їх дій і висловлювань в бік Палестини та Іраку;
- розміщення саркастичних фотографій/карикатур американських лідерів;
- цитування віршів з Корану;
- погрози знищення США;
- розміщення міфів і теорій змови [4, с.5].

Згідно з дослідженнями Ліни Хатіб, Вільяма Даттона та Майкла Телволла з моменту заснування DOT їх автори у переважній більшості публікацій (біля 94%) використовували логічну риторичку. 5,5% використовували лише емоційну риторичку, хоча поєднання логічного та емоційного

компонентів спостерігається у 75% постів. Релігійна риторика зустрічалась лише в 0,6% записів DOT і завжди в поєднанні з логічною риторикою. Навпаки, 91,9% користувачів, з якими команда проводила дискусії, у своїх дописах використовують емоційну риторіку, 38,78% використовують логічну риторіку, а 15,5% – релігійну риторіку [4, с. 6].

Але головна проблема, з якою стикаються зусилля The Digital Outreach Team, полягає в тому, що досі не існує сталих механізмів оцінки результатів її діяльності. Так, наприклад, неможливо порахувати кількість людей, які не стали послідовниками терористичних груп завдяки зусиллям виконавців американської пропагандистської ініціативи [2]. Крім того, ще у дослідженні про цифрову охорону в США у 2012 р., опублікованому в журналі «Близький Схід», було зазначено, що цих зусиль мало для того, щоб змінити тон антиамериканських висловів серед близькосхідного сегменту Всесвітньої мережі. За даними дослідження лише чотири відсотки проаналізованих постів висловили позитивні погляди на просвітницьку діяльність команди, і 4,8 відсотка висловили позитивні погляди на американську зовнішню політику [5].

Втім, команда DOT оцінює свою роботу через позицію, яку можна сформулювати наступним чином: «якщо ми більше не будемо присутні в мережевих платформах, ми не досягнемо жодних змін». Тож The Digital Outreach Team продовжує свою діяльність, навіть якщо це призводить до появи більшої кількості антиамериканських дописів. З огляду на це необхідно розуміти фундаментальну умову діяльності команди: якщо загальна зовнішня політика США щодо Близького Сходу не змінює курс, дипломатія 2.0 не зможе змінити уявлення про США у регіоні незалежно від того, якого «забарвлення» набуває публічна дипломатія.

Список використаних джерел

1. Al-Rawi A. US public diplomacy in the Middle East and the Digital Outreach Team. 2019, Place Branding and Public Diplomacy.
2. Brown H. Meet The State Department Team Trying To Troll ISIS Into Oblivion. URL: <https://thinkprogress.org/meet-the->

- state-department-team-trying-to-troll-isis-into-oblivion-3927b7c6492/
3. Hanson F. Revolution @State:The Spread of Ediplomacy. March 2012, Lowy Institute for International Policy. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03_ediplomacy_hanson.pdf
  4. Khatib, Dutton, & Thelwall, 2012. Public Diplomacy 2.0: An Exploratory Case Study of the US Digital Outreach Team. The Middle East Journal 66(3), January 2011.
  5. Suebsaeng A. The State Department Is Actively Trolling Terrorists on Twitter. URL: <https://www.motherjones.com/politics/2014/03/state-department-cscc-troll-terrorists-twitter-think-again-turn-away/>

УДК: 327(73)

РОЛЬ США В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Кустікова М.,

*студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

За останні 500 років відбулося три фундаментальних зсуву в розподілі влади у світі, які визначили політику, економіку і культуру в міжнародному житті. По-перше, у XV столітті почався підйом західної цивілізації, який привів до виникнення сучасного світу, з його наукою і технологіями, торгівлею і капіталістичними відносинами, індустріальної революцією і політичним домінуванням країн Заходу. Другим переломним моментом став підйом США, які протягом всього XX століття домінували в світовій економіці, політиці, науці і культурі, особливо починаючи з 1991 року, коли система міжнародних відносин набула ознак однополярності з їх провідною роллю. Зараз ми живемо в період третього перелому спричиненого кризою світового лідерства, зростанням кількості «гравців» та акторів на міжнародній арені.

Фінансова криза 2008 року вдарила по статусу США, не тільки як економічного лідера, а і як наддержави. До кризи 2008 року фінансова система США слугувала моделлю для ринків, що розвиваються, які намагалися наслідувати їй. Однак, більшість фінансових інновацій виявилися лише ілюзією, яка «розмила» авторитет Америки. Не дивлячись на кризу, американська економіка залишається однією з провідних, це виражається у стабільній частці США у світовому ВВП, у підтримці витрат на оборону, також займає провідні позиції у області нанотехнологій, біотехнологій. У США як ніде в світі, високий рівень втілення наукових теорій, проте макроекономічна картина викликає серйозне занепокоєння: падає рівень заощаджень, високий рівень іноземних запозичень, росте майнова нерівність, відбувається вимивання середнього класу. Ці проблеми посилюються якраз тоді, коли колишні країни третього світу становлять все більшу конкуренцію Америці. Наприклад, Нью-Йоркська фондова біржа перестала бути майданчиком, на якій проходять найбільші первинні випуски акцій, європейські фондові біржі обігнали США за об'ємом торгів фінансовими деривативами. Це пов'язане з появою більш надійних і привабливих альтернатив.

Кредити МВФ і Світового Банку завжди розглядалися, як канали впливу США. Однак останнім часом Китай, Індія, Саудівська Аравія, Корея не тільки не потребують грошей МВФ, але здатні створити їм конкуренцію. За багатьма параметрами Гонконг став світовим фінансовим центром, успішно конкурує з Нью-Йорком, найбагатший інвестиційний фонд знаходиться в ОАЕ, найбільші заводи – у Китаї, найбільша кіноіндустрія – у Індії, найбільший торговий центр теж знаходиться не в Америці, а у Китаї.

З усіх індустриальних країн в Америці колись був найнижчий податок на прибуток, сьогодні вона входить до п'ятірки країн за величиною цього податку у світі. Тридцять років тому регулювання ринку в США вважалося спрямованим на полегшення ведення бізнесу, але зараз ситуація обернулася в протилежний бік. Не зважаючи на це, вплив Америки у світі, як і раніше залишається значним, тільки серйозних гравців на світовій арені стало більше ніж «один».

Займаючи позицію лідера на світовій арені, Вашингтон став ігнорувати норми міжнародного права. Американці вважають, що будь-яка розвиваюча нація може або інтегрувати себе в існуючий західний світопорядок або відкинути його і бути переслідуваною санкціями. Офіційна політична влада продовжує твердо залишатися в рамках державних кордонів і впевненості в своїх силах, в наслідок чого країнам все важче стає домовлятися про спільні дії з США, які нав'язують свою інтерпретацію історії та бачення розвитку сучасного світу. Для більшості людей, тема війни у Іраку була не стільки про сам Ірак, скільки про зловживання силою однією державою.

З приходом до влади Дональда Трампа, обмеження міграції стало одним із пріоритетних завдань його адміністрації, в результаті імміграційна політика Європи стала більш гнучкою, ніж в Америці. У червні 2019 року Трамп оголосив, що імміграційні служби планують депортувати з країни «мільйони» нелегалів. Пізніше почалися вкрай радикальні дії : влада Сполучених Штатів прийняла закон, згідно з яким біженці з будь-якої третьої країни в подальшому не зможуть подати заяву на надання притулку на кордоні США з Мексикою: «наступного тижня ІСЕ почне процес видворення мільйонів нелегальних мігрантів. Вони будуть вислані так само швидко, як і прийшли» [1]. Подібні дії зміни міграційного законодавства порушують конституцію і дискримінують мігрантів. Виходячи з цього, можна сказати, що Американська політична система втратила навички конструктивного вирішення проблем і знаходження компромісів. Країна, яка колись з розпростертими обіймами приймала іммігрантів з усього світу, тепер ставиться до них з ворожістю і недовірою. Америка успішно впоралася з глобалізацією світу, але при цьому забула «глобалізуватися сама» [1].

Американський державний устрій тримається на системі «стримувань» і «противаг», тому будь-яке рішення є результатом компромісу. Однак «помірні» політики не користуються підтримкою ні серед демократів, ні республіканців. В результаті жодна проблема не вирішується. Політика США виступає формою реалізації інтересів певних

пануючих груп, які абсолютно не цікавляться прірвою між ними та усією іншою Америкою.

Отже, незважаючи на наявність у світі антиамериканських настроїв, США продовжують відігравати провідну роль у світі, хоча останнім часом поступились за певними напрямками іншим гравцям Китаю, ЄС тощо. Світ змінюється і якщо Америка хоче залишатися лідером, то традиційні інститути регулювання її внутрішньої і особливо зовнішньої політики повинні змінитися теж. До стабільного миру ведуть відкритість економік і багатосторонні переговори, гнучкість і повага до партнерів, а щоб домогтися підтримки своїх дій міжнародною громадськістю, потрібно дотримуватися принципів міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Криза світового лідерства. Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 832 с. URL: <https://glavcom.ua/columns/stanislavzhelikhovsky/kriza-svitovogo-liderstva-amerika-v-epohu-zmin-vid-911-do-covid-19-671003.html> (дата звернення 20.04.2020)
2. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 832 с.
3. Таліб Н. Н. Чорний лебідь. Київ: Наш формат. 2017. 392 с.
4. Фарид З. Постамериканський мир будущего. Москва: Европа, 2009. 256 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 329(477):34

ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Авер'янов А.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Становлення в Україні правової системи, запровадження конституційної та політичної реформи безпосередньо пов'язані з загальними процесами постанови нових інститутів, що властиві демократії, підвищенню їх ролі в правовому та політичному житті країни. Важливим вектором дослідження є аналіз специфіки зазначених інститутів, а також забезпечення правової основи їх функціонування та розвитку.

Актуальність теми зумовлюється, декількома причинами. Науковці-політологи визначають що по-перше, на відміну від минулих років, коли зміни в партійній системі відбувались лише на кількісному рівні в бік збільшення числа політичних партій, сьогодні ми спостерігаємо суттєві трансформації якості політичних партій, що пов'язані з підвищенням їх ролі в державотворчих процесах і безпосередньо – в процесі розробки і запровадження державної політики. По-друге, реалізація політичної реформи об'єктивно перетворила політичні партії на одних з провідних учасників процесу формування виконавчої гілки влади. Зокрема, делеговані коаліцією більшості кандидатури найвищих посадовців держави, як правило, представляють ті чи інші політичні партії і тим самим сприяють реалізації програмних цілей зазначених політичних сил. По-третє, виступаючи універсальним посередником між громадянським суспільством та державною владою, політичні партії здатні сприяти налагодженню загальної взаємодії в цій системі, що дозволить одночасно зміцнити

демократію та сприятиме консолідації суспільства. Цьому процесу значною мірою сприяє законодавче-правове регулювання діяльності політичних партій.

За роки незалежності розвиток законодавства, що стосується діяльності політичних партій в Україні, пройшов кілька важливих етапів. Перший із них (початковий, 1992–1995 рр.) пов'язаний з прийняттям 16 червня 1992 р. Закону України «Про об'єднання громадян», у якому визначено поняття «політична партія» як об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у розробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їхньому складі [8].

На наступному етапі ,правова інституціоналізація політичних партій,(1996–2004 рр.) було прийнято Конституцію України (1996 р.) [11], а згодом і Закон України «Про політичні партії в Україні» (2001 р.) [9]. Також важливими законодавчими актами, ухваленими в той час, стали закони України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (1998 р.) [2], «Про вибори народних депутатів України» (2004 р.) [3], які істотно підвищували роль партій у суспільно-політичному житті країни. При цьому відзначимо, що способи реалізації прав громадян та участь у політичному житті країни були визначені саме в Конституції України. Зокрема у ст. 36 Конституції України визначає та обґрунтовує право громадян на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних та інших інтересів. З реалізацією права громадян на свободу об'єднання тісно пов'язано питання побудови громадянського суспільства. До найважливіших конституційних положень, що закріплюють основи правового статусу партій, слід віднести визнання політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, заборону на встановлення будь-якої ідеології як обов'язкової (ст. 15) [11].

Конституція визначає, що політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі

громадян, які беруть участь у виборах. Основний Закон України констатує, що жоден громадянин не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність до політичних партій або громадських організацій. Ст. 37 Конституції України встановлює обмеження та заборони щодо діяльності політичних партій. Зокрема, заборонено утворення й діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовано на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення. Політичним партіям та громадським організаціям заборонено мати воєнізовані формування. Також не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях [11].

Закон України «Про політичні партії в Україні» деталізував положення Основного Закону. Зокрема, у ньому закріплює юридичне визначення поняття політичної партії, встановлено порядок членства в політичних партіях та їхнього утворення, запроваджує механізм реєстрації та забезпечення прав політичних партій, визначено джерела фінансування та способи державного контролю діяльності політичних партій.

Наступний етап розвитку системи державного регулювання діяльності політичних партій (зрощення партійних та державних інститутів, 2004–2013 рр.) розпочався змінами до Конституції України, ухваленими 8 грудня 2004 р. Вони створили правове підґрунтя для визначення правового статусу поняття «коаліція депутатських фракцій», порядок її створення та участь у формуванні Уряду. Цим документом було встановлювалося, що за результатами виборів і на основі узгодження

політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. А також, відповідно до цих змін, коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України мала вносити пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та кандидатур до складу Кабінету Міністрів України [4].

Але рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 р. було скасовано попередні зміни до Конституції України, що призвело до звуження можливостей партій впливати на діяльність Верховної Ради.

Новий етап відносин між державою та партіями (наближення до європейських стандартів, 2014 р. – до сьогодні) розпочався після Революції гідності. Його відмінністю стало повернення до Конституції 2004 р. та відновлення впливу політичних партій на формування вищих інститутів влади, зокрема Уряду. На підставі відновленої Конституції України партії брали участь у формуванні коаліції у Верховній Раді VII та VIII скликань і двох складів коаліційних урядів [1]. Також у період з 2014 по 2016 рр. відбулися й інші зміни у правовому регулюванні діяльності політичних партій. Зокрема, було внесено зміни до Закону України «Про політичні партії в Україні». Яке було спрямовано. По-перше заборона втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування або їхніх посадових осіб у створення і внутрішню діяльність політичних партій та їхніх структурних утворень. По-друге заборона діяльності партій комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) спрямування. По-третє запровадження прямого державного фінансування діяльності політичних партій як бюджетного фінансування статутної діяльності партій на основі результатів виборів, зокрема за підтримки політичних партій, які не мають парламентського представництва, та відшкодування витрат на виборчу кампанію політичним партіям, які подолали виборчий бар'єр, у встановленому законом розмірі. В четверте забезпечення прозорості поточного фінансування партій, зокрема шляхом регулярного подання звітів, оприлюднення звітів політичних партій тощо. На особливу увагу заслуговує

норма щодо державного фінансування статутної діяльності політичних партій. Згідно з ухваленими змінами, за рахунок коштів Державного бюджету України фінансується статутна діяльність політичних партій, не пов'язана з їхньою участю у виборах народних депутатів України, виборах Президента України і місцевих виборах, а також відшкодовуються витрати політичних партій, пов'язані з фінансуванням їхньої передвиборної агітації під час чергових і позачергових виборів народних депутатів України [9]. В документі становлено щорічний обсяг державного фінансування статутної діяльності політичних партій: дві сотих від розміру мінімальної заробітної плати, встановленого на поточного року. Визначено, що право на отримання державного фінансування статутної діяльності має партія, виборчий список якої на останніх чергових або позачергових виборах народних депутатів України у загальнодержавному виборчому окрузі отримав не менше 2 % дійсних голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

Також протягом останніх років в Україні на конституційному рівні було зроблено два важливих крока. Перший з них пов'язаний з переходом до нового типу виборчої системи, а саме – до пропорційної виборчої системи. Головним наслідком цього кроку стало перетворення політичних партій на основних претендентів на представництво в органах державної влади всіх рівнів. Згідно з Законом України «Про вибори народних депутатів України» від 7 липня 2005 року, ми можемо констатувати, що вибори депутатів здійснюються на засадах пропорційної системи з обранням депутатів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків політичних партій. Принцип пропорційності діє практично на всіх рівнях виборів (за виключенням виборів депутатів сільських, селищних рад та сільських, селищних, міських голів). Згідно існуючій нині конструкції проведення виборів до представницьких органів державної влади, громадяни обирають не стільки конкретних осіб, скільки представників тих чи інших політичних партій, або ж осіб, які повинні мати обов'язкову підтримку певної політичної партії, яка суто й здійснює їх висування на виборні посади.

Другим кроком, який надав логічного завершення переходу до пропорційної виборчої системи, стало проведення конституційної реформи і запровадження нового способу формування уряду при суттєвому розширенні повноважень парламенту. З огляду на те, що саме політичні партії виступають суб'єктами формування депутатських фракцій у Верховній Раді України й мають право утворювати парламентську коаліцію (в разі якщо жодна з політичних партій (блоків) не набрала більшості місць в парламенті), нині вони отримали конституційне право не просто делегувати своїх представників до складу уряду, але й контролювати та спрямовувати його діяльність у відповідності до своїх партійних програм, та також відповідно до угоди про утворення коаліції. Нагадаємо, що згідно чинного регламенту Верховної Ради України, як це зазначено в частині 4 статті 61[4], в коаліційній угоді фіксуються узгоджені політичні позиції, що стали основою формування цієї коаліції, зокрема стосовно засад внутрішньої і зовнішньої політики, визначається політична спрямованість і принципи діяльності коаліції, а також порядок вирішення внутрішньо-організаційних питань діяльності коаліції та порядок припинення її діяльності. Безумовно, що це суттєво посилило роль політичних партій, які з номінальних учасників процесу реалізації державної політики, перетворилися одночасно на реальних учасників та на визначальних суб'єктів її формування.

Зміни на рівні конституційного законодавства, що мали місце в Україні протягом останніх років, суттєво змінили ту роль, яку сьогодні відіграють політичні партії в процесі державного розвитку та функціонування системи державної влади. Разом з тим, формування сприятливих правових умов для ефективного партогенезу поставило перед Україною низку серйозних проблем.

Таким чином закладені в Конституції України 1996 року основи для вільної діяльності політичних партій набули подальших змін в процесі конституційного розвитку через запровадження політичної реформи та перехід до пропорційної системи виборів. В цьому сенсі в Україні відбулася зміна не стільки правового статусу політичних партій, скільки тих реальних механізмів, які дозволяють їм

брати участь в процесі державного управління та визначенні державної політики.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лют. 2014 р. № 742-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/742-18>.
2. Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 14 січ. 1998 р. № 14/98-ВР, втрата чинності від 1 жовт. 2005 р., підстава 1667-15. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/14/98-%D0%B2%D1%80>.
3. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 25 берез. 2004 р. № 1665-IV, втрата чинності від 10 груд. 2011 р., підстава 4061-17. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1665-15>.
4. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 груд. 2004 р. № 2222-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>.
5. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI, зі змінами та допов. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/>.
6. Закон України «Про державну службу» від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
7. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 лип. 2015 р. № 595-VIII, зі змінами та допов. URL: <http://www.golos.com.ua/article/257767>.
8. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16 черв. 1992 р. № 2460-XII, втрата чинності від 1 січ. 2013 р., підстава 4572-17. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/246012>.
9. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квіт. 2001 р. № 2365-III, зі змінами та допов. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
10. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лют. 2010 р. № 1861-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.
11. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.//ВВР України. № 254к/96-ВР.

12. Партійна система України до і після майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити// Національна безпека і оборона/Укр. центр екон. і політ. досліджень. 2015. № 6/7. С.41–51.

УДК 329(430)

**ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ У ПРОГРАМНИХ ЗАСАДАХ
«НАЦІОНАЛ–ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ
НІМЕЧЧИНИ»**

Бурда В.,

*студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Останні роки ми можемо помітити тенденцію актуалізації дезінтеграційних процесів на Європейській арені. Необхідно сказати, що особливо в країнах Західної Європи дезінтеграційні процеси переросли в більш впливові течії. Так на теренах Європейського Союзу зростає кількість політичних партій євроскептичного спрямування. Західна Європа – це регіон найбільш економічно розвинених країн Європейського Союзу. Саме країни Західної Європи після закінчення Другої світової війни ініціювали створення єдиного європейського простору, який би міг допомогти країнам розвивати свій зовнішній та внутрішній потенціал. На самому початку ідея створення ЄС базувалась на об'єднанні країн зі спільними соціальними, економічними та політичними сферами. Дуже швидко ідея об'єднання країн набула популярності. Однак не всі країни мали однаковий економічний розвиток і, таким чином, більш розвиненим країнам потрібно було «тягнути» їх.

Політична партія Німеччини, яка дотримується євроскептичних поглядів та вважається ультраправою є «Націонал – демократична партія Німеччини» (НДПН). Політична партія була утворена після розпуску Німецької імперської партії 26 липня 1964 року[3]. З плином часу програмні документи НДПН постійно піддавалися «ідеологічним змінам», що з часом, особливо з 1996 р,

виразилося в радикалізації її світогляду. Тим самим слід говорити про еволюцію ідеології партії - від показовою прихильності і лояльності до демократичного ладу до відверто ворожого ставлення до нього.

Основним напрямком дії німецького уряду на початку XXI століття повинно було стати встановлення справедливого та стійкого внутрішнього порядку в країні, тому саме ці аспекти впроваджує партія по відношенню до Європейського Союзу. Для досягнення цієї мети, відновлення німецької національної спроможності та суверенітету є необхідним у зовнішній політиці держави. В умовах глобалізаційних процесі у світі «Націонал – демократична партія Німеччини» розглядає однополярний світовий порядок на чолі з Заходом, як не раціональний і роздирляється багатополлярний світ, який більше підходить для сучасного глобалізованого суспільства. Політична партія у своїй програмі визначає, що необхідно попроситись в якійсь мірі з трансатлантичним вектором політики та виступати за співпрацю з Францією, Китаєм та Росією. З метою самозбереження Німеччина повинна дистанціюватися від світової політики втручання та дестабілізації США, яка створює страждання і чвари по всьому світу. У своїй програмі НДПН висловлює невдоволення членством Німеччини в ЄС. У зв'язку з цим, прихильники партії вважають, що ФРН не є суверенною державою, так як 60-80% всіх економічно значимих законів країни засновані на законодавстві ЄС, а відмова від власної національної валюти зробило практично неможливим самостійне визначення грошово-кредитної політики, орієнтованої на інтереси і потреби власної економіки [1]. На думку членів партії, саме ЄС примушує Німеччину до ведення політики відкритих дверей, що тягне за собою збільшення нелегальних мігрантів. За Brexit повинен послідувати Dexit - таке уявлення правоекстремістській партії НДПН про членство Німеччини в ЄС. Партія наполягає на необхідності скасування Шенгенської угоди для можливості відновлення прикордонного контролю, щоб запобігти незаконній масовій міграції і «захистити німецький народ». Німецька зовнішня політика повинна слугувати німецьким інтересам і не повинна розглядатися як передача наднаціональних чи іноземних інтересів. З огляду на це, політична партія прагне

до міжнародно-правового порядку, який поважає внутрішні справи кожної держави.

Крім того, населення Німеччини спостерігає нездатність ЄС впоратися з напливом мігрантів, що викликає євроскептицизм в суспільстві і бажання більшого впливу на міграційний криза на національному рівні. Будучи єдиною німецькою виборчою партією, «Націонал – демократична партія Німеччини» не готова прийняти катастрофічний розвиток у сфері іноземців та надання їм притулку в Німеччині, спричинений до цього усіма створеними партіями. Тому політичний курс партії стосовно міграційної політики є досить радикальним [5].

Офіційно в Німеччині проживає понад 16 мільйонів людей іноземного походження, але в світлі останніх подій чисельність людей іноземного походження значно зростає. Нелегально проживаючі іноземці поставили додаткове навантаження на баланс. У багатьох мегаполісах частка ненімецьких жителів наближається до 50-відсоткової позначки – ці міста можуть безповоротно втратити свій німецький характер у найближчому майбутньому. Ці факти є вже помітними в багатьох місцях: анатолійські та арабські банди, які домінують над цілими мікрорайонами; паралельні товариства з власними правовими структурами; величезні мечеті як символи неприхованого захоплення ісламської землі та школи, де німецькі діти є меншиною[4]. Члени партії дотримуються думки, що Німеччина стала країною імміграції: в деяких частинах великих міст вже зараз німці стали чужими у своїй власній країні. НДПН проявляє особливо негативне ставлення до ісламу, який розглядається нею як «загроза» існуванню німецької нації, так як постійно перебувають мігранти, за поданням правоекстремістської партії, скоро будуть домінувати в німецьких містах. У програмі НДПН підкреслюється, що приїхавші іноземці часто стають злочинцями, і масова імміграція несе з собою величезну небезпеку для внутрішньої безпеки, так як збільшує загрозу тероризму. Лідери партії вважають, що витрати, необхідні для інтеграції мігрантів лягають на плечі німецьких платників податків, при тому, що кваліфіковані німецькі трудящі повинні задовольнятися низькою оплатою праці.

Найбільш видимою ознакою безперервного відчуження Німеччини є експансивне поширення ісламу. Радикальні ісламські салафісти наполегливо роздають копії Корану німцям і закликають до насильства проти «невіруючих» у Німеччині.

З огляду на це, політична програма партії є різноплановою. Зокрема, оборонна політика партії базується на наступних принципах:

1. В останні роки Бундесвер був цілеспрямовано перетворений з оборонної армії в інтервенційні сили, які можна розгорнути по всьому світу. З одного боку це включає добре оснащені «сили кризової реакції», а з іншого боку – усю іншу решту збройних сил.

2. Політика безпеки федерального уряду, яка підтримується всіма створеними партіями, не лише порушує оборонний мандат німецьких збройних сил, передбачений Основним законом, але також вражає всі принципи національної та демократичної оборонної політики.

3. Кожна суверенна держава, включаючи Німеччину, повинна мати можливість та право захищати свою територію та життєві інтереси свого народу в надзвичайних ситуаціях, використовуючи власні військові засоби.

4. Збройні сили повинні бути в змозі дозволити політичному керівництву діяти незалежно від того, коли загрожують значні національні інтереси.

5. Збройні сили Німеччини не повинні бути засобами транснаціональної та міжнародної політики великої держави. Німецька політика безпеки повинна бути зосереджена на захисті території Федеративної Республіки Німеччина, а також на відновленні національної обороноздатності[8].

6. Зважаючи на певні еволюційні зміни, що відбувалися всередині партії протягом значного часу, електоральні успіхи «Націонал – демократичної партії Німеччини» на останніх виборах до Європейського парламенту 2019 року показали вагомий результат. Партія отримала майже 16 % голосів та 16 мандатних місць відповідно.

Отже, тенденція євроскептецизму в сучасній Європі продовжує набирати обертів. Адже розвиваються і створюються нові партії направлені проти Європейського союзу в цілому. Не відстає від цієї тенденції і Німеччина з

достатньою кількістю вже вагомим у країні партій євроскептичного спрямування. Такі політичні сили, несуть певну загрозу не тільки традиційним партіям Німеччини, а й самому Європейському Союзу взагалі, оскільки євроскептики вже мають потужну силу в парламентах багатьох європейських країн. З кожним роком ці партії набирають все більше популярності серед електорату, все більше людей підтримує їхню політику, щодо біженців, адже це може становити загрозу для самого населення Німеччини[1].

Таким чином, партії, що пропагують ідеологію євроскептицизму у своїх політичних програмах та діяльності, тим самим поступово акумулюють основні положення програматики всього праворадикального спектру Німеччини. Тому, успіхи як на виборах в європейський парламент, так і в ландтаги федеральних земель, є прологом серйозних змін в політичній системі Німеччини загалом.

Список використаних джерел

1. Das Parteiprogramm der Nationaldemokratischen Partei Deutschlands URL: https://npd.de/Parteiprogramm_NPD.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
2. Вайнштейн Г. Евроскептицизм: Новый фактор европейской политики URL: https://www.imemo.ru/jour/meimo/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/08_2015/40-48_VAINSHTEIN.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
3. Громыко А. «Новый популизм» и становление постбиполярного мирового порядка URL: https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/novyy-populizm-i-stanovlenie-postbipolyarnogo-mirovogo-poryadka/?sphrase_id=34891397 (дата звернення: 16.05.2020).
4. Политические партии Германии: список основных партий в стране, состав фракций Бундестага, цели и задачи партий и их влияние на политику страны URL: <https://ru-geld.de/country/political-system/political-parties.html> (дата звернення: 16.05.2020).

5. Правый и национальный популизм в Западной Европе
URL: <http://www.eedialog.org/ru/2018/07/27/pravyj-i-natsionalnyj-populizm-v-zapadnoj-evrope/> (дата звернення: 16.05.2020).

УДК 321.7(1-66)

ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ У ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ

Васильєв Є.,

студент III курсу спеціальності «Політологія»

Маріупольського державного університету

Наприкінці ХХ століття демократичні політичні системи утвердилися у більше, ніж ста державах світу. Значний відсоток з них становлять посткомуністичні країни, в яких відбувається активний політичний транзит, тобто утвердження перехідних суспільств.

Та, незважаючи на те, що процес демократизації у більшості країн Східної Європи і країн СНД ще дуже далекий від остаточного завершення, певний трансформаційний досвід дає можливість охарактеризувати динаміку демократичних процесів і виявити особливості демократизації в різних країнах. Існує ціла низка класифікаційних критеріїв, за якими можна згрупувати всі посткомуністичні держави, що переходять до демократії. По-перше, це темпи перетворень. За цим критерієм вони поділяються на дві групи [1].

До першої належать держави з високими темпами переходу до демократії. Серед них – Польща, Угорщина, Чехія, країни Балтії. Тут, завдяки історичному досвіду і демократичним традиціям, вже на початку 1990-х років склалися основи нових демократичних режимів, а саме: вільні вибори; прийняття «досоціалістичних» конституцій; формування інституту парламентської демократії; ротація найбільших політичних партій, що перебувають при владі; розвинена політична культура громадян.

Друга група – це держави з поетапними темпами реформування політичної системи (Росія, Україна, Азербайджан, Грузія, Вірменія, Киргизстан, Казахстан). Вибір темпів реформування політичних систем у цій групі зумовлений вирішенням гострих соціально-економічних протиріч і проблем, створенням певних умов для розвитку демократії. Другий критерій – зміст політичного реформування.

Відповідно до нього можна виокремити також дві групи: країни, де одночасно здійснювалися політичні, соціальні, економічні реформи, створювалися засади національної державності. Інакше кажучи, тут трансформація мала комплексний характер (держави СНД – за винятком Росії, держави Східної Європи, зокрема – складові колишньої Югославії: Хорватія, Словенія, Македонія; країни, де здійснювалися лише політичні та економічні реформи, тобто Чехія і Угорщина).

Третім класифікаційним критерієм є форма переходу до демократії. Відповідно до них держави можна згрупувати так: мирний шлях трансформації політичної системи, так звані «оксамитові революції» – Чехія, Словаччина, Болгарія, Угорщина, Польща, переважна більшість країн СНД; гостра внутрішня конфронтація і боротьба еліт – Росія; революційний шлях – Румунія) [2].

До четвертого критерію можна віднести чинники, які зумовили трансформацію. Серед них – внутрішні і зовнішні чинники та, відповідно, група держав, де перетворення ґрунтуються на внутрішньо іманентних процесах та впливах іззовні (країни СНД, насамперед Росія); зовнішні фактори, одним з яких для країн Центральної і Східної Європи був розпад СРСР.

П'ятий критерій – масштаби залучення до суспільних перетворень різних соціальних і політичних сил. Відповідно виокремлюють: держави, де у цих процесах беруть участь широкі соціальні верстви і де злам тоталітарного режиму відбувся під тиском «знизу» (Румунія, деякі країни Південної Європи); держави, де головною рушійною силою перетворень була політична еліта; держави, де демократизація відбувається під впливом конкуренції політичних угруповань (СНД).

Останній, шостий критерій – це інституціональні передумови. За ним виокремлюють три групи держав. До першої зараховуються держави, де досвіду становлення класичних демократичних інститутів не було (всі країни СНД, крім України і Росії); до другої – держави, в історичному минулому яких були паростки демократичних інститутів і, відповідно, перехід до демократії означав повернення до втрачених національних традицій демократичного суспільного розвитку (деякі держави Центральної і Східної Європи, Балтії). Третю групу складають держави, в яких демократичні трансформації набули комплексного характеру: повернення до демократичних традицій відбувається на більш високому рівні модернізації (Україна, Росія).

Отже, на думку В. Цветкова, І. Кресіної та А. Коваленка, така класифікація дозволяє визначити певні закономірності демократичної трансформації політичних систем у посткомуністичних країнах.

По-перше, динамічні темпи суспільних перетворень забезпечуються там, де склався необхідний конгломерат внутрішніх і зовнішніх чинників, де забезпечено масову участь широких політичних і соціальних сил у реформуванні суспільства, де інституціональні передумови наклалися на історично сформовані демократичні традиції [2, с. 26].

По-друге, в країнах, де одночасно здійснювалися як економічні, так і політичні перетворення, формувалися засади національної державності, демократична трансформація набула поступового, поетапного характеру.

По-третє, повільні темпи і невиразні результати трансформації спричинені браком економічних та соціокультурних передумов, а процес демократизації є результатом боротьби еліт та інших суб'єктів за владу.

По-четверте, процес демократизації у кожній посттоталітарній країні має власні особливості, зумовлені історичним досвідом, традиціями, політичною культурою.

І, по-п'яте, демократія передбачає сформовані ринкові відносини та інститут приватної власності, що забезпечує потужний середній клас, досить оформлені групи інтересів і політичні партії, незалежні від держави, автономію особи, її

імунітет щодо тотального державного втручання й контролю, що, зрештою, є основою громадянського суспільства.

Отже, можна впевнено говорити, що оптимальним варіантом, який забезпечує найліпші шанси для утвердження консолідованої демократії, є «пактування», тобто «договірний» перехід.

Його основний принцип полягає в укладенні пактів, угод, до яких залучаються правлячі групи попереднього режиму, а також ті, хто був усунений від влади чи взагалі не володів владою. І, безумовно, «революційний» тип супроводжується найбільшими труднощами, оскільки при цьому певне політичне угруповання узурпує владу, а далі виникає тривалий період очікувань реального переходу до демократизації.

Проте, сам вибір типу (шляху) демократичного транзиту (демократизації) в жодному разі не є довільним. Він диктується не стільки волею політичної еліти чи її частини, скільки історичними традиціями, нормами та інститутами, притаманними певному суспільству, політичною культурою конкретної країни, а також, значною мірою, «зовнішніми» – економічними, соціальними, політичними та іншими факторами.

Список використаних джерел

1. Васович В. Переход к демократии в посткоммунистических странах // Вестник МГУ. – Серия 18. Политология. – 2000. (№2. – С. 19.
2. Цветков В. В., Кресіна І. О., Коваленко А. А. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико(правові детермінанти. – К.: Концерн «Видавничий Дім Ін Юре», 2003 – С. 17.

УДК 329(48)

ЛІБЕРТАРІАНСЬКІ ПАРТІЇ В СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇНАХ

*Дмитренко Д.,
студентка III курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Лібертаріанство як політико-філософська течія є породженням лише ХХ ст., незважаючи на те, що її витoki можна прослідкувати набагато раніше. Виникнення політичних партій лібертаріанської ідеології свідчить про бажання людей до пошуків нових шляхів подолання суспільних криз та встановлення суспільства, яке б задовольняло бажання всіх груп населення.

Девід Боуз характеризує лібертаріанство як політичну філософію, що «послідовно застосовує ідеї класичного лібералізму, доводячи ліберальну аргументацію до висновків, більш жорстко обмежує роль держави і захищає свободу особистості в більшій мірі, ніж будь-які інші класичні ліберали» [1].

У Норвегії ідеологію лібертаріанства сповідує невелика політична партія – Капіталістична партія або Лібертаріанці (Liberalistene) [12]. На базі політичної партії існує молодіжна організація, яка заснована в 2004 році – Капіталістична молодь (Liberalistisk Ungdom) [10]. Норвезька партія прийняла участь в місцевих парламентських виборах в Осло в 2015 році [15], а офіційно була зареєстрована в 2016 році [11], що дало їй змогу на участь в національних виборах в Парламент Королівства Норвегія (Stortinget), які відбулися в 2017 році.

Ідеологічна основа Капіталістичної партії базується на класичному лібералізмі, традиції епохи Просвітництва й західної культурної спадщини [16]. Головне місце посідають також постулати лібертаріанства: так званий принцип «нічного сторожа», коли держава обмежується трьома функціями: поліція, оборона, правосуддя, - загалом це називають мінархізмом [8].

В Ісландії лібертаріанські ідеї представлені Піратською партією (Píratar), яка була заснована 24 листопада 2012 року

колишньою членкинею ісландської політичної партії «Рух» Біргіттою Йонсдоуттір разом з іншими відомими інтернет-активістами Ісландії, включаючи анархіста Смаурі Маккарті. На парламентських виборах 2013 року партія набрала 5,10 % голосів виборців та отримала 3 місце в парламенті. Мандати отримали Біргітта Йонсдоуттір, Йоун Тоур Оулафссон та Хельгі Храбрн Гюннарссон [5].

Партія висуває абсолютно ліві ідеї: встановлення прямої демократії, свобода інформації, забезпечення захисту персональних даних від уряду і корпорацій, реформа закону про авторські права, введення 35-годинного робочого тижня, – і вже зовсім обов'язкові речі на зразок свободи слова та дотримання громадянських прав [2].

Піратська партія Ісландії – найуспішніша у світі (серед споріднених їй та інших піратських партій). У жодному національному парламенті представників «піратів» більше немає, тоді як в Ісландії вони стали однією з найпомітніших політичних сил [3].

Швеція представлена Класичною ліберальною партією (Liberala partiet, Klassiskt liberala partiet). Це класична ліберальна партія у Швеції, яка заснована у 2004 році. Лідером партії є Кай Нюстрьом. Наступна цитата взята з англійської версії офіційного веб-сайту партії: «Ми в Ліберальній партії – класично налаштовані ліберали. Ми віримо в суспільство, де індивідам надається влада над власним життям» [6].

Ліберальна партія брала участь у трьох загальних виборах в шведський риксдаг. Їх найкращий результат був на загальних виборах 2014 року, коли партія отримала 1210 голосів, або 0,02% [36]. Ліберальна партія брала участь у виборах до Європейського парламенту. Партія вперше брала участь у виборах у 2014 році, хоч вона й мала право на участь у 2009 році; не відносить себе ані до лівого, ані до правого політичного крила і не бажає входити до жодних політичних блоків [13]. В результаті виборів до Європарламенту у червні 2009 року Партія піратів отримала у Швеції 7,1% голосів, що дало змогу партії отримати одне місце в Парламенті [14].

Королівстві Данія лібертаріанська партія існувала вже з 1972 року – «Партія прогресу» (Fremskridtspartiet). Її засновник, колишній адвокат Могенс Глиструп, придбал

величезну популярність в Данії після того, як він з'явився на датському телебаченні, заявив, що він заплатив 0 % в доходах податок, при тому, що річний дохід процвітаючого адвоката досягав тоді 800 тисяч крон [9].

Данська «Партія прогресу» не утримувала довго своїх позицій із-за фактичного розколу зсередини. У позиції Глиструпа сталися помітні зрушення – замість анархо-лібертарних і антибюрократичних установок на перший план стали висуватися націоналістичні, антиіммігрантські і антимусульманські гасла [7].

Підсумовуючи все вищенаведене, можна зробити наступні висновки: лібертаріанство – це доволі новий феномен у політичному та партійному житті, зокрема у країнах Скандинавії також. Усі згадані у розділі партії не є «чистим» лібертаріанством за своєю суттю та ідеологією: наближена тільки норвезька Капіталістична партія, але на фоні загальних суспільних електоральних вподобань не користується великим попитом. В Ісландії Піратська партія набирає все більше симпатиків та укріплюється серед суспільства. Шведська Ліберальна партія є більш яскравим прикладом ідеології анархо-індивідуалізму, аніж лібертаріанства, але все ще не завойовує симпатії серед населення, на відміну від шведської Піратської партії, але вона не є прикладом лібертарної ідеології. Данська «Партія прогресу» не втримала своїх позицій, зазнала внутрішнього розколу – це свідчить про те, що в Королівстві Данія лібертаріанських партій більше не існує.

Список використаних джерел

1. Боуз Д. Либертарианство: История, принципы, политика / пер. с англ. под ред. А.В. Куряева. Челябинск: Социум, Cato institute, 2004. 392 с. С.28-29. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/bouz_devid_libertarianstvo_istoriya_printsipy_politika%20(1).pdf (дата звернення: 13.02.2020)
2. Вахитов Р. Кто такие антиглобалисты и почему им не нравится глобальный капитализм? URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Article/vah_kto.php (дата звернення: 13.02.2020)

3. Выборы в Исландии. Пиратская партия заняла второе место. URL: <https://meduza.io/feature/2016/10/30/vybory-v-islandii-piratskaya-partiya-zanyala-tretie-mesto> (дата звернения: 13.02.2020)
4. Пиратская партия получила второе место в Европарламенте. URL: http://sd.net.ua/2009/11/06/piratskaja_partija_poluchila_v_toroe_mesto_v_evroparlamente.html (дата звернения: 13.02.2020).
5. «Information in english.» Liberala partiet. URL: <https://www.liberalapartiet.se/information-in-english/> (дата звернения: 13.02.2020).
6. Terri E. Givens. Voting Radical Right in Western Europe / Cambridge University Press; Reprint edition, 2012. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/13540688080140040605> (дата звернения: 13.02.2020).
7. What Is Classical Liberalism?. Mises Institute (engelsk). Besøkt 18. august 2017 URL: <https://mises.org/library/what-classical-liberalism> (дата звернения: 13.02.2020).
8. Da finansministre kollapsede på stribe, og et sjældent Skatteministerium blev skabt. URL: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/da-finansministre-kollapsede-paa-stribe-og-et-sjaeldent-skatteministerium-blev-skabt>(дата звернения: 13.02.2020).
9. Liberalistisk Ungdom - Liberalistene. URL: <https://www.liberalistene.org/>(дата звернения: 13.02.2020).
10. Nøkkelopplysninger fra Enhetsregisteret. URL: <https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=813304902> (дата звернения: 13.02.2020).
11. Nytt landsdekkende parti stiller til kommunevalg. URL: <https://www.abcnyheter.no/nyheter/2015/07/15/194410649/nytt-landsdekkende-parti-stiller-til-kommunevalg> (дата звернения: 13.02.2020).
12. Vågmästarställning. Piratpartiet i vågmästarställning. URL: <https://web.archive.org/web/20101230154650/http://www.piratpartiet.se/vagmasterstallning> (дата звернения: 13.02.2020).
13. Val till riksdagen – «Röster». val.se. Swedish election authority. URL:

- <https://data.val.se/val/val2010/slutresultat/R/riike/index.html> (дата звернення: 13.02.2020).
14. Valgresultat – Oslo kommune. URL: <https://valgresultat.no/oslo/oslo?type=ko&year=2019> (дата звернення: 13.02.2020).
15. Kapitalisme. Filosofi: en innføring. Besøkt 18. august 2017. URL: <http://filosofi.no/politikk/kapitalisme/> (дата звернення: 13.02.2020).

УДК 323(043)

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОСКЕПТИКІВ

Караман К.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Пандемія COVID-19 стала новою світовою проблемою. Сьогодні все експерти сходяться на тому, що результат кризи, нею породженої, буде впливати на всі вектори світового розвитку. Це сприятиме переходу людства на нову ступінь формування світового порядку, що характеризується своєрідною деглобалізацією – ще більшого посилення протекціонізму, популізму та, можливо, навіть екстремістських настроїв в державах, які найбільш істотно постраждають від неї [4]. Особливо значними та доленосними ці наслідки будуть для Європейського Союзу.

ЄС зіштовхнувся з пандемією, вже знаходячись у стані масштабної системної кризи, будучи розколотим з питань мігрантів та відношення до Росії і антиросійських санкцій. Проявом кризи став зріст євроскептицизма, яскравим відображенням якої став Брексіт та значний успіх антиєвропейських партій в ході виборчого циклу 2010-2019 рр. та виборів до Європарламенту у травні 2019 р, де євроскептики отримали майже 200 мандатів та організували дві фракції. Це є свідомостю того, що євроскептицизм отримує широке розповсюдження не тільки в свідомості мас та їх настроях. Так, з 2007 р. по 2015 р. їх підтримка в рамках

ЄС спала з 52% до 37%, у 2017 р. склала 40%, а в цьому році – 70% [8].

Все це робить проблему дослідження євроскептицизму актуальною. В сучасних умовах вона викликає особливий інтерес, так як вона тісно пов'язується дослідниками з долею самого ЄС. На цьому акцентує увагу Ванштейн І., Рей Л., Рітцен Дж., українські дослідники Артемова Є., Нечаюк І., Тарковський О.

Пандемія COVID-19 прийшла до Європи у лютому та охопила усі країни-члени та кандидатів у члени ЄС. До кінця травня її жертвами стали більш ніж 30 тис осіб, занедужало близько 2 млн осіб. Майже 90% потерпілих склали жителі Італії, Іспанії, Франції.

В умовах початку епідемії, ЄС, як це вже було в період міграційної кризи 2015-2016 рр., не вжив ніяких заходів, демонструючи повну бездіяльність, безпорадність, відсутність здатності аналізувати ситуацію, що складається, та прогнозувати її наслідки, виправдовуючись тим, що сфера охорони здоров'я не входить до компетенції ЄС, а знаходиться в управлінні національних держав.

В цих умовах національні держави змушені були відповідати на виниклі виклики власними силами, розробляти свої методи та засоби боротьби з коронавірусом. Одним з перших кроків стало закриття кордонів, встановлення жорсткого контролю над ними [3]. Такі дії визвали на початковому етапі критику з боку Брюсселя, що звинуватив держави в порушенні та відходу від базового принципу Маастрихтських угод – свободи пересування та відкритості кордонів [5].

Критиці піддався ряд інших заходів, зокрема Брюссель звинуватив В. Орбана в узурпації влади через отримання ним від парламенту надзвичайних повноважень [7, 13].

В той же час Італія, Сербія, де пандемія особливо лютувала та приймала катастрофічні для країн масштаби, звернувшись до ЄС по допомогу отримали відмову [5]. Прем'єр-міністр Італії, Конті, що назвав пандемію «історичним викликом для Європи» [9], опинившись без підтримки ЄС, підписав угоду з Китаєм та отримав допомогу від Москви, тим самим попереджаючи ЄС, що відсутність солідарності з його боку може призвести до спалаху

антиєвропейських настроїв проти Брюсселю. На відсутність розрекламованої європейської солідарності вказував і представник Італії в ЄС, Мауріціо Массаро.

З жорсткою критикою зайнятої в цей період позиції Брюсселя, виступили також лідери Польщі, Естонії, Іспанії, Австрії, Франції. Так, міністр закордонних справ Польщі вказував на те, що ідея наділити ЄС вищою владою показала свою неспроможність у зіткненні з пандемією, і спрогнозував необхідність перейти до перегляду концепції європейської єдності після її звершення. Лідер Іспанії П. Санчес у кінці березня писав у своєму акаунті Twitter, що Європа зіштовхнулася з тяжкою кризою, в результаті чого на кону опинилась доля Євросоюзу.

Про доленосність для майбутнього ЄС моменту, який він переживає в цей період, заговорили провідні європейські політики та експерти. Так екс-глави МЗС ФРН Й. Фішер та З. Габріель заявили про загрозу розпаду Євросоюзу через наслідки коронавірусу та закликали створити програму типу «плану Маршалла» [10]. На це вказували також відомі політологи І. Крастєв, Р. Фронденштейн.

Ситуація почала змінюватись тільки у другій половині березня, коли керівні структури ЄС нарешті усвідомили масштаби трагедії, що розгортається, і Брюссель перейшов до розробки програми дій та їх координації у боротьбі з коронавірусом разом з національними державами. Вже на початку квітня було розроблено відповідний «план Маршалла», що представляв собою цілий комплекс організаційних, фінансових, економічних заходів. Так, було створено Кризовий центр при Єврокомісії, єдиний європейський резерв медичного обладнання і ліків, на що було виділено 80 млн. євро [3]. Приймається угода про закупи медичного обладнання, де 90% фінансується за рахунок ЄС [13], виділяється 47,5 млн євро для фінансування 17 проектів в області створення вакцини і ліків проти COVID-19. Прийнято цілий рід інших фінансових заходів: серед них виділення 76 млн. євро для повернення своїх громадян з-за кордону, 300 млрд. євро на безробітних і на підтримку малого бізнесу, 240 млрд. євро для країн, що найбільш постраждали від пандемії. Створено спеціальний фонд для відновлення економік країн, а з 1-го червня стартує

короткострокова програма підтримки економіки в 540 млн. євро. Були впроваджені послаблення у сфері регулювання економіки та призупинення правил, що стосуються регламентації бюджетного дефіциту і виходять з Пакту Стабільності.

ЄС також виділив понад 1 млрд. євро, а Центральноевропейський банк 780 млн. євро для заupu європейських цінних паперів заради стабілізації євро [8]. На думку російської дослідниці Арбатової Н., це одна з самих ефективних програм з подолання кризи у світі. У той же час ряд країн ЄС – Іспанія, Італія, Франція, - вважають її недостатньою и потребують випуску спільних для усіх цінних паперів. Проти цього виступають Німеччина, Австрія, країни Північної Європи, які не бажають, щоб ці папери оплачувались платниками податків своїх країн [1, 13].

Пандемія активізувала й загострила, з одного боку, усі проблеми європейської інтеграції. З іншої – вони призвела до укріплення ролі національної держави, до більш глибокого усвідомлення національного суверенітету та його цінності, розкрила міфічний характер розрекламованої європейської солідарності та уявлення про ЄС як єдиної родини європейських народів. В умовах пандемії загострились почуття сприйняття та відношення до національних традицій, релігії, культури. Ці категорії національного самоусвідомлення стали більш значними. Долати трагічність триваючого періоду звичайним людям допомагали не безособові загальнолюдські цінності, а допомога близьких, віра співчуття оточуючих [7].

Це, в свою чергу, створювало сприятливу середу для росту антиєвропейських настроїв та посилення політичних сил, що проповідують євроскептицизм. Представники партії «Брати Італії» у березні прибрали прапори ЄС зі своїх кабінетів. Лідер «Лігі Півночі», Сальвіні, накинувшись з критикою на Брюссель, назвав чиновників ЄС «шакалами» [12]. Зріст невдоволення Брюсселем характеризував не тільки політичну еліту, але й простих громадян. Так, в Італії 47% громадян сьогодні виступають за вихід з ЄС. За прогнозами, Євросоюз очікує глибока економічна криза, спад виробництва складе від 7 до 8%, що призведе до зростання масового безробіття. Таким чином,

здавалось би, що ситуація повинна спричинити зріст впливу антиєвропейських партій.

Але сьогодні ці процеси в рамках окремих країн проходять далеко не лінійно і носять дихотомічний характер. Так, в Ірландії партії, що знаходились в опозиції одна до одної, створили коаліційний уряд. В Бельгії уряд отримав широкі повноваження, строком на 6 місяців, і їх підтримали навіть і антиєвропейські партії, в тому числі Фламандський Альянс [13]. Цікаві процеси проходять в Німеччині, де, яка показали вибори та соціологічні опитування в Тюрингії, укріпили свої позиції ХДС/ХСС. Так, в травні 2020 року за партію Меркель готові були віддати голоси 40% виборців, а АДГ (Альтернатива для Германії) отримує підтримку лише 9% [9, 11]. В Італії зросли рейтинги правлячої партії «5 зірок» і рейтинг Конті, в той час як М. Сальвіні, лідер «Ліги Півночі», втрачає свою популярність. У Франції, в другому турі місцевих виборів, хоч і довів свою перевагу «Об'єднаний фронт» М. ле Пен, велика кількість французів виказала свою прихильність до центристської партії республіканців [11].

Масштаби коронавірусної кризи та її наслідки свідчать про те, що ряд країн-членів ЄС практично не в змозі самотійно їх подолати. Наприклад країнам, що мають борг у розмірі більш за 100% свого ВВП, зробити це вкрай складно.

Все це змушує політичних лідерів реально оцінювати ситуацію, що складається, як всередині країн, так і ззовні, розуміючи, що вихід з кризи легше здійснити, спираючись на потенціал ЄС. В той же час пандемія ще раз підтвердила тезу про те, що Європейський Союз потребує кардинальної модернізації, від якої залежатиме її майбутнє.

Список використаних джерел

1. Арбатова Н. Европейский союз на фоне пандемии: не распад, а сплочение. URL: http://www.ng.ru/dipkurer/2020-04-26/9_7853_europe.html
2. Арбатова Н. Будущее европейской интеграции в контексте внутренних и внешних кризисов // Мировая экономика и международные отношения 2017, т. 61, № 10, сс. 57-65. URL: https://www.imemo.ru/jour/meimo/index.php?page_id=124

- 8&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/10_2017/0057_0065_(6)_Arbatova_ID11225.pdf
3. Бабынина Л.О. Коронавирус: что может сделать и делает Европейский союз. Аналитическая записка Института истории РАН №12, 2020 (195). URL: <http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/analitika/2020/an195.pdf>
  4. Виловатых А.В. Вероятные последствия пандемии нового коронавируса. URL: <https://riss.ru/analitycs/66789/>
  5. Грязев А. Евросоюз не поможет: коронавирус парализовал Балканы. URL: https://www.gazeta.ru/politics/2020/03/25_a_13022557.shtml
  6. Зонова Т.В. От Европы государств к Европе регионов / Т.В. Зонова // Полис. – 1999. – № 5. – С.155–164. URL: <https://mgimo.ru/files/30031/30031.pdf>
  7. Лункин Р.Н. Будущее европейской идентичности на фоне коронакризиса. Аналитическая записка Института истории РАН №10, 2020 (№193). URL: <http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/analitika/2020/an193.pdf>
  8. Коронавирус: как Брюссель намерен смягчить негативные последствия для экономики ЕС. URL: <https://bin.ua/news/foreign/world/247550-koronavirus-kak-bryussel-nameren-smyagchit.html>
  9. Никифоров О. В период кризиса избиратели доверяют Меркель. URL: http://www.ng.ru/world/2020-04-19/100_merkel19042020.html
  10. План Маршалла или распад ЕС: какими могут быть последствия коронавируса. URL: <https://lv.sputniknews.ru/world/20200406/13508725/Plan-Marshalla-ili-raspad-ES-kakimi-mogut-byt-posledstviya-koronavirusa.html>
  11. Тест на доверие: почему коронавирус ударил по правым партиям в Европе. URL: <https://iz.ru/992393/mariia-vasileva/test-na-doverie-pochemu-koronavirus-udaryl-po-pravym-partiiam-v-evrope>
  12. Шимов Я. Беда и помощь. Умрет ли Евросоюз от коронавируса? URL: <https://www.svoboda.org/a/30518331.html>

13. Blockmans S. Коронавирус и Евросоюз. Убивает или делает сильнее? / Московский центр Карнеги. URL: <https://carnegie.ru/commentary/81401>

УДК 329.055.3(495)»1974/2010»(045)

МЕХАНІЗМИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВИБОРЧИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

Кравченко Г.,

студентка VI курсу спеціальності «Політологія»

Маріупольського державного університету

Конфлікт є універсальним явищем у всіх напрямках життєдіяльності суспільства, політична сфера не є виключенням, більш того сучасна конфліктологія розглядає її як найбільш конфліктогенну. Соціальні конфлікти в такій важливій сфері суспільного життя як виборчий процес, безсумнівно, грають не останню роль, адже жодна кампанія не обходиться без зіткнення інтересів. В ході виборів громадяни мають можливість формувати органи влади, які в наступні роки будуть визначати політичний, економічний, культурний розвиток держави, безпосередньо впливаючи на всі сфери суспільного життя. Не дивно, що саме в цьому життєво важливому для суспільства процесі і виникають різні за рівнем і складом учасників соціальні конфлікти. Від здатності держави ефективно регулювати ці конфлікти багато в чому залежить відтворення органів влади і життєдіяльність соціуму.

Об'єктом дослідження виступає виборчий конфлікт. Предметом виступають механізми розв'язання виборчого конфлікту, встановленні в нормативно-правових документах України.

Питання організації, проведення виборів в Україні, здійснення виборчого процесу і його забезпечення та гарантування врегульовані Конституцією України, законами «Про Центральну виборчу комісію» [7], «Про державний реєстр виборців» [4], «Про вибори народних депутатів України» [4], «Про вибори Президента України» [6], «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки

Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», «Про місцеві вибори» [5] та іншими нормативними актами. Дотримання цих нормативно-правових актів під час проведення та організації виборів має бути запорукою відкритого та безспірного виборчого процесу. Але, як показує практика, чинне законодавство недосконале, це підтверджується кількістю виборчих спорів, які виникали під час проведення виборів минулих років.

Президентські вибори в Україні у 2019 році ще раз підтвердили, що проблему виборчих спорів неможливо оминати. Досвід попередніх виборів, що проходили в Україні, говорить про те, що до суду звертаються тисячі громадян України та посадових осіб з порушенням виборчого права. А якщо вдатися до статистики проведення виборів минулих років, то можна сказати, що у 2007 році до адміністративних судів надійшла приблизно 8501 позовна заява, у 2012 – 9009 позовних заяв, у 2014 році – 4808 позовних заяв. А у 2019 році під час першого туру виборів Президента України, за даними МВС України, з початку виборчого процесу було складено 73 протоколи про адміністративні правопорушення. Усього до Національної поліції України в усіх регіонах України надійшло 357 повідомлень про виборчі події [6].

Кількість звернень свідчить про те, що чинне національне законодавство України працює недосконало. Механізм проведення виборів, який є зараз, має прогалини, що призводить до масового порушення виборчих прав громадян України та порушення демократичності виборів.

Головними суб'єктами виборчого конфлікту є виборці, органи та організації, наділені Конституцією та виборчим законодавством України правами та обов'язками стосовно організації та проведення виборів. Держава виступає головним гарантом захисту прав і свобод людини та громадянина в цілому, і як наслідок – виборчих прав громадян зокрема [4].

Також виділяють у цій галузі наступні заходи із захисту виборчого права у суб'єктів політичного конфлікту: самозахист, державний захист, громадський захист, муніципальний захист, міжнародний захист.

Суб'єктом механізмів розв'язання виборчих конфліктів виступають адміністративні суди. Статтею 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рі-

шень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [4].

Основним органом, який розглядає та вирішує виборчі спори, є Адміністративний суд. Відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 17 Кодексу про адміністративне судочинство України юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом. Так, саме адміністративний суд є органом, який мусить мати чіткий механізм вирішення виборчих спорів. Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму (виборчі спори), підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства. Особливості розгляду адміністративними судами справ, пов'язаних з виборчим процесом, встановлено в ст. 273–277 КАС України, а саме:

- оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій;

- уточнення списку виборців;

- оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, ЗМІ, інформаційних агентств, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників ЗМІ та інформаційних агентств, які порушують законодавство про вибори та референдум;

- оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу;

- спори, що пов'язані з виборами Президента України.

Аналізуючи рішення суду та позовні скарги, а також дослідження деяких науковців, можна виділити найбільш актуальні питання виборчих спорів: неналежне утворення виборчих дільниць та округів; неправомірне включення (не включення) до списку виборців; неналежне оформлення виборчих комісій; відмова у реєстрації кандидата; неправомірне використання ЗМІ; неправомірне

використання службового становища; порушення правил проведення передвиборчої агітації; порушення порядку фінансування виборів; порушення правил та порядку голосування; порушення правил підрахунку голосів [8].

Ще одним механізмом розв'язання виборчих конфліктів слугують «виборчі спори». Якщо розглядати «виборчий спір» з позиції «правового спору», як стверджують деякі науковці, то це є правовідносини, суб'єкти яких мають певні суперечності (як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру). Суб'єкти у взаємодії один з одним переслідують свої цілі, які можуть суперечити або взаємовиключати одна одну. Це такий тип правовідносин, який характеризується наявністю суперечностей сторін, які були викликані конфліктом інтересів або незбіжністю поглядів на законність та обґрунтованість дій суб'єктів правовідносин [8]. У більш вузькому розумінні поняття «виборчі спори» розглядаються в Кодексі адміністративного судочинства України, відповідно до пункту 6 статті 19 об'єктом позову до адміністративного суду є «спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи виборчим референдумом».

Слід ураховувати, що положеннями цієї норми визначено основні складові виборчого спору, за якими спір має виникнути під час виборчого процесу, та правовідносини, в яких виник цей спір, мають бути пов'язані з виборчим процесом. М.І. Смокович вважає, що виборчий спір – це правовий конфлікт, який розв'язується в судовому або адміністративному порядку, якщо на це немає заборони, за зверненням спеціально установлених законодавством суб'єктів, який виник під час виборчого процесу чи процесу референдуму і пов'язаний з порушенням виборчого законодавства суб'єктами, що відповідно до законодавства можуть нести відповідальність за це порушення [8].

Усі механізми розв'язання виборчих конфліктів регулюються Виборчим Кодексом України «Розділ XI. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу» статтею 63 – 74. За допомогою подання скарг у адміністративні суди, оскарження рішень чи бездіяльність виборчої комісії, можна вирішити виборчі конфлікти електорального процесу.

Суб'єкти виборчого процесу повинні додати докази до своєї скарги, які закріплені у статті 71 Виборчого Кодексу України. Доказами можуть бути письмові документи і матеріали (у тому числі електронні), які містять відомості про обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги; письмові пояснення суб'єктів виборчого процесу, посадових і службових осіб органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, закладів, установ і організацій, відповідних органів правопорядку, отримані на вимогу суб'єкта розгляду скарги, у тому числі і членів виборчої комісії на виконання повноважень виборчої комісії; речові докази; висновки експертів, надані письмово на запит виборчої комісії - суб'єкта розгляду скарги, суб'єкта звернення зі скаргою або суб'єкта оскарження; аудіо-, відеоматеріали. Докази виборчій комісії надають суб'єкт звернення зі скаргою, суб'єкт оскарження, заінтересовані особи. Виборча комісія може звернутися із запитом (витребувати) додаткові докази за власною ініціативою або на прохання суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження, заінтересованих осіб [3].

Виборча комісія оцінює належність, достовірність кожного доказу, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності, керуючись законом. Ніякі докази не мають наперед встановленої сили, за винятком обставин, фактів, встановлених судовим рішенням, що набрало законної сили [7].

Таким чином, механізми вирішення виборчого конфлікту встановлені Кодексом адміністративного судочинства України, Кодексом Виборчого права України, Законом Конституції України про права та свободи громадян та їх волевиявлення. Гарантом виконання всіх адміністративно-правових норм виступають держава, Президент України, Верховна Рада України, Кабінет міністрів, Верховний суд України, виборчі комісії та міжнародні спостерігачі. Механізм вирішення виборчого спору має бути чітким та спрацьовувати миттєво, адже затягування процесу вирішення позбавляє громадянина права голосу на виборах, а це є порушенням його прав.

Список використаних джерел

1. Виборчий Кодекс України: Закон України № 396-IX від 19 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 22.04.2020).
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України № 2747-IV від 6 липня 2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 15.04.2020).
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/stru#Stru> (дата звернення: 02.05.2020).
4. Про вибори народних депутатів України : Закон України № 4061-VI від 17 листопада 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (дата звернення: 12.04.2020).
5. Про місцеві вибори: Закон України № 595-VIII від 14 липня 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19> (дата звернення: 02.05.2020).
6. Про вибори Президента України: Закон України № 474-XIV від 5 березня 1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14> (дата звернення: 12.05.2020).
7. Про Центральну виборчу комісію України: Закон України № 1932-IV від 30 червня 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15> (дата звернення: 12.04.2020).
8. Смокович М. І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів. URL: http://www.vasu.gov.ua/userfiles/file/NKR/Monografii_Smokovich/Smokovich_Mono_2014.pdf (дата звернення: 27.04.2020).

УДК 323.283:343(569.4)

РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ІЗРАЇЛЮ В БІОПОЛІТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Кучеренко А.,

*студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

На сучасному етапі однією з ключових загроз міжнародної безпеки виступає тероризм, як поширений спосіб досягнення політичних цілей на міжнародній арені. Міжнародні організації та окремі держави розробляють та удосконалюють способи та інструменти протидії цій загрозі. Ізраїльська держава грає велику роль у розвитку міжнародних відносин, зокрема Близькосхідного регіону, виступаючи для інших країн прикладом успішної протидії терористичним загрозам.

З моменту утворення і по сьогоднішній день, політика держави Ізраїль в першу чергу фокусується на забезпеченні національної безпеки, тобто кожного індивіда, єврея. Так, тут можемо згадати яку політику Ізраїль впроваджує відносно до репатріантів, до євреїв, які зазнають страждань (терористичних атак, дискримінації тощо) поза межами Ізраїльської держави. Характерною рисою концепції національної безпеки Ізраїлю є те, що в Ізраїлі вважається, що терорист, який зазіхнув на державу або його громадян, повинен понести за це відповідальність, де б він не знаходився.

Слід підкреслити, що ті методи та механізми з протидії тероризму, які використовує Ізраїль можна розглянути через призму концепції біополітики саме в контексті безпеки особистості.

Концепцію біополітики в сучасному науковому дискурсі розглядають як державне управління, яке регулює населення через «біовладу» – застосування і вплив політичної влади на всі аспекти людського життя. Тобто це управління людським життям. Вперше цей термін використав Рудольф Челлен в ХХ сторіччі. Але як самостійна дисципліна біополітика з'явилася лише в 1970-і роки завдяки французькому філософу та

теоретику Мішелю Фуко. Він в лекціях для Колеж де Франс міркував про такий тип управління, при якому дисциплінуванню піддаються не тільки індивіди, але і тілесні практики населення взагалі. Фуко описав біополітику як «нову технологію влади, яка існує на іншому рівні, в іншому масштабі, і має різну площу опори, і дозволяє використовувати дуже різні інструменти» [6]. За концепцію біополітики, живе тіло є центральним об'єктом будь-якої політики, а завдання політичної дії полягає в тому, щоб змусити тіло працювати, визначити його режими виробництва і відтворення тощо.

Для Фуко прийоми біополітичного управління поширювалися за допомогою мережі влади, яка виходила за рамки сфери права і ставала горизонтальною, покриваючи всю територію досвіду життя і проникаючи в кожне окреме тіло.

У дослідженнях політики на основі постструктуралізму та постмодернізму біополітика використовується для аналізу і викриття змішання політичної та біологічної форм життя, використання влади задля забезпечення політичних інтересів і національної безпеки.

Головним документом, на якому базується функціонування органу забезпечення національної безпеки Ізраїлю є «Указ про Армію оборони Ізраїлю», який був підписаний 26 травня 1948 року Тимчасовим урядом на чолі з Давидом Бен-Гуріоном, під час війни за незалежність.

Керівництво Ізраїлю з кінця 60-х років займається розробкою різних концепцій, які спрямовані на захист держави та його громадян від терористичних атак й складають основу антитерористичної діяльності Ізраїлю. Перша концепція полягає в тому, що тероризм – це супротивник, що не визнає загальноприйнятих норм, правил поведінки й життя, тому Ізраїль повинен вести жорстку боротьбу з тероризмом, використовуючи різноманітні методи. Згідно з другою концепцією, Ізраїль налаштовує відносини з іншими державами з питань протидії тероризму та намагається створити дієву нормативно-правову базу для цього. Третя концепція представляє собою сукупність економічних, політичних та військових заходів, які слід застосовувати до держав, які підтримують тероризм [4].

Повноваження служб безпеки задля захисту Ізраїлю спеціальними законами не обмовляються. Але серед нормативно-правових актів, на яких ґрунтується діяльність окремих структур забезпечення внутрішньої безпеки, слід виокремити: основний закон «Про збройні сили» від 31 березня 1976 р., закон «Про Службу загальної безпеки» (який регулює діяльність одного з основних органів з боротьби з тероризмом – ШАБАК) 2002 р.

Також в Ізраїлі стратегія національної безпеки держави письмово не закріплена, але її основи заклад перший прем'єр-міністр Ізраїлю Давид Бен-Гуріон ще в 1950-х, та він заклад три основні принципи функціонування стратегії – стримування, раннього попередження і військової переваги. На сьогодні мають місце заклики, щодо приведення стратегії в актуальний стан та її письмового оформлення.

Зазначимо, що роль Конституції держави Ізраїль виконує звід «Основних законів», в яких йде мова про те, що «уряд наділений правом здійснювати від імені держави відповідно до закону будь-який акт, реалізація якого не доручена законом будь-якому іншому органу». Ізраїльські закони забороняють вторгнення в приватне життя, однак «пасивний моніторинг» не є подібним вторгненням. Одночасно криміналізоване не тільки схвалення, а й виправдання терористичної діяльності, а також демонстрація символіки і атрибутики терористичних рухів [8].

Згідно з ізраїльськими законами, за шпигунство проти Ізраїлю, за діяльність, спрямовану проти державної безпеки, сприяння в злочинах, спрямованих проти Ізраїлю, а також розкриття важливої секретної інформації Ізраїлю і передача її спецслужбам інших країн, передбачається вища міра покарання – смертна кара або довічне ув'язнення, а також терміни від 3 до 15 років в залежності від шкоди завданої безпеки держави.

Особливістю боротьби Ізраїлю з терористичними загрозами є метод профілактики терористичної діяльності, а саме: ізраїльським законом передбачаються санкції за проведення несанкціонованих урядом інструктажу або навчання правилам користування зброєю і правилам виконання військових вправ або дій. Позбавлення волі на строк 3 роки загрожує тим особам, які тренуються або

навчаються правилам користування зброєю і правилам виконання військових вправ або дій, і тим, хто проводить навчання [7]. Таким чином, індивід позбавлений права вільного навчання такого типу, що може розглядатися як прояв біовлади з боку держави.

У зв'язку зі зміною військово-політичної ситуації на Близькому Сході, назріла необхідність реформ за такими напрямками: розвідка, прослуховування, активні дії в кіберпросторі, оснащення сучасним озброєнням; та змінення принципів протистояння терористичним загрозам.

На сучасному етапі протидія терористичним загрозам відбувається згідно нового закону від 15 червня 2016 року, який розширює ізраїльське кримінальне законодавство щодо підбурювання до тероризму і передбачає відповідальність за «демонстрацію солідарності з терористичною організацією або підтримку акту тероризму». Законом введені міри покарання не тільки для терориста, а й для осіб, які підтримують тероризм, а саме: закликають до вчинення теракту чи знають про його підготовку, навіть якщо немає доказів, що він міг бути здійснений; беруть участь в діях, які можуть привести до терористичного акту, вербування осіб для терористичної організації або участь в навчаннях, що проводяться терористичною організацією; фінансують тероризм або беруть участь в поставках необхідних для здійснення теракту ресурсів; приховують у себе терористів, або, які знають місцезнаходження терористів, але не повідомили про це; сприяють скороченню терміну ув'язнення терористів [3]. Даним законом уряд країни прийняв масштабну програму по боротьбі з тероризмом, розширивши повноваження поліції та дозволивши задіяти у цьому питанні армію.

Положення закону від 15 червня 2016 р. враховують, зокрема, інтернет-діяльність з підтримки та заохочення актів тероризму проти Ізраїлю та його громадян [7]. Відповідно до закону, критерієм «терористичного акту» є вчинення кримінального правопорушення за політичними, релігійними, націоналістичними або ідеологічними мотивами, щоб викликати страх або паніку в суспільстві, викликати розбіжності в уряді. Це визначення

терористичного акту поширюється як на кіберзлочини, так і на звичайні дії [3].

Новий закон розширює правову базу та передбачає кримінальну відповідальність за поведінку, відповідну терористичним діям, в кіберпросторі, у тому числі: публічна демонстрація солідарності з терористичною організацією – 2-3 роки позбавлення волі; публікація прямих закликів до вчинення терористичного акту – 2 роки; публікація повідомлень, що вихваляють або підтримують терористичний акт – 2 роки у тюрмі. Але існує критика щодо положень цього закону, яка включає скарги на те, що закон обмежує свободу слова без достатніх на те підстав і гарантій і не вирішує проблему використання соцмереж для підбурювання до насильства щодо палестинців.

Вищезазначений підхід кібер-моніторингу, який Ізраїль активно використовує у боротьбі з тероризмом, має практичний вимір і в умовах сучасної пандемії коронавірусу. Уряд Ізраїлю схвалив надзвичайні тимчасові заходи для своїх служб безпеки, щоб відстежувати дані мобільних телефонів людей з підозрою на коронавірус [2]. З використанням цих же технологій визначаються всі, хто контактував з хворими, з тим щоб усіх їх відправити на карантин. Також МОЗ реалізував мобільний додаток, який показує присутність можливого носія інфекції поблизу від власника мобільного телефону з цим додатком. Програма інформує про наближення до потенційно небезпечного місця, не чекаючи запиту. Отже, контроль та регулювання дій людини як в реальному, так і в віртуальному просторі – це і є прояв біополітики. А беручи до уваги той досвід та той рівень розвитку технологій, який має Ізраїль, можна зробити висновок, що цей підхід буде успішним.

Отже, держава Ізраїль використовує концепцію біополітики як ключову задля свого існування, і це проявляється в тих нормах та принципах, які закладені в нормативно-правових актах Ізраїлю, які зокрема стосуються боротьби з тероризмом. Так, у 1948 році були підписані важливі політико-правові документи: Указ «Про запобігання тероризму» та «Указ про Армію оборони Ізраїлю»; 31 березня 1976 р. було підписано Основний Закон «Про збройні сили»; а в 2002 р. – Закону «Про Службу загальної безпеки».

Законодавство Ізраїлю має свою особливість, яка полягає у відсутності єдиної Конституції, її роль виконує звід «Основних законів». З появою нових загроз, Ізраїльська держава спрямувала зусилля на створення нових та модернізацію існуючої методики для посилення й вироблення ефективних засобів боротьби з тероризмом.

З метою забезпечення національної безпеки в Ізраїлі функціонує досить розвинена і розгалужена система органів протистояння терористичним загрозам, за допомогою яких всі сфери життєдіяльності знаходяться під контролем. Забезпечення національної безпеки успішно функціонує через систему державних органів та служб, секретні відомства й збройні сили.

Таким чином, висвітлений механізм боротьби з тероризмом в Ізраїлі та карантинні заходи в кібер-площині, які націлені на життєдіяльність окремого індивіда, на мій погляд, слід розглядати в 2 вимірах, а саме як забезпечення національної безпеки, та як біовладу – контроль за населенням та його регулювання.

Список використаних джерел

1. Liesen Laurette. The competing meanings of «biopolitics» in political science: Biological and postmodern approaches to politics // PubMed. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23379312/> (дата звернення: 01.05.2020).
2. Tidy Joe. Coronavirus: Israel enables emergency spy powers // BBC. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-51930681> (дата звернення: 03.05.2020).
3. Новый закон против террора // Мой Израиль. URL: <https://isralove.org/load/29-1-0-346> (дата звернення: 03.05.2020).
4. Рижов И. В. Деякі особливості антитерористичної діяльності держави Ізраїль // Міжнародні відносини. Політологія. Регіоноведення. 2007. №2. С.273-278. URL: http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99999999_West_2/47.pdf (дата звернення: 03.05.2020).
5. Фуко М. Рождение биополитики. Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1978–1979 учебном

- году. URL: <https://gtmarket.ru/library/articles/6709> (дата звернення: 05.05.2020).
6. Центр досліджень і політичного планування МЗС // Agentura. URL: <http://www.agentura.ru/dossier/.izrail/centr/> (дата звернення: 03.05.2020).
7. Як боротися з тероризмом: досвід провідних країн світу // Інформаційне агентство Обозреватель. URL: <https://www.obozrevatel.com/news/2010/7/21/379724.htm> (дата звернення: 04.05.2020).

УДК 323.173(410.5)(043)

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ШОТЛАНДСЬКОГО СЕПАРАТИЗМУ

Кусса Р.,

*студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

На сучасному етапі прагнення британської історичної провінції Шотландія здобути незалежність отримала новий потужний поштовх. Цим поштовхом став Brexit – вихід Великої Британії з ЄС. Більшість населення регіону, в якому вже історично склався рух за незалежність, виступають проти рішення вийти з організації, а отже посилюється бажання створити власну державу. Проте для кращого розуміння сучасної ситуації важливо розглянути передумови виникнення сепаратизму в шотландському регіоні.

Однією з основних передумов виникнення сепаратистських настроїв в регіонах європейських держав загалом та в Шотландії зокрема є історичний чинник. Часто він полягає в тому, що регіон в своїй історії пройшов період незалежності. Як правило, це наявність в історії регіону періоду незалежності, який став частиною національної пам'яті, і є чинником стимулювання регіональної ідентичності. Це, а також конфронтаційний характер відносин між Шотландією та Англією в історичній ретроспективі, складає історичний чинник виникнення шотландського сепаратизму.

Англо-шотландські відносини віддавна носили недружній характер, Англія неодноразово намагалася проводити експансію на північ, у Шотландію. Так, перші спроби Англії підпорядкувати Шотландію відомі з кінця XII ст., коли Генріх II під час прикордонних воєн зумів 1174 р. полонити шотландського короля Вільяма Лева, який внаслідок визнав себе васалом Генріха. Це не призвело до остаточного підпорядкування Англії. В історії Шотландії спостерігається чергування періодів незалежності з періодами певного підпорядкування Англії [1; 3]. Так, іншим прикладом можна назвати 1296 р., коли король Англії Едуард I Плантагенет відновив формальний васалітет Шотландії. Але Шотландія розпочала боротьбу за відновлення незалежності. Спочатку вона не мала успіху: в 1298 р. армія повсталих була розгромлена. Проте ситуація змінилася завдяки Роберту Брюсу (який пізніше став королем знову незалежної Шотландії Робертом I). Під його проводом у битві при Беннокберні 24 червня 1314 р. шотландська армія розгромила англійців. Ця дата і зараз відзначається як День незалежності Шотландії. Проте варто відзначити, що формально відновлення незалежності Шотландії було визнане лише в 1328 р., коли був підписаний договір з Англією [6]. З цього часу незалежність Шотландського королівства тривала майже чотири століття, але ситуація змінилася на початку XVIII ст. У той час Шотландія стикнулася з перепонами до економічного розвитку, зокрема Англія намагалася завадити проєкту створення шотландської кампанії з торгівлі з Африкою і Вест-Індією. Це спричинило провал проєкту і, як наслідок, втрату більшої частини капіталів Шотландії, загибель кількох кораблів і тисяч переселенців. Хоча ставлення в Шотландії до Англії значно погіршилося, важливо було відновлювати економіку, і англійськи представники переконали шотландський парламент, що для досягнення цієї мети необхідне об'єднання двох королівств. Під час перемовин шотландська сторона виступала за збереження шотландського парламенту, проте зробити це не вдалося. В обмін на економічні пільги англійці переконали погодитися на створення об'єданого британського парламенту з переважною більшістю англійських представників у його складі. Таким чином, в 1707 р. був

підписаний союз між Англією та Шотландією, які і досі, вже понад три століття, є частинами однієї держави [5].

Наступним фактором, який часто сприяє зародженню сепаратизму, є лінгвістичний чинник. Наявність власної мови в регіоні впливає на формування національної ідентичності населення. Можна виділити дві шотландські мови: шотландська гельська та скотс (або англо-шотландська). Проте вони не дуже поширені в регіоні в порівнянні з англійською мовою. Тож можна сказати, що цей чинник на сучасному етапі відіграє невелику роль. Згідно з даними перепису населення 2011 р., шотландську гельську розуміють лише 1,6% населення регіону, а скотс – 24% [9]. Вимираюча шотландська гельська мова має статус однієї з офіційних мов шотландського парламенту. Зворотна ситуація відбувається зі скотс, яка визнана Європейською хартією регіональних мов, але досі не має офіційного статусу в Шотландії. Урядом Великобританії проводиться тонка політика, що не допускає підвищення статусу мови скотс, що могло б посприяти об'єднанню шотландської нації. Натомість гельська мова має занадто малу кількість носіїв, що не дозволяє їй виконувати функцію об'єднання нації [4].

Значно посприяло формуванню шотландського сепаратизму економічний фактор, зокрема наявність енергетичних ресурсів. За даними 2014 р., номінальне ВВП Шотландії склало 186 млрд євро – 9,2% сукупного ВВП Великобританії, що можна порівняти з економікою такої нафтової країни, як Кувейт [2]. Головне джерело багатства регіону – це нафта і газ, а також знаменитий шотландський віскі скотч. Прихильники незалежності вважають, що економіка регіону покращиться, якщо доходи від виробництва та ресурсів будуть контролюватися лише Шотландією [2]. Саме економічний фактор посприяв зросту популярності Шотландської національної партії в 1970х рр., коли вона активно використовувала лозунг «Це шотландська нафта». Ця партія, що підтримує ідею незалежності регіону, зберігає популярність і на сучасному етапі.

Важливу роль зараз відіграють і зовнішньоекономічні зв'язки. Історично склалося, що головним торговим партнером Шотландії була Англія, тобто торгівля переважно відбувалася в кордонах Великобританії. Однак, коли

Шотландія стала частиною Європейського Союзу, як складова частина Великобританії, вона розвинула і налагодила міцні зв'язки з іншими європейськими державами [8]. Таким чином, вихід Британії з ЄС ускладнить торгівлю Шотландії з країнами-членами організації і може негативно вплинути на економіку регіону, що викликає невдоволення населення.

Важливо також зазначити про роль етнічного чинника, або чинника національної ідентичності населення. Формуванню саме шотландської самосвідомості в регіоні посприяла Шотландська національна партія. З початку зростання її популярності в 1970х рр. етнічна приналежність шотландців стала більше впливати на політичні процеси. Це дозволило розширити повноваження Шотландії, зокрема в 1997 р., після майже трьохсотрічної перерви, був відновлений шотландський парламент [7]. Станом на 2011 р., більшість усього населення регіону (62%) визначили свою національну ідентичність як «лише шотландську». Одночасно і британцями, і шотландцями відчують себе 18% населення, а лише британцями – 8% [9]. Така ситуація в шотландському суспільстві сприятлива для поширення сепаратистських ідей та спроб їх втілення.

Таким чином, серед основних передумов та чинників виникнення шотландського сепаратизму можна назвати історичний, лінгвістичний, економічний та етнічний. Історичний полягає в тому, що Шотландія до початку XVIII ст. була незалежним королівством. Лінгвістичний означає, що шотландці користуються двома власними мовами: скотс та шотландською гельською. Проте популярність цих мов на сучасному етапі невелика, тож цей чинник наразі не є визначним. Економічний фактор пов'язаний, по-перше, з достатньо розвинутою економікою, зокрема наявністю енергоресурсів, а по-друге, із зовнішньоекономічними зв'язками регіону з країнами ЄС. Етнічний чинник полягає в тому, що більшість населення Шотландії визначає свою національну приналежність як суто шотландську. Важливо також приймати до уваги значну роль Шотландської національної партії у формуванні шотландської ідентичності населення та в поширенні сепаратистських ідей.

Список використаних джерел

1. Васильев В. Движение за независимость Шотландии. URL: <http://svom.info/entry/496-dvizhenie-za-nezavisimost-shotlandii/> (дата звернення: 15.04.2020).
2. Как будет жить экономика независимой Шотландии? URL: <https://ru.euronews.com/2014/09/17/counting-the-economic-cost-of-scottish-independence> (дата звернення: 21.04.2020).
3. Карпов С.П. История средних веков. В 2-х томах. URL: https://alleng1.org/d/hist_vm/hist087.htm (дата звернення: 15.04.2020).
4. Королева М. В. Языковая ситуация в Шотландии: история и современный статус шотландского гэльского языка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yazykovaya-situatsiya-v-shotlandii-istoriya-i-sovremennyy-status-shotlandskogo-gelskogo-yazyka> (дата звернення: 21.04.2020).
5. Косенко К. В. Отделение Шотландии от Великобритании. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otdelenie-shotlandii-ot-velikobritanii> (дата звернення: 18.04.2020).
6. Скотт В. История Шотландии с древнейших времен до флодденского сражения 1513 года. URL: <http://booksonline.com.ua/review.php?book=91691> (дата звернення: 16.04.2020).
7. Тюрин Е. А., Савинова Е. Н. Этнический фактор политического развития современной Шотландии. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/etnicheskiy-faktor-politicheskogo-razvitiya-sovremennoy-shotlandii> (дата звернення: 21.04.2020).
8. Medleva V. Strong and stable: the beauty of the Scottish economy. URL: <https://capital.com/the-scottish-economy> (дата звернення: 22.04.2020).
9. Scotland's Census. URL: <http://www.scotlandscensus.gov.uk> (дата звернення: 18.04.2020).

УДК 323+32:316.344.8(477)

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ ТА ФОРМУВАННЯ МАКРОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Мендрін О.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Умови роз'єднаності суспільства з питань базових політичних орієнтирів і соціокультурних цінностей визначають постійну суперечливість кроків, що реалізуються державою в області проведення політики макрополітичної ідентичності громадян України. Дискусійність зберігають не тільки питання вибору ключових аспектів політики макрополітичної ідентичності, але й змістовного наповнення компонентів, які повинні були б сформувати заснування для визначення макрополітичної ідентичності.

Одним зі складових компонентів, що використовуються в процесі вироблення політики макрополітичної ідентичності (де макрополітична ідентичність розуміється в трактуванні, даному О. Ю. Малиною, як «уся сукупність різних засобів ідентифікації зі спільнотою, яка асоціюється з сучасною державою» [2, с. 369]) є політика історичної пам'яті, – «діяльність держави та інших акторів, спрямована на утвердження тих чи інших уявлень про колективне минуле і формування підтримуючої їх культурної інфраструктури, освітньої політики, а в деяких випадках – і законодавчого регулювання» [3, с. 9].

Метою в даній розвідці виступає аналіз тенденцій (основних підходів) до визначення стратегії формування політики історичної пам'яті в Україні.

Зміст політики історичної пам'яті, представленій як результат діяльності різних суб'єктів політичного процесу в Україні, привертав увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, серед яких можна виділити О. Гриценко, Г. Касьянова, А. Киридон, Л. Нагорну, О. Рафальського,

Ч. Федінець, І. Черничко. Підходи до вирішення проблем формування політики історичної пам'яті намагались запропонувати представники вітчизняних науково-дослідних інститутів та аналітичних центрів.

Попри наявність значної кількості публікацій різного обсягу та жанру, навряд чи можливо говорити про єдність в розумінні як принципів формування політики історичної пам'яті, так і тих структурних компонентів, що мають її конституювати. Низка питань, що їх актуалізує практика, а точніше потреба в ній, для сучасної України, полягають у тому, хто має формувати такі представлення, що вони мають у себе включати та яким чином можуть ставати загальноприйнятими.

Розпад СРСР став одним з суттєвих аспектів, що вимагав перегляду таких уявлень та формування репертуару нових, вибудовування на їхній основі зв'язного та несуперечливого наративу, а також його популяризації. Далеко не всі з поставлених завдань були виконані та/або виконані на тому рівні, який дозволив би говорити про успішність їхнього вирішення. Низька ефективність у конкурентному протистоянні за формування оновленого історичного наративу, нездатність політичних еліт вирішити це важливе завдання, призвели до того, що дане поле зайняли інші, зовнішні по відношенню до держави актори, які також зі значними проблемами, але змогли адаптувати під свої потреби частину радянського наративу, хоча й не всі з них змогли вибудувати його повністю, домоглись його несуперечності та відсутності значних лакун.

Стратегії реалізації є визначальними чинниками при втіленні у життя будь-якої державної політики, адже в контексті політичного процесу державна політика передбачає наявність «чітко сформульованого державного бачення майбутнього (ідеалу, ідеї, ідеології); сформовані механізми реалізації; визначені цілі (довгострокові, середньострокові, короткострокові); проведене стратегічне планування; розроблені різні варіанти політики; прийняті політичні рішення щодо проведення кампанії на підтримку політики; реалізовану політику відповідно до зазначених термінів; оцінку впливу політики» [5, с. 144-145]. Беручи до уваги зазначені вимоги щодо наповнення реальної державної

політики та способу її впровадження, навряд чи можна погодитись із можливістю характеристики процесу реалізації державної політики історичної пам'яті, представленій у аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень: «в неартикульованому вигляді почала формуватися з моменту розпаду СРСР і постання незалежної України» [6]. Радше варто зважити на критичні оцінки низки експертів, що висловлюють сумнів як у тому, що політика історичної пам'яті мала послідовне втілення та продуманий план реалізації, так і в тому, чи задекларовані ідеї втілювались взагалі, що дає підстави для вельми критичних характеристик (наприклад, М. Стріха її характеризує як «політику [...] якої не було», К. Бондаренко висловлює сумнів щодо існування в Україні «структурованої й виразної історичної політики») [4, с. 15, 117].

Розглядаючи запропоновані в аналітичних матеріалах варіанти формування засад політики історичної пам'яті та загальний настрій фахових дискусій, можна вирізнити два умовні підходи до реалізації політики пам'яті, де чинником розрізнення може виступати доволі чітко виражене відношення (рівень конформності) до «радянського минулого» та пов'язуваного із ним переліку політичних та соціокультурних орієнтацій (що може варіюватись, іноді включаючи елементи інших напрямів національної політики). Хоча в публічному дискурсі спостерігається одночасна присутність обох з підходів, в той чи інший періоди, на рівні держави як основного суб'єкта, домінує лише один із них, що можна пов'язати із специфікою реалізації політики пам'яті в Україні, – дисбалансом на користь Президента, як домінуючого актора. Приклади таких відмінних підходів дає порівняння текстів двох оприлюднених, з часовою відстанню у дев'ять років, Національним інститутом стратегічних досліджень аналітичних публікацій, присвячених визначенню концептуальних засад та актуальних безпекових проблем політики історичної пам'яті, що мала б впроваджуватись державою. У «Висновках та пропозиціях» документ 2010 року застерігає щодо необхідності «утримуватися і від екстремальних засобів боротьби з залишками радянської

символіки (примусової ліквідації монументів, нав'язування з центру незначущих перейменувань топонімів, відміни усталених у свідомості громадян похилого віку радянських свят та церемоній)» [6], у той час як розлога аналітична доповідь 2019 року видання стверджує, «що неможливо вибудувати національну версію історичної пам'яті в умовах, коли імена вождів тоталітарної доби увічнюються у пам'ятниках, назвах площ та вулиць поруч з іменами діячів, чиє життя уособлює боротьбу України за незалежність та демократію» [7, с. 22].

Реалізація кожного із зазначених підходів, супроводжується, як правило, звинуваченнями з боку еліт, які підтримують інші сценарії, щодо несаможитності у формуванні засад політики пам'яті, використовуючи і додатково засвідчуючи наявність сумнівів у суспільстві відносно суб'єктності владних інститутів у цьому процесі, відсутність широкого консенсусу щодо базових принципів, які повинні бути покладені в основу політики історичної пам'яті в Україні.

Дається взнаки й проблема поєднання демократичних принципів з визначеними підходами та уявленням про кінцеву мету впровадження політики історичної пам'яті. Адже, з одного боку декларується, що «демократичні принципи повинні заступити практику примусового нав'язування «офіційної пам'яті», метою якої була абсолютна гомогенізація колективних уявлень про минуле», а з іншого, – стверджується необхідність на регіональному рівні «послідовно впроваджувати уніфікований історичний наратив», скорегувати шкільні програми, які «повинні бути жорстко спрямовані на формування відповідної національної ідентичності» [6]. Рівень «сек'юритизації» в публічному представленні проблеми змістовного наповнення положень політики історичної пам'яті зростає разом із посиленням напряду антагоністичного уявлення про засади її формування, що навряд чи залишає місце для демократизму як конститутивного принципу та припущення про наявність і нормальність співіснування декількох наративів історичної пам'яті (таких, що зберігаючи свій полемічний потенціал, не прагнуть до обопільного викорінення).

Гострим лишається й питання основних акторів вироблення засад політики історичної пам'яті в Україні. Наявність потужного актора в особі Президента, що традиційно чинить найбільш помітний вплив, є майже неоспорюваною характерною рисою українського процесу формування політики пам'яті, що відбивається навіть на підходах до її періодизації, представлених у академічній та фаховій літературі з питання [1, с. 22-24; 4 с. 114; 6]. Майже непомітним, попри заяви про «активізацію співпраці» задля «поглиблення ефективності впровадження» [6] лишається участь інститутів громадянського суспільства в процесі визначення засад політики історичної пам'яті. Механізми залучення неартикульовані, що створює додаткові перешкоди на шляху вироблення такої політики історичної пам'яті, яка б позитивно сприймалась громадянами і могла стати частиною процесу формування макрополітичної ідентичності.

До вже виокремлених проблем, при визначенні окремих аспектів стратегії, слід додати й ігнорування потужності фактору ностальгії у суспільних настроях. Гасло «декомунізації символічного простору України» [7, с. 22], необхідності «остаточної декомунізації та деколонізації історичної пам'яті громадян України» [6], при всій своїй важливості і беззаперечності, є настільки потужним, що не лишає можливості для інших механізмів роботи із феноменом ностальгії та поширенням настроїв ретротопії в українському суспільстві. Водночас, їхнє ігнорування, заперечення без визначення способів використання у формуванні політики історичної пам'яті, призводять не тільки до свідомого викривлення представлення про соціокультурні чинники, що впливають на політичні процеси, а й дозволяють іншим символічним акторам, в тому числі зовнішнім, залучати та беззастережно використовувати потенціал зазначених феноменів у власних стратегіях формування історичної пам'яті.

Отже, погоджуючись із тезою про важливість політики історичної пам'яті для формування макрополітичної ідентичності громадян, можна стверджувати, що в наявному стані, вона становить скоріше проблемну область, яка потребує додаткового перегляду механізмів реалізації та

актуалізації завдань, узгодження як із потребами суспільно-політичного розвитку України, так і світовим досвідом.

Список використаних джерел

1. Гриценко О.А. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті президентів України (1994-2014): підґрунтя, послання, реалізація, результати. К.: К.І.С., 2017. 1136 с.
2. Малинова О. Ю. Макрополитическая идентичность // Идентичность: Личность, общество, политика. Энциклопедическое издание / отв. ред. И. С. Семененко. М.: Весь мир, 2017. С. 368-370.
3. Малинова О. Ю. Коммеморация исторических событий как инструмент символической политики: возможности сравнительного анализа // Полития. Анализ. Хроника. Прогноз. 2017. № 4(87). С. 6-22.
4. Пам'ять і питання ідентичності: Польща. Україна / за ред. Т. Горбовського і П. Косєвського. Варшава: Фундація ім. Стефана Баторія, 2013. 191 с.
5. Розпутенко І.В. Державна політика // Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. С. 144-145.
6. Симоненко І. Концептуальні засади державної політики пам'яті: аналіт. записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/konceptualni-zasadi-derzhavnoi-politiki-pamyati-analitichna> (дата звернення: 21.05.2020).
7. Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валєвський О. Л. та ін. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналіт. доповідь / за заг. ред. В. М. Яблонського. К.: НІСД, 2019. 144 с.

УДК 323(043)

**ЗАКОНОДАВЧИЙ ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ
МЕНШИН РЕСПУБЛІКИ СЛОВЕНІЯ***Мороз О.,**здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Етнічну структуру Республіки Словенія хоча і прийнято характеризувати як таку, яка має певне тяжіння до моноетнічності, втім наявність активних і структурованих іноетнічних спільнот, все ж дає підстави віднести Словенію до поліетнічних країн. Так, з близько 2 млн. жителів Словенії, понад 1 млн. 600 тис осіб (або 83,1%) є етнічними словенцями. Серед інших етнічних груп кількісно переважають вихідці з республік колишньої Югославії - серби (2%), хорвати (1,8%), боснійці (1,1%), а також албанці, чорногорці, македонці тощо [3]. Їх чисельність зростає через міграцію, пов'язану в першу чергу з економічними чинниками. Особливо місце в етнічній і правовій структурі займають т.зв. «традиційні» або «автохтонні» чи «історичні» меншини, що проживають компактно. Всі інші – можна умовно відносити до розряду «сучасних» національних меншин.

Цим різним категоріям держава пропонує різні моделі захисту:

1) Відносно комплексний правовий захист автохтонних національних груп, прописаний у Конституції та біля вісімдесяти законах та приписах, що охоплюють найрізноманітніші сфери життя.

2) Селективний набір положень щодо захисту ромської громади.

3) Рудиментарна модель збереження національної ідентичності сучасних національних спільнот. Конституцією не передбачено жодних спеціальних положень щодо захисту і оновлення таких меншин. Єдині положення, на які ці громади можуть опиратися в правовому полі – ми знаходимо в статті 61 (право на вираження своєї національної

приналежності) та стаття 62 (право на використання рідної мови) [4].

Конституційний захист прав національних меншин у Словенії можна визначити як дещо асиметричний через те, що найповніше він передбачений одним з найменших національних меншин. Італійці та угорці живуть у Словенії як автохтонні жителі, які століттями живуть у національно змішаних регіонах і не можуть вважатися переселенцями. Крім того, їх особливий конституційний захист уже надано Конституцією 1974 року. Повний конституційний захист, який Словенія підтримувала в новій Конституції 1991 року, як на індивідуальному, так і на колективному рівні, проаналізований та глибоко обґрунтований у численних рішеннях Конституційного суду Словенії. Однак це не означає, що в незалежній словенській державі національні меншини Італії та Угорщини не стикаються з серйозними труднощами, які загрожують не лише їхньому прогресу, але й самому їх існуванню. Значне зменшення чисельності їх населення, зареєстроване переписом 2002 року [2], збігається з серйозними фінансовими та іншими труднощами з функціонуванням їхніх установ. Чому ми маємо такий асиметричний поділ? Італійці та угорці прожили в Словенії багато століть, компактно, на території, де вони не вважають себе іноземцями чи іммігрантами, але виправдано відчують себе автохтонним, корінним населенням і все ще мають більшість у деяких крихітних населених пунктах сьогодні.

Особливий захист ромів у Словенії можна розглядати як нову конституційну категорію і за останні кілька років вже закінчився обранням їх представників до Рад громад у тих регіонах, де роми живуть як автохтонні жителі. Проблеми, з якими вони стикаються, є серйозними, і їх життєвий рівень часто нижче того, який можна очікувати від такої відносно розвиненої європейської держави, якою є Словенія. На нормативному рівні конституційне положення про спеціальний (глобальний) законодавчий захист для ромів досі не реалізовано. На практичному рівні є випадки нетерпимості, конфліктів та агресії з боку національної більшості, спрямованої на ромів.

Усвідомлення того, що було б доцільно надати ромам особливий правовий статус, вже визріло на шляху до

незалежності, але в цьому питанні існували і залишаються значні вагання. На сьогоднішній день не прийнято жодного загального закону про захист ромів, хоча це передбачено Конституцією у статті 65.[4] Існує сумнівне тлумачення того, що такий всеосяжний загальний закон про захист ромської меншини не потрібен, але можливо потрібно формально врегулювати окремі питання. Одним із них є Закон про місцеве самоврядування [5], який, вносячи зміни до статті 39, передбачає, що роми мають принаймні одного представника в муніципальних радах тих муніципалітетів, де проживає автохтонна ромська громада. Занепокоєння та зволікання щодо реалізації цього всебічно обґрунтованого рішення, яке в односторонньому порядку зображено як привілей, свідчать про те, що може бути важко досягти необхідної більшості для прийняття глобального закону.

Певний час, у звітах європейських структур, що моніторять гарантії збереження етнічного розмаїття, Словенія вважалася чи не зразком здійснення демократичної політики щодо національних меншин. Втім, сьогодні, у суспільно-політичному та медійному дискурсах все частіше порушуються питання необхідності кореляції державної етнополітики у бік підвищення правого статусу т.зв. «нових» меншин (що складається, скажімо, із емігрантів з країн колишньої Югославії). Зокрема, варто зазначити, що до останнього класичного перепису в 2002 році в окрему етнічну групу виділяли себе русини. Це наразі відкрита і дуже актуальна тема - саме нові національні групи жителів, коріння яких є здебільшого у республіках колишньої югославської федерації. Вони проявляють все більше ініціативи щодо конституційного закріплення своїх прав на рівні з угорцями та італійцями. І поки ця глава не буде повністю врегульована на законодавчому рівні, словенська національна політика не буде цілісною [1]. Їх статус слід ретельно проаналізувати та повністю регулювати. Про це часто попереджають вітчизняні дослідники та учасники європейських форумів, що займаються питаннями прав людини та захисту прав меншин. Громадські організації сербів, хорватів, боснійців Словенії активно лобюють ці питання і стали вже повноправними учасниками політичного

процесу, хоча б у тій його частині, що стосується правового забезпечення етнічних меншин.

Словенський досвід поєднання інтересів титульної нації і національних меншин є надзвичайно цікавим і корисним для України. Мусимо визнати, що мова не повинна йти про копіювання концепції цього досвіду, адже історичні і політичні умови наших країн є відмінними. Але шляхи вирішення в Словенії певних окремих проблем (наприклад, виїзд випускників шкіл з мовами навчання національних меншин для отримання вищої освіти в країні свого етнічного походження) мають стати в нагоді і в Україні.

Список використаних джерел

1. Ciril Ribičič. Ustavnopravno varstvo manjšinskih narodnih skupnosti v Sloveniji, Revus: 2 / 2004, str. 29-43.
2. Statistični urad RS. URL: <https://www.stat.si/popis2002/si/default.htm> (Дата звернення: 05.05.2020).
3. URAD VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA NARODNOSTI <http://www.un.gov.si> (Дата звернення: 05.05.2020).
4. Ustava Republike Slovenije. URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (Дата звернення: 05.05.2020).
5. Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (ZSNS). URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO899> (Дата звернення: 05.05.2020).

УДК 324(436) "2019"(043)

ДОСТРОКОВІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2019 Р. В АВСТРІЇ: СТИСЛИЙ АНАЛІЗ

Парлюк В.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Політичний скандал в травні 2019 р. відомий як «Справа Ібіци» (нім. Ibiza-Affäre) привів до урядової кризи,

результатом якої стали дострокові парламентські вибори, що пройшли 29 вересня 2019 р. Кількість виборчих партій, які брали участь у виборах, в порівнянні з 2017 р. скоротилася з 16 до 13, з яких 5 подолали 4% поріг [2]: «Список Себастьяна Курца – нова Народна партія» (АНП) отримала 71 мандат, «Соціал-демократична партія Австрії» (СДПА) – 40, «Австрійська партія Свободи» (АПС) – 31, «Зелені – Зелена альтернатива» (Зелені) – 26, «NEOS – Нова Австрія» (NEOS) – 15. Незважаючи на те, що кількість партій, які пройшли до парламенту, в порівнянні з 2017 р. не змінилася, можна виділити наступні зрушення в конфігурації політичних сил. СДПА досягла свого історичного мінімуму, отримавши 21,18% голосів (-5,68%), що вказує на продовження тенденції падіння авторитету соціал-демократів, як і в більшості країн Європи; АПС набрала 16,17% голосів, що на 9,8% менше, ніж на виборах 2017 р.; АНП поліпшила свій результат на 5,99% голосів; Зелені і NEOS змогли досягти електорального максимуму з моменту свого існування, отримавши 13,9% (+10,1%) і 8,1% (+2,8%) голосів відповідно. Виборча партія «Зараз - Список Пільца», що входила до парламенту за результатами виборів 2017 р., в 2019 р. отримала всього 1,87% голосів виборців (-2,54%), що набагато менше для отримання мандатів.

Ідеологічна спрямованість передвиборчої кампанії, в порівнянні з 2017 р., коли домінувала проблема міграції, значно розширилася і найбільш часто обговорюваними питаннями були захист навколишнього середовища та клімату, а також соціальні проблеми – боротьба з корупцією, питання охорони здоров'я, житла і освіти. Також формування майбутнього уряду було важливою темою, яку часто висвітлювали ЗМІ.

Усі партії, як і в попередніх виборах, активно використовували як традиційні методи агітації (теледебати, друковані медіа продукти (рекламні щити, плакати, газетні оголошення), агітація «від дверей до дверей»), так і застосування соціальних медіа. Варто підкреслити, що, починаючи з передвиборчої кампанії 2013 р., активні онлайн-кампанії в соціальних мережах стали невід'ємною частиною виборів в Австрії. Так, вже перед передвиборчою кампанією 2017 р. «традиційна» партійна преса втратила свою

актуальність, велику роль грав Twitter і те, що лідери партій і політики писали, було важливим джерелом інформації про вибори [6]. Згідно з аналізом передвиборчої кампанії 2019 р. в соціальних мережах (Facebook, Twitter і YouTube) [5, с. 3-4], проведеним незалежною австрійською організацією wahlbeobachtung.org спільно з Democracy Reporting International (DRI) і MEMO98, АПС завдяки більшій кількості підписників і активної взаємодії з ними (не в останню чергу через ЗМІ, які активно мусирували тему Ібіци і корупційних скандалів, пов'язаних з екс-лідером партії Х.-К. Штрахе), була домінуючою австрійською політичною партією на Facebook і YouTube. АНП ж в цілому була менш активна в соціальних мережах і займала після СДПА третє місце по спілкуванню на Facebook. Якщо підрахувати загальну кількість повідомлень і твітів, то найбільш активними учасниками були Зелені, за якими слідували NEOS. Варто відзначити, що в Австрії немає спеціального закону, що регулює послуги соціальних мереж, які надаються політичним партіям. Також до даних виборів застосовувалися поправки, прийняті в липні 2019 р. до законодавства про фінансування партій і виборчих кампаній (ліміт пожертвувань, заборона іноземних пожертвувань, посилення вимог до звітності за партійним фінансуванням, збільшення штрафів за перевищення ліміту витрат на передвиборчу кампанію в 7 млн. євро) [3, с. 2-8].

Що стосується явки виборців, то в порівнянні з виборами 2017 р. вона знизилася на 4,4%, що відповідає міжнародній тенденції, і склала 75,6%, ставши другим найнижчим результатом на виборах у Другій Республіці [2]. Регіональна активність виборців в процентному співвідношенні залишилася приблизно такою ж, як і на попередніх виборах. Так, найменша громадянська активність була зафіксована в Форарльберзі (67,7%), Відні (72%) і Тіролі (71,8%); найбільша – в Бургенланді (81,4%), Нижньої Австрії (80,6%) і Верхньої Австрії (77,7%). Як і в 2017 р. найбільшу підтримку виборців АНП отримала на заході країни - в Зальцбурзі і Тіролі; СДПА на сході – в Бургенланді і Відні; АПС на півдні - в Карінтії і Штирії; Зелені і NEOS на сході і заході - у Відні і Форарльберзі. Таким чином, регіональний кластер електорату партій не змінився.

Проведений аналіз дослідження потоків виборців між партіями австрійського науково-дослідного інституту соціальних досліджень і консалтингу SORA [7] вказує на наступні особливості. З усіх партій в 2019 р. АНП більше всіх вдалося мобілізувати своїх виборців (1380000) і виборців АПС (нетто 247000), тих, хто голосував в 2017 р. Перехід електорату від АПС можна пояснити тим, що С. Курц дотримується жорсткої імміграційної політики і багато інших позицій АНП і АПС з певних питань збігаються. СДПА зазнала найбільші втрати своїх виборців (193000), тих, хто голосував в 2017 р., які в 2019 р. віддали свої голоси за Зелених. Це могло бути очікувано, так як в 2017 р. виборці Зелених в 2013 р. віддали свої голоси за СДПА (нетто 159000). 235000 виборців, які голосували в 2017 р. за АПС, в 2019 р. не взяли участь у виборах. NEOS отримала найбільший приток голосів (нетто 78000) виборців, які голосували за АНП в 2017 р. Зелені в 2019 р. повернули більшу частину своїх виборців 2013 р., які в 2017 р. віддали свої голоси іншим партіям.

Таким чином, індекс електоральної нестійкості М. Педерсена у виборчому циклі 2017 р. – 2019 р. склав 18,5, що свідчить про електоральну нестійкість партійної системи Австрії. Індекс фракціоналізації Д. Рея незначно збільшився і на парламентському рівні склав 0,75 (в 2017 р. – 0,72), а на електоральному – 0,76 (в 2017 р. – 0,75), що вказує на зберігання фракціоналізації партійної системи країни. На деякий ступінь фрагментованості вказують і показники ефективної кількості електоральних і парламентських партій (за формулою М. Лааксо і Р. Таагепера: $N_v = 4,21$ і $N_s = 3,94$; за формулою Г. Голосова: $N_{pv} = 3,39$ і $N_{ps} = 3,15$). Показник же індексу агрегації Л. Майєра досягнув свого максимального значення за останні п'ять електоральних циклів і склав 7,76, що вказує на більшу концентрацію партійної системи.

За класифікацією Дж. Сарторі партійну систему, яка склалася за результатами виборів 2019 р. можна віднести до «системи обмеженого плюралізму». Згідно з підходом А. Сіароффа [4], частка двопартійної концентрації склала 60,65% місць, при силі першої партії (АНП) в 38,79%. Співвідношення між часткою місць між першою (АНП) і другою партією (СДПА) - 1,77, що нижче 2,0 і не може

вказувати на модель помірковано-багатопартійної системи з однією домінуючою партією. Співвідношення між часткою місць між другою (СДПА) і третьою (АНП) партіями – 1,29, що не дозволяє визначити партійну систему Австрії як модель помірковано-багатопартійної системи з двома основними партіями, як це було за результатами виборів у 2006 р., так як нижче 2,5. За даними показниками партійної концентрації ми могли б віднести партійну систему до моделі помірковано-багатопартійної системи з відносним балансом між партіями, однак спостерігається значна різниця між відсотком мандатів першої і другої партією, а також між першою і третьою. Тому, можна зробити припущення, що за результатами виборів 2019 р. партійна система Австрії, згідно з класифікацією А. Сіароффа, наближена до моделі помірковано-багатопартійної системи з однією домінуючою партією, так як АНП, незважаючи на те, що абсолютної більшості не отримала, але все ж значно переважає найближчих конкурентів за рівнем підтримки. На сформовану за результатами цих виборів моновалентну багатопартійну систему вказує і аналіз партійної системи Австрії з використанням графічного дизайну «Трикутника відносного розміру» Г. Голосова [1, с. 76-86].

Таким чином, ми можемо виділити наступні особливості дострокових парламентських виборів в Австрії: падіння рівня популярності соціал-демократів (СДПА); відносно великий обмін голосами між партіями; збільшення електоральної нестабільності партійної системи; стабільний регіональний кластер електорату партій; перший в історії Другої Республіки двопартійний коаліційний уряд консерваторів (АНП) і Зелених.

Список використаних джерел

1. Голосов Г. Партийные системы стран мира: региональное и хронологическое распределение, модели устойчивости // Политическая наука. 2012. № 3. С. 71-104.
2. Das österreichische Bundesministerium für Inneres. URL: https://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Nationalratswahl_2019/start.aspx (дата звернення: 11.05.2020).
3. Early parliamentary elections 29 September 2019 // ODIHR needs assessment mission report 14-16 August 2019. URL:

- <https://www.osce.org/odihr/elections/austria/429095?download=true> (дата звернення: 11.05.2020).
4. Siaroff A. A Typology of Contemporary Party Systems: Paper Presented at the 20th World Congress of the International Political Science Association, Fukuoka, Japan, 9 - 13 July 2006.
  5. Social Media Monitoring. Early Parliamentary Election Campaign Austria 2019: Final Report. URL: <https://www.wahlbeobachtung.org/wp-content/uploads/2020/02/smm-austria-wahlbeobachtung.org-final-report-030220.pdf> (дата звернення: 10.05.2020).
  6. STUDIE: TWITTER WIRD IN ÖSTERREICH ZUM WAHLKAMPFFAKTOR. URL: <https://www.oeaw.ac.at/detail/news/studie-twitter-wird-in-oesterreich-zum-wahlkampfaktor/> (дата звернення: 10.05.2020).
  7. Wahlanalyse Nationalratswahl 2019 // SORA/ISA im Auftrag des ORF. URL: https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2019_NR_W_Wahlanalyse.pdf (дата звернення: 10.05.2020).

УДК 329(4-672ЄС)

RELIGION AS A SOCIETAL FACTOR ON TRANSFORMATION OF POLITICAL PARTIES

Salnikova N.,

*PhD in History, Associated Professor, Head of the Humanities
Department of Donetsk Law Institute of Ministry of Internal
Affairs of Ukraine*

In the modern society religion is still supposed to be an important factor of social transformations. While studying the forms of the influence the religion makes upon the major and minor social groups, such sphere is transforming under the influence of religion: education, culture, language, mentality, economic and social systems as well as upon the political systems and their element [2, p. 726].

The transformation of political systems and political parties as an element of them is objective tendency and beside the religion it is determined by a wide list of other factors: socio-economic, cultural and political factors [1, p. 18]. Religion itself is complex and controversial social factor which can determine the extremely complex, contradictory, multi-dimensional and multi-vector nature of the modernization of party-political systems at the present stage of their development.

An analysis of the academic literature gives us an opportunity to show the influence made by the religion upon the modern political system. The religion led to the territorial homogeneity of voters, a high degree of personalization in party systems, and the relative religious homogeneity of the countries because political parties partly use religion as uniting matter to establish their electoral base [4, p. 495]. A key feature of genesis of modern parties is formation of new political identities characterized by the absence of a membership institute, network communication channels and focus on solving primarily local issues [3, p. 528].

The aim of this thesis is to describe the new types of parties which change their forms and activities under the influence of religion.

For the first time an attempt to typologize a new type of parties and determine the factor of religion in the process of partogenesis was carried out by H. Margetts. Using the term «cyber party» in relation to them, she defined this new form of the party not as marginal and the establishment of such parties as a natural result of the development of partogenesis as part of the development of its trajectory from the dominant cadre party to the mass party [3, p. 529].

The researcher considers the origins of them is to be rooted in a changing form of political participation, the spread of mixed electoral systems, development of the Internet and cultural values and religious believes existing in the community which can unite people locally [3, p. 528].

Academicians consider the absence of membership to be the key characteristic of this type of parties. The parties take place between the civil society and the state in the modern political paradigm [3, p. 530].

«Small party» is a party that is not a member of the government and does not lead it, and in the future will not be able

to, because it has a limited number of the regular voters. As a rule, small parties concentrate on a relatively narrow target electoral group, which is not in the interests of large parties and cultural values, religious beliefs and locality are significant factors to form local electoral base. These types of parties use the methods traditionally applied by religion organization – the institute of charismatic leaders and network approach of the work used by the destructive religious cults to attract new followers.

As a rule, these new parties are «anti-system parties», which are extremely difficult to typologize within the framework of the classical «right-left centre» matrix. Almost all researchers agree that the phenomenon of anti-system is extremely complex therefore they can be placed throughout the political spectrum: from libertarianism to ultra-right conservatism and nationalism.

To make a conclusion, it is worth to note that new political parties which are forming under the influence of religion factor among others, as a rule, position themselves as opponents of the existing political parties. All of them carry a powerful protest potential, they are supporters of direct democracy, which gives grounds to consider them to be populist.

References

1. Вайнштейн, Г. Трансформация западноевропейского политического ландшафта и институционализация антисистемной политики // World Economy and International Relations. – 2018. – №5. – С.17-28.
2. Bowen, D. & Zubair, Sh. & Altinay, L. Politics and Tourism Destination Development: The Evolution of Power // Journal of Travel Research. – 2017. – №56. – С. 725-743.
3. Margetts H. Cyber parties. In R. Katz & W. Crotty (Eds.), Handbook of party politics. London: Sage. – 2006. – P. 528-535.
4. Maria-Irina, A. The new Europe: trends, policies and challenges // Proceedings of the International Conference on Business Excellence. – 2017. – №11. – С. 493-503.

УДК 314.15-026.48 (485)

МІГРАЦІЙНИЙ ПРОФІЛЬ ШВЕЦІЇ ЯК КРАЇНИ ДЕРЖАВНОГО ДОБРОБУТУ

Светлакова М.,

*к.політ.н., старший викладач кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики Маріупольського
державного університету*

Тема міграції набула вагомості через зміни, що відбулися після Другої світової війни. Саме в післявоєнний період Швеція наряду з іншими країнами Північної Європи стала країною імміграції, де показники неоднорідності населення зростають з року в рік, а проблеми імміграції стають дедалі більше першочерговими.

Серед основних категорій іммігрантів, що наразі можна побачити у Швеції, слід виокремити наступні категорії.

1. Трудові мігранти, іммігранти з Північних країн, в основному з Фінляндії, щодо яких застосовувалися спецумови (в частині їх прав), що було продиктовано угодами про співпрацю Північних країн і їх історією. Ми маємо справу з прибулими в 1950 - 1960-тих роках в Швецію людьми, проблеми яких в частині інтеграції були досить незначними в порівнянні з іншими великими групами іммігрантів [2].

Прибулі з метою роботи люди з Європи (без урахування Північні країни) і Туреччини, період імміграції яких випав на 1950-1970 рр. та особи, які потребують захисту. Швеція належить до числа країн з вираженою гуманітарною спрямованістю міграційної політики. Згідно із законодавством країни, категорію мігрантів, яким може бути надано притулок у Швеції, складають особи, які відповідають критеріям Женевської конвенції про надання статусу біженця, а також ті, хто покинув свою країну під загрозою смертної кари, внаслідок військових дій або стихійних лих, а також дискримінації за статевою ознакою або переслідувань через сексуальну орієнтацію. Як правило, в разі прийняття міграційного департаментом позитивного рішення про надання притулку, біженцям видається дозвіл на постійне перебування. У період очікування рішення міграційного департаменту особи, які шукають притулку, розміщуються в

центрах прийому біженців. Їм може бути надана фінансова допомога для покриття витрат на харчування, одяг та ін. Надалі біженцям пропонується пройти програму інтеграції [1].

2. Возз'єднання сімей. Мігранти, які належать до категорії родичів, домінують у структурі імміграційного потоку. Згідно із законодавством Швеції, близькими членами сім'ї резидентів країни вважаються подружжя та діти до 18 років, в окремих випадках до них включають і інших близьких родичів (батьків). Якщо члени сім'ї до того вели спільне домогосподарство, Міграційний департамент відразу видає дозвіл на постійне перебування [3]. В інших випадках іммігрант може отримати тимчасовий дозвіл на перебування на період 12 місяців з можливістю його продовження на такий же термін. Дозвіл на постійне перебування може бути отримано після двох років проживання в Швеції, якщо возз'єднані члени сім'ї живуть разом.

3. Короткострокові переміщення. За своїми масштабами цей вид міграції значно перевершує всі інші і являє собою туристичні та ділові поїздки, візити до родичів в Швеції та ін. Інструментом їх регулювання є процедура видачі віз. Візовий режим Швеції визначається правилами Шенгенської угоди. Шенгенська віза дійсна для тримісячного перебування в країні і не дає її власникові права працювати в Швеції [1]. У країні діє програма по залученню сезонних робітників. Щорічне число дозволів на роботу за даною програмою обмежена і визначається Департаментом зайнятості Швеції. Дозвіл на роботу може бути видано на будь-який 3-місячний період з 1 квітня по 1 листопада.

4. Європейський Союз і скандинавські країни. Принципи міграційної політики щодо громадян скандинавських країн визначаються «Північним угодою». Угода встановлює взаємні права громадян цих країн в'їжджати, проживати і працювати без отримання попереднього дозволу і без обмежень. Одночасне членство Швеції в ЄС передбачає право вільного пересування, проживання та працевлаштування для громадян країн Європейського союзу. Громадяни країн ЄС можуть вільно перебувати в Швеції протягом 3-х місяців. Для перебування в

країні понад 3-х місяців необхідно отримати дозвіл на перебування, яке видається терміном на 5 років [2].

5. Нелегальна імміграція. Швеція має один з найнижчих рівнів нелегальної імміграції серед європейських країн. Заходи протидії цьому явищу, як і в інших країнах, включають: візові вимоги, прикордонний контроль, заборона використання праці іноземців, які не мають дозволу на роботу, затримання і депортація нелегальних іммігрантів [1]. Особливістю шведської системи є активне застосування програм добровільного повернення іммігрантів, яким було відмовлено в перебуванні, або після закінчення терміну їх перебування в країні.

Таким чином, на сучасному етапі в Європейському Союзі відсутня єдина політика в галузі регулювання міграційних процесів. В останні роки питання гармонізації міграційної політики все частіше піднімається на форумах ЄС. Наразі міграційна політика ЄС у даний час залишається одним із головних завдань в компетенції національних урядів.

Варто відзначити, що сучасна імміграційна модель Швеції має певну історичну пам'ять, під якою мається на увазі сукупність багатого імміграційного досвіду минулих років нарівні з давньою традицією надання притулку політичним і військовим біженцям. У період, що прийшов на закінчення Другої світової війни, Швеція прийняла сотні тисяч добровільних і вимушених іммігрантів, які заповнили існуючий в той час дефіцит робочої сили і внесли свій внесок у створення шведської моделі держави загального благоденства.

Список використаних джерел

1. Refugee and Aliens Act. URL: https://www.government.se/contentassets/784b3d7be3a54a0185f284bbb2683055/aliens-act-2005_716.pdf (дата звернення: 08.06.2020).
2. Hofverberg E. Refugee Law and Policy: Sweden. Library of Congress URL: <https://www.loc.gov/law/help/refugee-law/sweden.php> (дата звернення: 10.06.2020).
3. Government proposes measures to create respite for Swedish refugee reception URL: <http://www.government.se/articles/2015/11/government->

proposes-measures-to-create-respite-for-swedish-refugee-reception/ (дата звернення: 08.06.2020).

УДК 329.17(492)

ФЕНОМЕН ПРАВОПОПУЛІСТСЬКИХ ПАРТІЙ В ПАРТІЙНІЙ СИСТЕМІ НІДЕРЛАНДІВ

Сенатосенко В.,

*здобувачка третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Криза, яку переживають сьогодні країни ЄС, призвела до зміни політичного ландшафту європейського простору, дестабілізував існуючі партійно-політичні системи європейських країн. Цей процес характерний і для Нідерландів, де також відбуваються якісні зміни в партійній системі країни, а саме поява нових «несистемних» партій, риторика яких не підпадає під характеристику партій мейнстріму.

Особливо обертів в політичному житті серед «несистемних» партій набирають євроскептики та популісти. Так, популізм, який раніше був характерним явищем для країн, що розвиваються, на сьогодні є однією з нагальних проблем розвитку політичних систем провідних країн світу, адже будучи закономірним явищем демократичного розвитку країни, може в подальшому може підірвати основи ліберальної демократії та призвести до встановлення авторитарного режиму. Важливість дослідження полягає у виявленні особливостей виникнення та функціонування популістських партій, а також у визначенні допустимих меж використання популістських методів партіями задля зменшення негативного впливу на політичну систему країни та забезпечення її стабільного функціонування.

Вивчення досвіду Нідерландів є актуальним з точки зору нашої дійсності, адже Україна все більше втягується у «популістську пастку», яка на відміну від європейського «партійного вірусу» має класово-регіональні ознаки та за

відсутності класичних ідеологічних партій використовується в риторичі майже усіх політичних гравців. У цьому контексті досвід країн ЄС, у тому числі аналіз особливостей партійної системи Нідерландів, має неабияке теоретичне та практичне значення задля проведення певних паралелей, визначення особливостей так званого «правильного» та «неправильного» феномену нідерландського популізму, винайдення превентивних шляхів та механізмів подолання «популістської пастки» в країні та мінімізації загроз від використання популістських методів боротьби за владу.

Загалом поява популізму є індикатором того, що в суспільстві існує гострополітична проблема, за якої політична система не в змозі виробити рішення та застосувати міри щодо її вирішення. Так, глобалізаційні процеси, економічна а потім міграційна кризи ЄС посилюють позиції правих популістів по всій Європі, у тому числі і в Нідерландах. Також на цей процес вплинули невирішені соціокультурні питання, проблема розмивання біженцями ідентичності, збільшивши тим самим кількість прихильників націоналістичних поглядів. Незадоволеність брссельською політикою та бездіяльністю істеблішменту країни відносно проблеми мігрантів також позначилось на поглядах широких мас населення.

В партійній системі Нідерландів головним представником правопопулістської риторики на сьогодні є Партія свободи, яка була утворена після вбивства П. Фортейна у 2002 р. та розпаду його популістської антиісламської партії «Список П. Фортейна», яка так і не досягла успіху на політичній арені. Правопопулістська Партія свободи продемонструвала значний успіх у виборчих кампаніях 2006 – 2017 рр., з часу утворення по теперішній час партія змогла не тільки набрати електоральну базу, а й увійти до парламенту. Так, на загальнонаціональних виборах у 2006 р. партія набрала 5,89% посівши 5 місце, в 2010 р. – 15,45% та 3 місце у рейтингу, що дало можливість молодій партії увійти до коаліції, на позачергових виборах у 2012 р. партія здобула 3 місце на виборах (10,08%), а в 2017 р. – 2 місце (13,10%), тим самим демонструючи значну підтримку серед населення [8]. Слід зазначити, що на парламентських виборах в 2017 р. Партії свободи пророкували перемогу, проте

прийняті рішучі міри М. Рютге під час дипломатичного скандалу з Туреччиною дало можливість його партії обійти Г. Вілдерса та отримати перемогу. Крім того, партії вдавалось забезпечувати хорошу динаміку не тільки на національних виборах, але і на виборах до Європарламенту у 2009 р. та 2014 р., отримуючи кожного разу по 4 місця з 26 відведених для Нідерландів [8].

Успіх цієї партії викликаний декількома чинниками, насамперед існуючою тенденцією серед населення до радикалізації політичних поглядів щодо проблеми мігрантів, а саме занепокоєнням через можливість розмиття національної ідентичності та ісламізації країни. Також необхідно враховувати й саму природу популізму - прості лозунги («Нідерланди знову наші!») та обіцянки швидкого та радикального шляху вирішення проблем після приходу до влади, критика правлячих кругів, виводячи лінію протипоставлення за соціальною (народ-еліта) чи цивілізаційною віссю (народ-мігранти) наперед у своїх програмах.

Поєднання антимигрантських (закликає ввести заборону на в'їзд громадян з мусульманських країн, зменшити кількість марокканців у країні), та антиісламістських поглядів (вимагає закрити релігійні установи, які сповідують іслам, заборонити Коран) разом з ідеями євроскептицизму – ідея виходу Нідерландів зі складу ЄС, антиелітаризму, які характерні для більшості популістських партій, сприяло посиленню впливу партії.

Серед головних особливостей слід віднести – керівництво партією здійснює харизматичний лідер Г. Вілдерс, відсутність чіткої структури та членів партії. Також, П. Осколков зазначає що специфіка партії полягає у відступі від «класичної» правопопулістської моделі, адже партія Г. Вілдерса приділяє значну увагу зовнішній політиці та лібертаріанському відношенню до етичних проблем (виступають за легалізацію абортів, евтаназію та емансипацію гомосексуалістів), що не відповідає постулатам правих популістів [4, с. 56, 57].

Інша нова праворадикальна партія «Форум за демократію» також демонструє значний успіх. Утворена в 2016 р., на передодні парламентських виборів (березень

2017 р.), партія змогла отримати за підсумками голосування 1,8% голосів [9]. Хоча за результатами партія отримала лише 2 місця у Палаті представників, однак це дало змогу заявити про себе та розширити електоральну базу. У 2019 р. на регіональних виборах партії вдалось вийти на першу позначку за результатами голосування, отримавши 86 місць у 12 провінціях, коли партія Г. Вілдерса отримала 5 мандатів (40 місць) в Сенаті, що на 4 позиції менше (-26 місць) ніж на попередніх виборах [7]. Також за результатами виборів зрозуміло, що правляча коаліція на чолі з М. Рютте втратила свою більшість (втратила 9 місць), у той час як у лідера партії «Форум за демократію» Т. Боде з'явилась можливість сформувати одну з двох найбільших фракцій у Верхній палаті.

Таблиця 1

Результати право популістських партій на провінційних виборах (2015 – 2019 рр.) [7]

Провінції Партії	Гронінген	Фрісландія	Дренте	Оверейссел	Флеволанд	Гелдерланд	Утрехт	Північна Голландія	Південна Голландія	Зеландія	Північний Брабант	Лімбург
Партія свободи (PVV, 2015)	3	4	5	5	6	5	4	10	8	4	7	9
Партія свободи (PVV, 2019)	2 (-1)	3 (-1)	3 (-2)	3 (-2)	4 (-2)	3 (-2)	2 (-2)	3 (-7)	4 (-4)	2 (-2)	4 (-3)	7 (-2)
Форум за демократію (FvD, 2019)	5	6	6	6	8	8	6	9	11	5	9	7

За результатами виборів до Європейського парламенту у 2019 р. партія «Форум за демократію» має 3 місця, у той час як Партія свободи не отримала представництва, набравши лише 3,53% голосів (-9,79% у порівнянні з минулими виборами) [5]. Проте після виходу Великобританії з ЄС

Нідерланди отримали 3 додаткових місця у Європарламенті, одне з яких отримала Партія свободи.

Приведені данні за результатами виборів до верхньої палати у 2019 р. (див. табл. 1) демонструють, що Партія свободи по всій країні значно втратила позиції у порівнянні з 2015 р., поступившись місцем новій популістській партії. Про це свідчать і результати виборів до Європарламенту. Тим самим, простежується тенденція до послаблення позицій партії Г. Вілдерса з одночасним стрімким посиленням нової популістської партії, що підтверджує думку Клауса фон Бейма про поступове завершення епохи популістських партій третьої хвилі популізму, для яких були притаманні яскраво виражені ксенофобські ідеї обумовлені реакцією по відношенню до міграції [1, с. 46]. Також, така тенденція відносно переходу частини електорату Партії свободи до нової популістської партії робить неоптимістичний прогноз для Г.Вілдерса на наступних загальнонаціональних виборах у 2021 р., адже боротьба антисистемних популістів за виборця, набуває все більш напружений характер, а результати становляться менш передбачуваними [2, с. 35].

Особливості дискурсу партії полягає у євроскептичних поглядах – виступають проти ЄС та висувають ідею виходу Нідерландів з ЄС. Також, розділяє антимігрантську і антиісламську риторичку, прагнучи зберегти та захистити національну культуру, шляхом контролю імміграції. Виступає за пряму демократію та бореться проти «партійного картелю», коли правлячі партії країни розділяють владу між собою та прагнуть досягти однакових цілей, хоча вони є конкурентами.

Існуюча стійка тенденція щодо посилення позицій партій правого толку змушує системні партії пристосуватись до реалій, позичаючи риторичку у своїх конкурентів, як це трапилось на передодні виборів у 2017 р. Одночасно, це явище свідчить про поступове розмивання меж між системними та антисистемними представниками партійно-політичної системи. Однак, як зазначає Г. Вайнштейн, включення проблематики сучасних нових партій до системної політики вкрай важкий процес, що в свою чергу веде або до одомашнення цих партій, або до протилежної тенденції – радикалізації системного мейнстріму [3, с. 17].

Також він зазначає, що популістські партії вторгаються в політику, прагнучи не розширення, а радикального перегляду порядку денного, змушуючи правлячі партії відмовлятися від власної політики, руйнуючи тим самим системні партії з середини. Проте адаптувати та повне інтегрувати артикульований популістами запит мас в політику мейнстріму видається неможливим в наслідок їх антисистемного характеру [2, с. 34].

Отже, проведений аналіз засвідчує існування глибокого розколу у політичній системі Нідерландів. Загалом, можна констатувати що партії з популістською програмною риторикою в політичному житті набирають все більшої ваги, та становляться однією із рушійних сил трансформації та фрагментації сучасної партійної системи Нідерландів, тим самим роблячи досвід цієї країни унікальним. Однак, враховуючи останні події в світі, а саме пандемію Covid -19, стверджують про неоднозначне майбутнє популістів взагалі. На думку ряду науковців пандемія сприятиме подальшому посиленню популістів, у тому числі і правого толку, адже економічна криза, безробіття, неможливість правлячих партій вирішити проблеми викликані пандемією та неможливість виробити ефективних дій щодо подолання пандемії може стати гарним підґрунтям для їх риторики та буде користуватися попитом серед радикалізованого електорату. Інший погляд на майбутнє популістів стверджує що, саме пандемія виявила порожню риторичу цих партій та неспроможність їх лідерів до вироблення ефективних політичних рішень. Також, сама природа пандемії може підірвати основу популістської політики – протиставлення «народ – еліта/ мігранти», адже пандемія не обирає за національним принципом і є проблемою усього людства, тим самим даючи можливість підсилити довіру до діючого істеблішменту.

Список використаних джерел

1. Бадаева А. Ультраправі в Западній Європі на межі можливостей // МЄМО. 2018. Т. 62. № 2. С. 37–46.
2. Вайнштейн Г. Європейський популізм в кінці 2010-х // Європа: нові реалії. 2018. Т. 63. № 3. С. 29–38.

3. Вайнштейн Г. Трансформация западноевропейского политического ландшафта и институционализация антисистемной политики // Мировая экономика и международные отношения. Т. 62. № 5. 2018, С. 17–27.
4. Осколков П. Правый популизм в странах Бенилюкс в сравнительной перспективе // Современная Европа, 2017, № 5. С. 54–62.
5. Europees Parlement 23 mei 2019. URL: <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/EP20190523> (дата звернення: 15 травня 2020 р.).
6. Klaus von Beyme Right-Wing Extremism in Post-War Europe // West European Politics. 1998. Vol. 11. No. 2. PP. 1–18.
7. Provinciale Staten 20 maart 2019. URL: <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/PS20190320> (дата звернення: 13 травня 2020 р.).
8. PVV (Partij voor de Vrijheid). URL: <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/partij/pvv-partij-voor-de-vrijheid> (дата звернення: 12 травня 2020 р.).
9. Tweede Kamer 15 maart 2017. URL: <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK20170315> (дата звернення: 15 травня 2020 р.).

УДК 321.01:929

ГРОМАДЯНСЬКА КУЛЬТУРА У ВЧЕННІ Г. АЛМОНДА

Христич В.,

студентка I курсу спеціальності «Політологія»

Маріупольського державного університету

Невід’ємною складовою життя будь-якого суспільства є політична культура, яка є також невід’ємною частиною загальнонаціональної культури, політичним досвідом людства, отриманим в ході історичного розвитку. Г. Алмонд вважається першим політологом, який визначив поняття «політична культура». Ця концепція виникла в США, а потім отримала популярність і в інших країнах світу. Разом з Вербою вони виділяють громадянську культуру, яка охоплює всі сфери життя суспільства, а також інтереси різних соціальних груп. Кожен індивід цієї культури вважається

первинним чинником, а всі інші чинники є вторинними, тобто залежними. Тому умовно громадянську культуру можна назвати демократичною. Дослідження громадянської культури, факторів, що сприяють її становленню, представляє значну актуальність і для України, де в умовах процесів демократизації гостро стоїть питання підвищення активності громадян в політичному процесі, їх залученості до державного управління.

Метою дослідження є встановити поняття громадянської культури Г. Алмонда, виокремити основні положення концепції Г. Алмонда щодо неї.

Громадянська культура є синтезом «ідеальних» типів політичних культур (парафіяльні культури, підданські культури і культури учасників), що були виокремлені Г. Алмондом та С. Вербою у спільній праці «Громадянська культура і стабільність демократії». У парафіяльних культурах громадяни мають низьку когнітивну, емоційну та оціночну орієнтації на чотири типи політичних об'єктів. У цих більш простих традиційних суспільствах немає спеціалізованих політичних ролей і незначне очікування політичних змін. У підданських культурах існує висока когнітивна, афективна і оціночна орієнтації на політичну систему і політичні результати, але орієнтації на вхідні об'єкти (наприклад, політичні партії) і себе як активних учасників мінімальний. У культурах учасників члени суспільства мають високу когнітивну, афективну і оціночну орієнтацію на політичні системи, об'єкти введення, політика виводить і розпізнає себе як активного учасника політики [5].

У чистому вигляді ці типи політичних культур в сучасному світі практично не існують. Тому, досліджуючи США, Великобританію, Італію, Німеччину та Мексику Г. Алмонд та С. Верба виявили наявність змішаного типу політичної культури, а саме громадянської культури. Вона включає як нові, так традиційні орієнтації. Політологи стверджували, що будь-який підхід до модернізації – це насіння громадянської культури. Для громадянської культури, на думку Г. Алмонда, характерне таке співвідношення ідеальних типів культури: 60% активісти, 30% піддані і 10% індиферентні. У перехідних країнах, де діють авторитарні режими це співвідношення склало

відповідно 10–60–30 процентів, а в доіндустріальних країнах (наприклад, Домініканській республіці) 5–40–55 відсотків. Проте, прямої відповіді, чому саме такою є політична культура населення держави, концепція Алмонда-Верби не дає [7].

Громадянська культура – це культура, не традиційна і не сучасна, яка об'єднує обидві; плюралістична культура, заснована на спільності і переконаності, культура консенсусу і різноманітності, культура, яка допускає зміни, але модернізувала їх. Громадянська культура включає і "давніші орієнтації" (самоуправління і підпорядкування), що виникли в традиційному (первісному, античному і середньовічному суспільстві), так і нові орієнтації (участь), що з'явилися в умовах сучасного (індустріального і постіндустріального) суспільства. Колишні елементи культури модифікуються, адаптуються до мінливих умов життя людей [6].

Найбільш вражаючою рисою громадянської культури є її різnorідний характер. По-перше, це суміш орієнтацій прихожанина, підданого і громадянина. Орієнтація прихожанина на первинні взаємини, пасивна політична позиція підданого, активність громадянина - все це злилося в громадянській культурі. Воно за багатьма своїми параметрами найбільш відповідає такої змішаної політичній системі, якою є демократія. Баланс між владою і відповідальністю правлячих еліт, так само як і між політичною активністю і пасивністю громадян є характерним для «громадянської культури». "... Від громадянина демократичного суспільства, - пишуть Г. Алмонд і С. Верба, - потрібні устремління, які суперечать один одному : він повинен бути активним, але разом з тим і пасивним; включеним (в політичний процес), але не надмірно; впливовим, але і шанобливим (до влади) ". Іншими словами, демократія спочиває на примирення крайнощів і дотриманні заходів в політиці. Як показує дослідження, зроблене Г. Алмондом і С. Вербою, існує розрив між реальною політичною поведінкою опитаних, з одного боку, і їх сприйняттям своєї здібності і обов'язків діяти [1].

Громадянин, який існує в рамках громадянської культури, має в своєму розпорядженні резерв впливовості. Він не включений в політику постійно, не стежить активно за

поведінкою осіб, які приймають рішення в даній сфері. Громадянин не є постійним учасником політичного процесу. Він рідко активний у політичних групах. Але він вважає, що в разі необхідності може мобілізувати своє звичайне соціальне оточення в політичних цілях [2].

Проведене Алмондом та Вербою дослідження дозволяє однак стверджувати, що будь-який підхід до модернізації містить у собі насіння громадянської культури. Якому б аспекту процесу модернізації не був би відданий пріоритет, в будь-якому випадку різко зростуть вимоги до утворення, а підвищення освітнього рівня призведе до створення деяких компонентів громадянської культури [2]. Прикладом розвитку подібної культури, по Алмонду і Вербі, є Великобританія. Становлення громадянської культури в цій країні є результат серії зіткнень між модернізацією і традиціоналізмом, досить гострих, щоб привести до значних змін, але не настільки гострих, щоб породити дезінтеграцію або поляризацію [4]. Подібну базову модель громадянської культури мають США, але є і відмінності від британської моделі. У США були нові і швидко зростаючі суспільні і відносні незалежні сторони. На європейському континенті запис більш змішана. Схоже, що їх моделі знаходяться на самих різних рівнях: від британських і американських, до скандинавських країн [9].

В цілому теорія "громадянської культури" відповідала принципам веберовського "ідеального типу", які застосували ці автори при конструюванні інших політико-культурних моделей і нині численні дослідники даного феномена. Пізніші дослідження показали, що політичні культури США, Великобританії, Італії, Німеччини та Мексики з тих пір зазнали значних змін, принаймні в США, Великобританії та Німеччини. Ця обставина дозволила Алмонду пізніше характеризувати політичну культуру як «пластичну багатовимірну змінну», до того ж ще й «дуже чутливу» до структурних змін, особливо демографічних, гендерних, економічних, інформаційно-комунікаційним, що викликає певні політичні зміни, зокрема такі, як перебудова партійних систем, поява нових суспільних рухів, зростання недовіри і ворожості по відношенню до уряду і традиційним інститутам,

що перетікають в вимоги децентралізації, дебіюрократизації, дерегулювання, приватизації тощо [8].

Г. Алмонд та С. Верба використовували поведінковий підхід і дуже недостатньо використовували інші підходи. Вони не приділяли уваги динамічності культури, включаючи динамічність політичної культури. За допомогою «громадянської культури» неможливо аналізувати і прогнозувати політичний процес, неможливо навіть досліджувати вплив культури на політику в інших країнах крім Європи і Америки, а найголовніше - неможливо планувати дії того чи іншого політичного суб'єкта [3].

Таким чином, громадянська культура - це змішана культура: це злиття парафіяльних, предметних культур і культури учасників, де день сьогоднішній поєднується з традицією. Вона не сучасна і не традиційна. Вона включає нові та традиційні орієнтації, що характеризує різнорідний характер елементів громадянської культури. Громадянська культура має наступні риси: є особливо придатною для демократичної політичної системи; має різнорідний характер, а саме суміш орієнтацій прихожанина, підданого і громадянина; являється балансом між владою і відповідальністю правлячих еліт, так само як і між політичною активністю і пасивністю громадян; виражається в діяльності громадян, які мають в своєму розпорядженні резерв впливовості.

Не зважаючи на значний внесок концепції «громадянської культури» у дослідження функціонування політичних культур, вона, тим не менш, викликає критику серед науковців. Серед її недоліків виділяють той факт, що Г. Алмонд та С. Верба недостатньо використовували інші підходи дослідження, а зосередились саме на поведінковому, що являє собою біхевіористську традицію, не можливо спрогнозувати та дослідити вплив громадянської культури на політику інших країн крім Європи та Америки, а також не можливо спланувати дії того чи іншого політичного суб'єкта. Критикували також америкоцентризм Алмонда, адже він вважав США ідеальним прикладом громадянської культури. Його модель не виходила за межі однієї країни, однієї національної культури та фіксувала стійкі риси, типові для

політичної свідомості і поведінки ліберально-демократичного суспільства

Список використаних джерел

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Полис. Политические исследования. 1992. № 4. 122 с. URL: <https://www.jstor.org/stable/2127255> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Кокорська О. І., Кокорський В. Ф. Політична культура: теоретико-методологічні проблеми // Наукові записки. 2002. Том 20. С.24–28. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9035/Kokors%27ka_Politychna_kul%27tura_teoretyko.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 13.04.2020).
3. Кучинов А.М. Проблема связи политики и культуры в истории мировой политической мысли XX века // Гуманитарные научные исследования. 2012. № 6. URL: <http://human.snauka.ru/2012/06/1321> (дата звернення: 27.04.2020).
4. Марковець В. М. Політична культура як складова духовної культури суспільства // Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 18. С. 94–96. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5707&i=18> (дата звернення: 27.04.2020).
5. Никитин В. Ю. Патриотизм, политические ориентации и типы политической культуры // Журнал Наука. Общество. Оборона. 2017. № 2 (11). С. 1–4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/patriotizm-politicheskie-orientatsii-i-tipy-politicheskoy-kultury> (дата звернення: 20.03.2020).
6. Петрова А. С. Роль государства в формировании гражданской культуры современного российского общества // Управленческое консультирование. 2015. № 7 (6). С. 216–221. URL: <https://www.acjournal.ru/jour/article/view/128> (дата звернення: 01.04.2020).
7. Рудакевич О. М. Концептуальні погляди Г. Алмонда на політичну культуру нації // Творче об'єдн. «Нова парадигма». 2010. Випуск 96. С. 116–125. URL: [http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/25005/1/111%](http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/25005/1/111%20)

Do%9A%Do%9E%Do%9D%Do%A6%Do%95%Do%9F%Do%A2%Do%A3%Do%90%Do%9B%Do%AC%Do%9D%Do%86%20%Do%9F%Do%9E%Do%93%Do%9B%Do%AF%Do%94%Do%98%20%Do%93.%20%Do%90%Do%9B%Do%9C%Do%9E%Do%9D%Do%94%Do%90%20%Do%9D%Do%90%20%Do%9F%Do%9E%Do%9B%Do%86%Do%A2%Do%98%Do%A7%Do%9D%Do%A3%20%Do%9A%Do%A3%Do%9B%Do%AC%Do%A2%Do%A3%Do%A0%Do%A3%20%Do%9D%Do%90%Do%A6%Do%86%Do%87.pdf (дата звернення: 12.04.2020).

8. Серета В. В. Політична культура України: діахронний вимір // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2014. Випуск 8. С. 175–190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2014_8_21 (дата звернення: 19.03.2020).
9. Almond G., Verba S. The civic culture. Political attitudes and democracy in five nations: monograph // Princeton: N.J. 1963. 498 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt183pnr2> (дата звернення: 22.03.2020).

УДК 32.019.5:316.3

ПРОПАГАНДА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Шаполов Д.,

*студент ІV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Пропаганда – це одна з форм комунікації спрямована на поширення світогляду, теорій, фактів, аргументів або чуток для впливу на думку суспільства, часто лобіюючи інтереси певних осіб, підприємств або політичних угруповувань. У сучасному суспільстві пропаганда розповсюджується через різні засоби масової інформації. Сучасне сприйняття терміну «пропаганда» є зазвичай негативним, завдяки непрофесійній діяльності некомпетентних журналістів. У своєму початковому вигляді пропаганда має нейтральне забарвлення.

Пропаганда має декілька типів, відповідно свого джерела та повідомлення.

Біла пропаганда виходить з відкритого джерела та здійснює вплив м'якшими методами переконання.

Чорна пропаганда маскує своє джерело, проте насправді є з іншого.

Сіра пропаганда — це пропаганда без визначеного джерела чи автора.[1]

У сучасному інформаційному суспільстві пропаганда здійснюється через повідомлення новин, урядові повідомлення, історичні огляди, псевдонаука, книги, листівки, пропагандистські фільми, радіо, телебачення, плакати й афіші. Сьогодні, пропагандистські кампанії часто дотримуються стратегічних шаблонів передачі інформації, щоб навіяти ідеї своїй цільовій групі. Вони можуть здійснюватися звичайним методом поширення інформації, таким як скидування листівок з літака або рекламок або роздавати листівки на вулиці чи у поштові скриньки. Загалом послання будуть містити настанови як отримати більше інформації з веб-сайту чи гарячої лінії.

Методи пропаганди зазвичай базуються на дослідженнях соціальної психології, наприклад, апелювання до авторитету, апелювання до страху, перехід на особистості, апеляція до народу, брехня та лайки та дезінформування.

Також пропаганда є одним з основних засобів політичної маніпуляції, так як сьогодні політична пропаганда є найбільш розповсюдженою. Завдяки політичній пропаганді вплив здійснюється не тільки на суспільну думку країни - суб'єкта, а й країни - об'єкта. Завдяки цьому країна агресор впливає на населення, активістів, або навіть політиків іншої країни.[2] Найвідомішими політичними пропагандистами є: Йозеф Геббельс, Рісале Хосе у минулому, та Кисельов Дмитро та Ганнопольський Матвій у сучасності.

Сучасна пропаганда охопила й військову галузь, й набула нових визначень, серед яких «психологічна війна», «інформаційна війна», «психологічна операція».

Психологічна війна впливає на думки, емоції, стосунки, і поведінку ворожих іноземних груп, таким чином, щоб підтримувати досягнення національних завдань. Психологічна війна є різновидом інформаційної війни.

Психологічна операція розуміє під собою передачу відібраної інформації до іноземних аудиторій, щоб вплинути на їхні емоції, мотиви, цілі міркування, а також на іноземні уряди, організації та групи. Термін «Психологічна операція» виник в 1945 році, коли вживався у військовому плані капітана військово-морського флоту США Захарії.

Військова пропаганда може мати декілька цілей, наприклад, пропаганда полону, пропаганда військових успіхів.[3]

Звичайна ж пропаганда може бути як позитивна, так і негативна.

Позитивна або відома ще як «конструктивна», пропаганда прагне довести до споживача ті або інші переконання в дохідливій формі. Мета позитивної пропаганди - сприяти соціальній гармонії, злагоди, виховання людей у відповідності із загальноприйнятими цінностями. Позитивна пропаганда виконує виховну та інформаційну функції в суспільстві. Вона здійснюється в інтересах тих, кому адресована, а не обмеженого кола зацікавлених осіб. Позитивна пропаганда, на відміну від негативної, не переслідує маніпулятивних цілей.

Негативна (або деструктивна) пропаганда нав'язує людям ті чи інші переконання за принципом «мета виправдовує засоби». Мета негативної пропаганди - розпалювання соціальної ворожнечі, ескалація соціальних конфліктів, загострення протиріч у суспільстві, пробудження низинних інстинктів у людей тощо. Технологія створення «образу ворога» об'єднує натовп навколо пропагандиста, нав'язує натовпі вигідні йому переконання і стереотипи. Основна функція негативної пропаганди - створення ілюзорної, паралельної реальності з «перевернутою» системою цінностей, переконань, поглядів. Негативна пропаганда активно користується низькою критичністю мас з метою маніпулювання цими масами в інтересах вузької групи осіб.[4]

Пропаганда в сфері медіа – культури також здобула великих успіхів. Вона поширюється та впливає на думки мас майже через усі сфери масової культури, наприклад, фільми, серіали, пісні, книжки, комікси, інтерактивні розваги такі як відеоігри. В цих галузях пропаганда не є відкритою, не

говорить прямим текстом, вона є латентною, прихованою. Завдяки цьому її важко розпізнати звичайній людині, часто вона маскується під так звану «сіру мораль». Великих досягнень у цьому здобули такі країни як, Російська Федерація, Сполучені Штати Америки та деякі країни Євросоюзу.

Через цю пропаганду країни поширюють такі ідеї як фемінізм, мультинаціоналізм, ідеї гендерної рівності. Ярким прикладом пропагандистських продуктів є такі фільми, як «Чорна Пантера» та «Чудо-жінка».

Через медіа здійснюється і військова пропаганда, прикладом якої можна привести фільми «Ціліснометалева оболонка» та «9 рота».

Пропаганда присутня і в релігії. Тут вона буває двох типів, антирелігійна та релігійна. Антирелігійна пропаганда зараз не є відкритою і не підтримується у народі. Однак у минулому, вона була на державному рівні. Ярким прикладом може бути СРСР, у 1921 році при підвідділі пропаганди агітпропвідділом ЦК РКП для координації антирелігійної боротьби виникла Антицерковна комісія, в 1925 році на ґрунті Товариства друзів газети "Безбожник" була заснована масова громадська організація «Союз войовничих безбожників», до 1930-х років антирелігійна пропаганда в країні була централізована в СВБ.[5]

Релігійна ж пропаганда зараз не є відкритою. Вона здійснюється через ЗМІ, наприклад декілька релігійних сюжетів підряд, через рекламу та агітацію, наприклад роздача листівок, агітація церковними членами, через вплив на дітей, наприклад релігійні уроки у школах.

Однією з основних цілей сучасної пропаганди є діти. Діти є найбільш уразливими, тому що вони найменш підготовлені з критичними міркуваннями і контекстуальних розумінням, які їм необхідні для визначення того, чи є повідомлення пропагандою чи ні. Увага, яку діти приділяють навколишньому середовищу в процесі розвитку, завдяки процесу розуміння ними світу, змушує їх без розбору сприймати пропаганду. Наприклад у нацистській Німеччині система освіти була ретельно адаптована для виховання німецької молоді антисемітської ідеологією. Починаючи з 1920-х років, нацистська партія призначалася для німецької

молоді як однієї з їх особливою аудиторії для своїх пропагандистських повідомлень. Школи та тексти відбивали те, що нацисти прагнули прищепити німецької молоді через використання та просування расової теорії. «Ключ до зростання антисемітської пропаганди для дітей знаходився під впливом Юліус Штрайхер, редактора Der Sturmer («Штурмовик») і глави видавництва, яке використовувалося для поширення антисемітської пропаганди в роки Гітлера. Це було досягнуто через Націонал-соціалістичну лігу вчителів, з яких 97% всіх німецьких вчителів були членами в 1937 році.[6]

Список використаних джерел

1. Бойко О. Пропаганда // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.610
2. Скуленко М. І. Логічні засади пропаганди: монографія / М. І. Скуленко. — Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2010. — 312 с.
3. Скуленко М. І. Психологія пропаганди: монографія / М. І. Скуленко. — Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2009. — 180 с.
4. Скуленко М. І. Ефективність пропаганди: монографія / М. І. Скуленко. — Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2011. — 362 с
5. "The Religious Movements Page: Conceptualizing "Cult" and "Sect"". Archived from the original on 7 February 2006. Retrieved 4 December 2005.
6. Cambridge learner's dictionary // Cambridge University Press. Omnia Books Ltd. 2001. P. 415-423.

ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 323(477.6-07):341.38

ДЕОКУПАЦІЯ ДОНБАСУ: МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ

*Московченко В.,
студентка III курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Починаючи з 2014 року Україна веде боротьбу за відновлення державного суверенітету та повернення під державний контроль тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Збройний конфлікт триває й до сьогодні, тому українська влада повинна виробити якісну концепцію державної політики стосовно деокупації Донбасу, розробивши чіткий план дій, що буде фіксуватися на законодавчому рівні.

Збройна агресія Російської Федерації розпочалася з прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств Російської Федерації, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності, а саме так званих «народних республік». 13 квітня 2014 року в. о. Президента України О. Турчинов підписав Указ про початок антитерористичної операції на сході України. Тривала АТО до 30 квітня 2018 року, коли за Указом Президента П. Порошенка розпочалась операція Об'єднаних сил із відсічі та стримування збройної агресії Росії на Донбасі. Це свідчить про те, що Україна намагається віднайти шлях до вирішення конфлікту у політичному контексті, через офіційне визнання агресії з боку РФ. Важливим фактором для України є підтримка з боку світової спільноти та міжнародних організацій, тому надзвичайно важливим є закріплення цього у правому полі, так, наприклад, у січні 2018 року був прийнятий ЗУ «Про особливості державної

політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». Це стало першим кроком до відновлення суверенітету, але вся ця деокупація може проходити тільки після того, як будуть виведені російські війська, після того, як складуть зброю всі формування.

Наразі українська влада розглядає три можливих сценарії військових операцій, які можуть бути реалізовані в окремих районах Донецької і Луганської областей після переформатування АТО в Операцію об'єднаних сил. Це зазначає заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб Юрій Гримчак.

Перший сценарій - це чисто військова операція. Тобто, українська армія за наказом починає звільнення території ОРДЛО. Але, при такому плані дій, не можна передбачити, якими силами та засобами відповість на це країна-агресор Росія. Тому це найменш вірогідний сценарій розвитку.

Інші два сценарії, про які буде йти мова, «хорватські». «Другий варіант (тут якраз хорватський сценарій) - якщо наші союзники поставлять ситуацію в Російській Федерації в таке становище, що вони дадуть гарантії невтручання у звільнення цих територій. Це непоганий варіант, але теоретично він теж досить сумнівний, а ось третій варіант, про миротворчу місію, я думаю, найбільш ймовірний варіант», - наголосив Ю. Гримчак.

Україна запропонувала розмістити миротворчий контингент під мандатом ООН на всій території Донбасу, включаючи неконтрольовані ділянки кордону з Росією. Київ вважає, що миротворці зможуть стати твердим гарантом досягнення миру. Громадськість також підтримує ідею введення на Донбас міжнародного миротворчого контингенту, і ця підтримка становить 60% - про це свідчить соціопитування фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва.

Одною з основних задач міжнародної миротворчої місії повинна бути повне припинення вогню на лінії розмежування, а також забезпечення стабільного режиму безпеки, а саме: демілітаризація всіх незаконних бойовиків на окупованих територіях, розмінування, відновлення

контролю над україно-російським державним кордоном, що пролягає на окупованій території.

Також важливими кроками можуть бути: забезпечення правового режиму соціально-економічної діяльності на окупованих територіях відповідно до чинного законодавства України; відновлення інститутів української державної влади на окупованих територіях, контроль над судовими процесами, діяльність юстиції відповідно до законодавства України; поновлення роботи українських засобів масової інформації (телебачення, газет, радіо, інтернет-ЗМІ) згідно із законодавством України; організація легітимних виборів органів місцевого самоврядування на окупованих нині територіях відповідно до законодавства України. Миротворча місія в своїй діяльності керується мандатом ООН і законодавством України.

Миротворча місія на Донбасі може стати справжньою дипломатичною перемогою для України. Вона здатна стати запорукою припинення вогню, відновити демократичну владу на територіях та повернути довіру мешканців окупованих територій до України та української влади.

Список використаних джерел

1. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/ideya-vvedennya-mirotvortsiv-na-donbas-chi-khochut-tsogo-na-pidkontrolnikh-teritoriyakh> (Дата звернення: 14.05.2020).
2. URL: https://ua.censor.net.ua/news/3064072/derjava_zaraz_rozglyadaye_try_stsenariyi_deokupatsiyi_donbasu_grymchak (Дата звернення 14.05.2020).
3. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19> (Дата звернення 14.05.2020).
4. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-40326213> (Дата звернення 14.05.2020)
5. Офіційне інтернет-представництво президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/30-kvitnya->

rozpochalas-operaciya-obyednanih-sil-iz-vidsichi-47206
(Дата звернення 14.05.202).

6. Постанова Кабінету Міністрів. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014> (Дата
звернення 14.05.2020).

УДК 327.8.019.51(470+571)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ

*Трофименко А.,
к.політ.н., ст. викладач кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*

Швидкі темпи розвитку інформаційних та комунікаційних технологій в світі, розвиток систем масової комунікації, формування глобального інформаційного простору актуалізують для сучасних держав питання забезпечення інформаційної безпеки. Особливої актуальності це питання набуває для України, головним завданням якої сьогодні виступає забезпечення державного суверенітету, відсіч та стримування гібридної агресії з боку Російської Федерації. Ключове місце в гібридній агресії проти України відведене інформаційним кампаніям, що розгортаються на глобальному, регіональному та місцевому рівнях, здійснюється потужний пропагандистський вплив з боку держави-агресора, що обумовлює необхідність оперативного вироблення ефективних механізмів протидії інформаційній агресії. Ураховуючи зазначене, з 2014 року розпочався процес оновлення українського законодавства у цій сфері, правове поле було доповнено низкою нових законодавчих та підзаконних актів, що встановлюють засади забезпечення інформаційного суверенітету держави.

Інформаційна безпека визнається у якості однієї з найважливіших функцій держави, що встановлено статтею 17 Конституції України, при цьому, не зважаючи на це, з моменту її прийняття держава не розбудувала нормативної

бази для забезпечення інформаційного суверенітету, що стало очевидним внаслідок тимчасової окупації АР Крим та окремих територій Донецької та Луганської областей. Україна виявилась не підготовленою до інформаційної війни, розв'язаної Росією, розвиток пропагандистської сфери якої значно переважає, вітчизняні нормативно-правові засади забезпечення інформаційної безпеки та ведення інформаційної війни виявилися вкрай недостатніми.

Першим кроком на цьому шляху стало прийняття 28 квітня 2014 р. Рішення РНБО «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України», у якому зазначалося, що «виходячи з необхідності вдосконалення нормативно-правового забезпечення та попередження й нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері» необхідно розробити «законопроекти про внесення змін до деяких законів України щодо протидії інформаційній агресії іноземних держав, передбачивши, зокрема, визначення механізму протидії негативному інформаційно-психологічному впливу» [6]. Це стало початком масштабного оновлення українського законодавства з метою посилення заходів із протидії інформаційній агресії з боку РФ.

Основними документами, що встановлюють правові засади в зазначеній сфері, сьогодні виступають Стратегія національної безпеки України, ухвалена Указом Президентом 26 травня 2015 року, та Доктрина інформаційної безпеки України, ухвалена Указом Президента 25 лютого 2017 року.

Стратегія національної безпеки України особливе місце відводить забезпеченню інформаційної безпеки, визнаючи серед актуальних загроз національній безпеки «інформаційно-психологічну війну, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу» (п. 3.1) [11]. У якості пріоритетів забезпечення інформаційної безпеки цей документ визначає: забезпечення наступальності заходів політики інформаційної безпеки на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії; створення інтегрованої системи оцінки

інформаційних загроз та оперативного реагування на них; протидія інформаційним операціям проти України, маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації, захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства; розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади; виявлення суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються Росією для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності; створення і розвиток інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, з урахуванням практики держав-членів НАТО; удосконалення професійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури із залученням громадянського суспільства та бізнесу» (пункт 4.11) [11].

Як національний інтерес визначає протидію інформаційній агресії РФ і Доктрина інформаційної безпеки, а саме: «захист українського суспільства від агресивного впливу деструктивної пропаганди, передусім з боку Російської Федерації; захист українського суспільства від агресивного інформаційного впливу Російської Федерації, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України» [10].

Доктрина визначає не тільки напрями та пріоритети державної політики в цій сфері, а й оговорює механізми зазначеної протидії, зокрема на Міністерство інформаційної політики покладена організація та забезпечення «моніторингу засобів масової інформації та загальнодоступних ресурсів вітчизняного сегмента мережі Інтернет з метою виявлення інформації, поширення якої заборонено в Україні; моніторингу загроз національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері; сприяння Міністерству закордонних справ України щодо донесення офіційної позиції України до іноземних засобів масової інформації; формування поточних пріоритетів державної інформаційної політики, контролю їх реалізації;

координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України; урядових комунікацій; кризових комунікацій, зокрема під час проведення антитерористичної операції та в особливий період; вжиття заходів в інформаційній сфері, пов'язаних із запровадженням правових режимів надзвичайного чи воєнного стану; розроблення стратегічного наративу і його імплементації; вироблення і впровадження стратегії інформаційного забезпечення процесу звільнення та реінтеграції тимчасово окупованих територій; розроблення та впровадження єдиних стандартів підготовки фахівців у сфері урядових комунікацій для потреб державних органів». Додаткові функції в інформаційній сфері було покладено і на РНБО, КМУ, СБУ, Міністерство культури, розвідувальні органи, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації та деякі інші установи [10].

Примітно, що Закон України «Про національну безпеку України» у поточній редакції, а також базовий закон у інформаційній сфері «Про інформацію» не містять окремого положення щодо протидії інформаційній агресії, що частково може пояснюватися наявністю прийнятої окремої Стратегії національної безпеки, розглянутої вище. Закон «Про національну безпеку України» обмежується тільки визнанням забезпечення інформаційної безпеки напрямком державної політики у сфері національної безпеки та оборони, прирахуванням цієї функції до компетенції СБУ, РНБО, КМУ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації [8].

З метою реалізації розглянутих положень було прийнято низку додаткових нормативно-правових актів. Так, для посилення протидії інформаційній агресії та пропаганді було прийнято низку законів з метою захисту інформаційного телерадіопростору. Зокрема 5 лютого 2015 року було підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України», що доповнив Закони України «Про кінематографію» та «Про телебачення і радіомовлення». Ці доповнення зобов'язують Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у

сфері кінематографії, відмовляти у праві розповсюдження і демонстрування фільмів, якщо в них є матеріали, «які пропагують війну, насильство, жорстокість, фашизм і неофашизм, спрямовані на ліквідацію незалежності України, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, приниження нації, неповагу до національних і релігійних святинь...». Крім того, внесені зміни збороняють в Україні демонстрування фільмів та трансляцію телепередач, які «містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що створюють позитивний образ працівників держави-агресора, працівників радянських органів державної безпеки, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, а також забороняється трансляція (демонстрування шляхом показу каналами мовлення) фільмів, вироблених фізичними та юридичними особами держави-агресора» [1].

Серед інших нормативно-правових актів, спрямованих на протидію інформаційній агресії, варто відзначити:

– Постанову ВРУ № 1332-VII від 17 червня 2014 року «Про Звернення Верховної Ради України до Міжнародної Федерації Журналістів, Європейської Федерації Журналістів, Асоціації Європейських Журналістів, міжнародної організації «Репортери без кордонів», Міжнародного олімпійського комітету щодо інформаційно-психологічної агресії, що здійснюється засобами масової інформації Російської Федерації проти України», що наводить докази координованої та цілеспрямованої інформаційної війни з боку РФ проти України, яка здійснюється шляхом поширення «через російські засоби масової інформації недостовірної, неповної та упередженої інформації про Україну з метою маніпулювання суспільною свідомістю в Україні та за її межами» [7].

– Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» № 317-VIII від 9 квітня 2015 року, який засудив комуністичний та націонал-соціалістичний режими в Україні та визначив правові основи заборони пропаганди їх

символіки, а також порядок ліквідації символів комуністичного тоталітарного режиму [5].

– Стратегія кібербезпеки України від 15 березня 2016 року, яка формулює основні загрози кібербезпеці, пріоритети та напрями її забезпечення, зокрема передбачає розробку засобів та інструментів можливої відповіді на агресію у кіберпросторі [9].

– Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій» № 1421-VIII від 16 червня 2016 року, що встановив квоти на національний аудіовізуальний продукт в розмірі 50 % у загальному обсязі мовлення кожної телерадіоорганізації. При цьому 35% загального обсягу пісень при здійсненні радіомовлення мають бути державною мовою, мінімальна частка ведення передач державною мовою протягом першого року після набрання чинності закону має становити не менше 50 відсотків, протягом другого року - не менше 55 відсотків, протягом третього року - не менше 60 відсотків [3].

– Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту» № 1780-VIII від 8 грудня 2016 року, який заборонив використання друкованих засобів масової інформації для «закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України», розпалювання ворожнечі, популяризації держави-агресора тощо [2].

– Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про гастрольні заходи в Україні" щодо особливостей організації та проведення гастрольних заходів за участю громадян держави-агресора» № 2165-VIII від 5 жовтня 2017 року, що заборонив при проведенні гастрольних заходів «заклики до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу і цілісності держави, розпалювання ворожнечі», популяризацію та пропаганду держави-агресора тощо [4].

Крім зазначених документів була здійснена також спроба розробити комплексний акт, що регулював би

державну політику в зазначеній сфері. Проект такого документу, а саме Концепції інформаційної безпеки, було підготовлено у 2015 р. спеціально створеною Експертною радою, до якої увійшли 16 експертів із сфер інформаційної політики, безпеки, освіти, медіаменеджменту та журналістики, правовий аналіз підготовленої концепції було здійснено експертами ОБСЄ, які надали зауваження та рекомендації ще у липні 2015 р. Проте дискусії щодо прийняття документу та окремі його положення досі тривають. Крім того, окремі поняття не знайшли свого відображення в нормативно-правових актах, зокрема такі терміни, як «інформаційна агресія», «інформаційна війна» тощо.

Таким чином, інформаційна безпека, що залишалася поза увагою державних органів влади до 2014 року, сьогодні визначається в українському законодавстві як один з головних елементів національної безпеки. Російська інформаційна агресія, продемонструвавши неспроможність держави протистояти потужному інформаційному впливу, призвела до створення нових нормативно-правових засад для захисту українського інформаційного простору від зовнішніх пропагандистсько-маніпулятивних впливів, створення передумов для підвищення рівня національної інформаційної інфраструктури. Тим не менш, визнаючи здобутки з розбудови правових засад для забезпечення інформаційного суверенітету в Україні, слід зауважити, що розглянута законодавча база протидії інформаційній агресії не носить комплексного характеру, регулюються окремі сфери інформаційного простору, не сформовано передумови для розвитку потенціалу інформаційної сфери.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України: Закон України № 159-VIII від 05.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-19>.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту: Закон

- України № 1780-VIII від 08.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-19>.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій: Закон України № 1421-VIII від 16.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1421-19>.
  4. Про внесення змін до Закону України "Про гастрольні заходи в Україні" щодо особливостей організації та проведення гастрольних заходів за участю громадян держави-агресора: Закон України № 2165-VIII від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2165-19>.
  5. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України № 317-VIII від 09.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19>.
  6. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України: Рішення РНБО від 28.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14>.
  7. Про Звернення Верховної Ради України до Міжнародної Федерації Журналістів, Європейської Федерації Журналістів, Асоціації Європейських Журналістів, міжнародної організації "Репортери без кордонів", Міжнародного олімпійського комітету щодо інформаційно-психологічної агресії, що здійснюється засобами масової інформації Російської Федерації проти України: Постанова Верховної Ради України № 1332-VII від 17.06. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1332-18>.
  8. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.
  9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року "Про Стратегію кібербезпеки України": Указ Президента України № 96/2016 від 15 березня 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016>.

10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України № 47/2014 від 25.02.2017. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/doktrynalni-polozhennya-informatsijnoyi-bezpeky-ukrayiny-v-umovah-suchasnosti>.
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України № 287/2015 від 26.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

УДК 327.7:341.43

ДІЯЛЬНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА ООН ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Хвесік В.,

*студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Проблема захисту прав біженців, осіб без громадянства та вимушених переселенців була, є та, на жаль, залишається актуальною і сьогодні, створюючи нові виклики для сучасного суспільства. Станом на 2019 рік майже 71 мільйон осіб в усьому світі вимушені мігрувати всередині своєї країни чи до іншої через збройні конфлікти, природні катаклізми, зубожіння, голод та переслідування за ознаками статі, раси, віросповідання та інших загроз. 26 мільйонів – це біженці, ще 41 мільйон - вимушені внутрішні переселенці, а майже 4 млн. осіб - шукачі притулку [12]. Верховний комісар ООН у справах біженців підкреслив у своїй щорічній доповіді, що це рекордна кількість від часу виникнення Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Основний потік біженців - це вихідці із двох частин світу – Близького Сходу та Африки, а саме: Афганістану, Сирії, південного Судану, М'янми та Сомалі.

На жаль, ця сумна статистика безпосередньо стосується і нашої країни. Загарбання Криму РФ, війна на Сході України та тимчасова окупація окремих районів Донецької та Луганської областей викликали масштабні та безпрецедентні міграції населення: майже два мільйони українців були вимушені залишити свої домівки та мігрувати всередині своєї країни та шукати притулок в інших. Наша країна займає дев'яте місце в світі за кількістю зовнішньо переміщених осіб [13].

Отже, актуальність діяльності Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців із захисту їх прав та осіб без громадянства в світі та Україні є гостроактуальною з науково-практичної точки зору. Про це свідчить й дослідницький інтерес до цієї проблеми.

Захист прав людини в контексті міжнародного права та міжнародно-правового співробітництва розглядається багатьма вченими. Вагомий внесок в аналіз правових документів, міжнародних угод, конвенцій, висвітлення конкретних правових практик зробили П. Н. Бірюков, М. Новак, М. В. Буроменський, В. Н. Денисов, М. М. Гнатовський, О. В. Задорожній, І. Л. Бородін, В. І. Дяченко, І. А. Шуміло. Загальним (зокрема, економічним, політичним, соціальним) аспектам забезпечення прав осіб без громадянства, біженців, шукачів притулку, вимушених переселенців та процесів міграції присвячені дослідження зарубіжних та вітчизняних авторів, а саме: Г.С. Гудвін-Гілл, Е. Бредлі, Дж. Мур, Д. С. Хетеуей, О. А. Гончаренко, І. Г. Ковалишин, О.Р. Поєдинок, Л.В. Павлова, А.В. Селіванов, К.В. Григоричев, Ч.І. Кочурець, Е.П. Зимовіна, Т. Є. Анісімова. Разом з тим, проблема не втрачає своєї актуальності, знаходиться у постійній динаміці, що є стимулом для її подальшого вивчення.

Зasadничим фундаментом міжнародно-правових документів та норм у справі захисту біженців стала Загальна Декларація прав людини, яку було прийнято та проголошено в Резолюції 217 А(III) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 10 грудня 1948 року.

Будучи безпосереднім результатом досвіду Другої світової війни, Декларація стала вираженням глобального завдання захисту невід'ємних прав людини. Декларація

складається з 30 статей, які мають рекомендаційний характер, але ставши підґрунтям наступних міжнародних угод, регіональних документів з прав людини, стали обов'язковими для держав-членів ООН, з часом отримали статус норм правового звичаю, увійшли до національних конституцій та інших законів.

Закінчення Другої світової війни стало відправною точкою у питанні захисту прав людини, адже було на той час квінтесентним на порядку денному для міжнародної спільноти. Саме з 1945 року було покладено початок багатьох міжнародних правозахисних організацій. Початком діяльності Міжнародної організації з міграції (IRO – International Refugee Organization) стало ухвалення та підписання статуту організації 10 вересня 1948 року, а головним напрямком діяльності стала репатріація та добровільне переселення осіб, які мігрували через війну. На початку 1949 року за рішенням Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй IRO було ліквідовано та з 1 січня 1951 року було створено УВКБ ООН. З того часу представництва УВКБ ООН було відкрито в 134 країнах світу, в тому числі в Україні у 1994 році [5].

Мандат УВКБ ООН визначається Статутом організації. Спочатку мандат поширювався лише на біженців, тобто осіб, які опинились поза межами своєї батьківщини в результаті збройних конфліктів, насильства, переслідування та потребували міжнародного захисту. З плином часу до підмандатних були включені особи без громадянства, шукачі притулку та репатріанти. Внутрішні переселенці не входять до загального мандату УВКБ ООН, але за певних обставин, з метою посилення захисту та надання гуманітарної допомоги цим громадянам. УВКБ ООН виступає як юридична особа від імені біженців, шукачів притулку, осіб без громадянства, адже часто-густо вони не мають захисту з боку країни свого походження.

Згідно Статуту УВКБ ООН є неполітичною, нерелігійною та гуманітарною організацією. Діяльності Агентства ООН у справах біженців спрямована на забезпечення захисту осіб, яким служать, підтримки становлення ефективної системи надання притулку та законодавства згідно міжнародних гуманітарних та правових стандартів, підтримки громад на

місцевому рівні, наданні гуманітарної та життєво важливої допомоги населенню, наданні правової допомоги та захисту, укріпленні інституційного потенціалу, реалізує правову діяльність у законотворчій сфері шляхом проведення адвокації на місцевому та національному рівнях, пошук довгострокових рішень з метою викорінення та попередження безгромадянства та вимушеного переселення.

Невід'ємною складовою мандату УВКБ ООН є супервізія дотримання країнами їх міжнародних зобов'язань із забезпечення виконання міжнародного захисту біженців, осіб без громадянства, вимушених переселенців. Свої наглядові функції УВКБ ООН реалізує на основі свого Статуту та Конвенції про статус біженців від 1951 року, Конвенції про осіб без громадянства та Конвенції про статус апатридів від 1954 року. Всі вище перелічені Конвенції базуються на загальній Декларації прав людини, за якою «кожна людина народжується вільною та рівною у своїй гідності та правах» [6].

Як постійний член ООН, Україна має безпосереднє відношення до прийняття Резолюцій та Конвенцій із захисту прав людей, біженців, апатридів, осіб без громадянства та вимушених переселенців. З метою врегулювання та поліпшення статусу біженців та апатридів, а також скорочення безгромадянства, Україна, як повноправний суб'єкт міжнародного права, підписала відповідні Конвенції про статус біженців, Конвенцію про скорочення безгромадянства та Конвенцію про статус апатридів у період з 2002 до 2013 рр., розпочавши роботу з адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів.

З метою реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого боку, та перспективного членства України в Європейському Союзі, що також передбачає поступове адаптацію законодавства та політики, зокрема у сфері міграції [8] до стандартів Європейського Союзу, у 2017 році України було прийнято Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року [9]. Стратегія охоплює 13 основних цілей, зокрема:

1) забезпечення успішної інтеграції іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, в українське суспільство, 2) забезпечення поваги до людської гідності осіб, що повертаються, заохочуючи їх до добровільного повернення, 3) забезпечення іноземцям та особам без громадянства, які звернулися до відповідного органу міграційної служби із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, можливість розгляду їх заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, за допомогою ефективною і справедливою процедури, 4) забезпечення належної інфраструктури та створення гідних умов для проживання осіб, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а також осіб, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, 5) забезпечення інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство, а також задоволення інтеграційних потреб осіб, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Цей документ має важливе значення з огляду на діяльність УВКБ ООН в Україні, яке протягом останніх 25 років має одним із своїх головних завдань підвищенням інституційної спроможності органів міграційної служби.

За статистичними даними Державної Міграційної Служби України (ДМС України) щороку реєструється близько 2,4 тисячі іноземців та осіб без громадянства, яких визнано біженцями в Україні, а також майже 800 іноземців та осіб без громадянства, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту в Україні. Так наприклад, за офіційними статистичними даними за 3 місяці 2020 року на обліку перебуває 138 684 іноземців та осіб без громадянства (тимчасові) станом на 01.04.2020 у порівнянні із статистичними даними за 2019 рік на обліку перебуває 133 147 іноземців та осіб без громадянства (тимчасові). Тобто приріст за 3 місяці становить майже 5,5 тисяч осіб [10; 11].

Таким чином, Управлінні Верховного Комісара ООН у справах біженців виступає одним з основних основним гуманітарних актором із захисту осіб, яким служить у світі та виконує наглядову функцію в процесі реалізації зобов'язань

держав, які приймають біженців стосовно забезпечення захисту їх гідності та прав та створенню умов лояльності до представників інших народів та утвердженню нульової ксенофобії.

Список використаних джерел

1. Конвенція о статусе беженцев от 28 июля 1951 года, Организация Объединенных Наций. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/refugees.shtml (дата звернення: 10.05.2020).
2. Конвенция о статусе апатридов в соответствии с резолюцией 526 А (XVII) от 28 сентября 1954 г. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/apatride.shtml (дата звернення: 10.05.2020).
3. Резолюция 1167 ГА ООН от 26 ноября 1957 г. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/1166%28XII%29> (дата звернення: 10.05.2020).
4. Устав Управления Верховного комиссара Организации Объединенных Наций по делам беженцев. Резолюция 428 (V) ГА ООН от 14 декабря 1950 г. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/unhcr_statute.shtml (дата звернення: 10.05.2020).
5. Partnership with Ukrainian Authorities. URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2018/11/2018-11-UNHCR-Ukraine_Partnership-with-Ukrainian-Authorities-FINAL-3.pdf (дата звернення: 10.05.2020).
6. Всеобщая декларация прав человека, статья 1. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml (дата звернення: 10.05.2020).
7. Закон України Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17> (дата звернення: 10.05.2020).
8. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 10.05.2020).

9. Розпорядження від 12 липня 2017 р. №482-р, Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80> (дата звернення: 10.05.2020).
10. Показники діяльності ДМС за 2019 р. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2019_12.pdf (дата звернення: 10.05.2020).
11. Показники діяльності ДМС за 1 кв. 2020 р. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2019_12.pdf (дата звернення: 10.05.2020).
12. Global forced displacement tops 70 million. Article URL: <https://www.unhcr.org/news/stories/2019/6/5d08b6614/global-forced-displacement-tops-70-million.html> (дата звернення: 10.05.2020).
13. Gridina I., Kasyanova M. Russia's Migration Weapon Against Ukraine: A Socio-Cultural Dimension // Схід. 2019. № 5 (163). P. 34–40.

УДК 323.329(477)

**РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В ДЕОКУПАЦІЇ
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У
ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

Чульська К.,

*студентка IV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Політична еліта визначає політичний дискурс, саме еліта виступає провідником між прийняттям рішень на вищому рівні та суспільством. Проте, на політичну еліту лягає й уся відповідальність в часи викликів. З перемогою громадян України в Революції Гідності у 2014 році, після чого прослідував шокуючий перебіг наступних подій: анексія Криму та війна на Сході України. Потрібно було повністю переорієнтувати геополітичний вектор зі Сходу на Захід, швидкими темпами впроваджувати реформи, рятувати економіку, посилювати безпеку та обороноздатність країни.

Все це потребувало чималих зусиль збоку правлячої верхівки та політичних еліт.

Відомо, що політичні еліти і політичні лідери завжди відігравали значну роль у історії та долі будь-якої держави. Саме від професійності та особливих якостей лідерів залежить розвиток будь-якої країни. Обставини політичної турбулентності й агресії з боку Росії вимагають від національної еліти України критичних дій, які не задля кар'єри, а задля блага країни прийматимуть вчасні рішення й ламатимуть управлінські трафарети [3].

Політика України з розв'язання російсько-українського збройного конфлікту, деокупації та реінтеграції окупованих територій має складатися з комплексу взаємопов'язаних, узгоджених і скоординованих заходів дипломатичного, військового, економічного та гуманітарного характеру, спрямованих на відновлення суверенітету, територіальної цілісності України та адекватне покарання агресора. Актуальним залишається питання отримання належних зовнішніх гарантій безпеки [4].

Україну майже п'ять років очолював президент Порошенко. Він прагнув виграти війну, але також використовував конфлікти з Росією як спосіб забезпечити підтримку і зберегти країну разом. Порошенко не зміг вирішити глибокі проблеми корупції та економічної стагнації. На президентських виборах у квітні 2019 року його переконливо переміг Володимир Зеленський, молодий і популярний телевізійний актор, який не має політичного досвіду. Кардинальне перезавантаження влади та оновлення політичних еліт за результатами виборів 2019 року породило високі суспільні очікування та, водночас, занепокоєння стосовно способів і спроможності реалізації задекларованих цілей.

Початок каденції нового Президента України В. Зеленського та позачергові парламентські вибори повернули питання конфлікту з Росією та перспективи реінтеграції тимчасово окупованих територій до політичного порядку денного та інформаційного простору. Цьому сприяла, по-перше, риторика новообраного Президента Володимира Зеленського та його політичної сили про орієнтацію на досягнення миру і завершення конфлікту. Зокрема,

ініціатива з розведенням військ у Станиці Луганській та спроби розпочати ремонт пішохідного мосту там же. По-друге - суспільний запит та очікування від шостого гаранта Конституції. Так, згідно з опитуванням соціологічної групи «Рейтинг», у червні 2019 р. найбільш поширеним очікуванням від першочергових дій нового Президента було припинення вогню на Донбасі - такі сподівання мали 50% населення. Умовний «мир», який можна вважати однією з центральних тем нової влади, відіграв та відіграє роль своєрідного об'єднавчого фактору, оскільки спирається на «середнє значення» в громадській думці: загальну орієнтацію суспільства на політико-дипломатичний, а не воєнний шлях розв'язання конфлікту з Росією [1].

Для розуміння позицій, які відстоюють правлячі партії стосовно деокупації Донбасу, слід розглянути їхні передвиборчі програми. Позиція «Слуги народу» є дещо розмитою, що передбачає лише «супровід ініціатив Президента, спрямованих на відновлення територіальної цілісності та державного суверенітету України». Також в програмі зазначено про створення системи інформаційної реінтеграції мешканців окупованих територій в Україну.

Майже всі партії, що пройшли до Парламенту, декларують у своїх програмах намір відстоювати територіальну цілісність України. Виняток становить «ОПЗЖ», яка пропонує російський сценарій вирішення конфлікту на Донбасі, що включає в себе прямі переговори з проросійськими бойовиками, амністію для них, надання Донбасу автономії тощо. Вони навіть окреслюють свої можливі першочергові кроки: забезпечення прямих перемовин у чотирикутнику Київ-Донецьк-Луганськ-Москва; припинення економічної блокади Донбасу; надання автономного статусу Донбасу як невід'ємній складовій частині України шляхом внесення змін до Конституції та законів України; прийняття закону про амністію, закону про вибори та закону про вільну економічну зону на Донбасі [4].

«Європейська Солідарність» декларує намір привертати увагу світу до Криму і Донбасу, зберігати даність міжнародної коаліції проти Росії, сприяти посиленню санкційного тиску і притягненню Росії до відповідальності. Також у програмі згадується введення миротворців ООН на всю територію

окупованого Росією Донбасу. Вони окреслюють свій політичний підхід наступним чином: «Ми створили потужну міжнародну коаліцію, яка застосувала проти російського агресора широкий спектр санкцій. Ця єдність має бути збережена, а санкційний тиск – посилений. Працюватимемо, щоб увага світу була звернена до Криму та Донбасу, а Росія несла відповідальність за свої злочини».

Слід відзначити, що «Батьківщина», крім декларації відновлення територіальної цілісності та суверенітету України як свого головного пріоритету, наполягає також на розгляді питань окупованого Донбасу та анексованого Криму в єдиному пакеті. Окрім Мінського процесу і Нормандського формату, «Батьківщина» пропонує започаткувати переговори за формулою Будапешт+, залучивши до процесу врегулювання такі держави як США та Велику Британію [26].

Досить детально розкриває свою позицію щодо конфлікту з Росією «Голос»: категорична відмова від будь-яких планів, що передбачатимуть перебування в органах влади чи місцевого самоврядування представників терористичних груп, керованих Кремлем, непоступливість у питаннях суверенітету і державної належності Криму. Кінцевою метою в «Голосі» вважають «повернення наших територій та перемогу у війні за право України на самовизначення». Окремим пунктом виступає питання внутрішньо переміщених осіб, в «Голосі» зазначають, що ВПО – це наші люди, наш потенціал розвитку країни та повернення захоплених територій. Внутрішньо переміщеним особам і громадянам України, що вимушені проживати на окупованих територіях, буде приділено належну увагу [2].

Оновлення політичних еліт відбулось після чергових виборів 2019 року, тоді в політиці з'явилось багато «нових облич», до цього були задіяні в інших сферах суспільного життя. Проте, у Верховній Раді представлені й партії минулих скликань, які мають своє бачення деокупації. Новий Президент України був доволі неоднозначним з питань вирішення конфлікту протягом політичної боротьби, він намагався бути доволі лояльним по відношенню до Донбасу та перемовин з Росією. Під час президентства Зеленський відновив формат Нормандський формат переговорів, проте

на сьогодні це особливих зрушень на шляху до деокупації не принесло.

Наслідки президентських та парламентських виборів у березні та квітні 2019 року щодо імплементації Мінських угод та майбутнього мирного процесу залишаються незрозумілими. Так, нова влада відмовилася від акцентування на протистоянні з Росією й намагається знайти шляхи порозуміння з В.Путіним. З публічної риторики майже зникли посилання на Росію як на країну-агресора, вона майже не згадується в контексті війни на Сході ні в публічних виступах, ні в телевізійних новинах. Можливо ця зміна риторики не означає повної зміни змісту політики й може бути викликана певними політичними розрахунками. Проте до її негативних зовнішньополітичних наслідків уже зараз можна віднести покращання ставлення до Росії та її очільника, в тому числі країнами, що підтримують Україну, та посилення впливовості країни-агресора на міжнародній арені [5].

Таким чином, на сьогодні політичні сили України мають суттєві розбіжності щодо врегулювання конфлікту на Донбасі. Правлячі політичні партії демонструють розмите бачення шляхів деокупації та уникають різких кроків з цього питання, побоюючись дестабілізації та дострокових парламентських виборів. В той же час, опозиційні та позапарламентські сили мають більше простору для маневру та активніше висувають свої пропозиції щодо реінтеграції, проте, не завжди ці пропозиції лунають на користь української держави.

Скоординовані дії політичної еліти зможуть ефективно та справедливо врегулювати конфлікт з Росією дипломатичним шляхом, виграти від цього, змусити Росію до деокупації окупованих територій за допомогою санкцій та блокад, а також перемогти як на місцевій українській арені воєнних дій і на більш глобальному рівні, лише за умови, що всі вищезазначені дії та заходи повністю і в кінцевому підсумку розроблені та впроваджені разом із курсом на неминучу модернізацію державного управління, радикальні та фундаментальні реформи в усіх без винятку, сфери життя країни та не концесійну політику щодо капітуляції агресора.

Отже, можна казати, що саме політична еліта, що займає керівні посади відіграє значну роль в деокупації тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Саме крізь призму позиції політичної еліти вибудовується державна політика. Невід'ємною частиною функцій політичної еліти – є донесення свого бачення політичного курсу держави до суспільства і комунікація з зовнішніми партнерами. Прикладом цього може слугувати проведення комунікаційної кампанії з висвітлення рішень, що стосуються вирішення конфлікту на Сході України.

Список використаних джерел

1. Золкіна М. Питання Донбасу: орієнтири для нової влади. URL: <https://dif.org.ua/article/pitannya-donbasu-orientiri-dlya-novoi-vladi> (дата звернення: 13.05.2020).
2. Очікування, надії та тривоги Донбасу: динаміка суспільних настроїв та рекомендації щодо державної політики. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <https://bit.ly/2T1wuMy> (дата звернення: 12.05.2020).
3. Пашков М. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання. // Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf (дата звернення: 04.05.2020).
4. Якименко Ю. Україна після виборів: суспільні очікування, політичні пріоритети, перспективи розвитку. Центр Разумкова, 2019. URL: [http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Koalits_Ugod a.pdf](http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Koalits_Ugod_a.pdf) (дата звернення: 07.05.2020).
5. A serious but flawed look at peace in the Donbas John E. Herbst. <https://bit.ly/2W014SK> <https://bit.ly/2W014SK> (дата звернення: 06.05.2020).

УДК 327(043)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЙ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ ЯК АКТУ АГРЕСІЇ

Чуриков М.,

*студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Актуальність. На сході України триває «гібридна» війна з Російською Федерацією. Українська влада кваліфікує дії Росії як акт прямої агресії та закликає всю міжнародну спільноту визнати факт агресії. Натомість Росія заперечує свою безпосередню участь у війні на сході України, заперечує здійснення нею акту агресії та вперто намагається переконати міжнародну спільноту, що в Україні розв'язана громадянська війна. У даному випадку доцільно звернутися до міжнародного права, завдання якого і полягає у вирішенні суперечок між державами та встановленні миру і безпеки. Першим кроком до правового врегулювання військового конфлікту з Росією на сході України є кваліфікація дій Російської Федерації на Донбасі як акту агресії на основі міжнародного права.

Ціль – з'ясувати, як російська агресія співвідноситься із законом та спробувати оцінити правові наслідки російської агресії.

Кваліфікація дій Росії на Донбасі як акту агресії

У Статуті ООН статтею 2 визначено зобов'язання держав утримуватися у міжнародних відносинах від погрози силою чи її застосування проти територіальної цілісності та незалежності будь-якої держави.

Органом у системі ООН, що відповідає за підтримку міжнародного миру та безпеки, на підставі статті 24 Статуту ООН є Рада Безпеки. Саме до її повноважень входить встановлення наявності будь-якої загрози миру, його порушення та здійснення акту агресії згідно зі статтею 39.

Визначення агресії було надано аж у 1974 році Резолюцією ГА ООН.

Визначення агресії, аналогічне тому, яке передбачене Резолюцією ГА ООН 1974р., міститься в Римському статуті Міжнародного кримінального суду.

У Резолюції «Визначення агресії» силові дії Російської Федерації проти України на території її Донецької та Луганської областей підпадають під ознаки, визначені пунктами 1 (РФ здійснила збройний напад на територію України), 2 і 4 (застосовує зі своєї території різні види зброї проти України) та 7 (заслала на територію України озброєні банди, угруповання, найманців). Для підтвердження здійснення Росією таких актів агресії розглянемо ситуацію на сході України в травні-серпні 2014 року. У травні 2014 року на території українського Донбасу озброєні групи проголосили створення «ДНР» та «ЛНР» та організували фіктивні референдуми.

Для цього на територію України були заслані розвідувально-диверсійні групи, очолювані кадровими офіцерами Головного розвідувального управління Генштабу Збройних сил РФ, задіяні такі озброєні групи найманців, як «Русский сектор» та «Оплот» тощо. За їхньої участі захоплювались адміністративні будівлі у багатьох населених пунктах Донецької та Луганської областей, здійснювались напади на частини українських Сухопутних сил та техніку Повітряних сил України. Їм постачалась зброя і військова техніка, включно з танками, артилерійськими системами, засобами протитанкової боротьби та сучасними зенітно-ракетними комплексами.

Наприкінці серпня 2014 р. розпочалося масове вторгнення на територію Донецької та Луганської областей регулярних підрозділів російських збройних сил. Отже, ці факти є прямими доказами здійснення Росією актів агресії, що підпадають під положення резолюції «Визначення агресії», як зазначалося вище. На основі цих підстав, посилаючись на Резолюцію ГА ООН 1974р., Верховна Рада України у січні 2015 року визнала Росію агресором.

Кваліфікація дій Росії як акту непрямой агресії

Резолюція ГА ООН «Визначення агресії» від 1974 року чітко визначає непрямую агресію як акт агресії, а саме: засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, нерегулярних сил або найманців, які реалізують акти

застосування збройної сили проти іншої держави, які мають такий серйозний характер, що це дорівнює іншим, передбаченим у цій резолюції, актам агресії. Тобто йдеться про ведення неоголошеної війни з використанням не регулярних військ, а найманців, терористів, диверсантів тощо. Саме така війна проти України ведеться Росією.

В історії міжнародних відносин уже відомий факт непрямой агресії — конфлікт США-Нікарагуа. Саме Міжнародний суд ООН став арбітром у справі «Нікарагуа проти США» і визнав, що США несуть відповідальність «за планування, керівництво і підтримку» нікарагуанських бойовиків (контрас).

Рішення МС ООН у справі «Нікарагуа проти США» може слугувати базою для міжнародно-правової оцінки дій Росії на сході України. Адже рішення МС ООН визнаються джерелом міжнародного права відповідно до пункту «d» статті 38 Статуту МС ООН. І Україна, і Росія визнає практику МС ООН як джерело міжнародного права як на доктринальному, так і на політичному рівнях.

Не лише Україна на підставі міжнародного права кваліфікує дії РФ як агресію, а поступово і регіональні організації ухвалюють аналогічні рішення. Проте слід зазначити, що резолюції регіональних організацій, як і міжнародних, за визначеннями багатьох правознавців входять до так званого «soft law», тобто не мають обов'язкової юридичної сили для виконання, а є політичними документами, хоча факт їх прийняття вже свідчить про певні тенденції та позиції, що існують в колі держав стосовно певних питань.

Перспективи кваліфікації дій Росії як акту агресії

Кваліфікація дій Росії як акту агресії та вжиття примусових заходів є компетенцією саме Ради Безпеки на підставі статті 39 Статуту ООН. Лише Рада Безпеки може вирішувати, які дії держави є порушенням чи становлять загрозу миру, є актами агресії, та чи вживати військові примусові заходи на цих підставах. Її рішення мають юридичну, а не політичну силу. Проте з практики рішень Ради Безпеки слід зазначити, що вона жодного разу не визнавала жодну державу агресором, до того ж свого постійного члена. Вона тільки кваліфікувала дії держави як

порушення миру, здійснення збройного тиску та вживала примусові заходи для відновлення міжнародного миру та безпеки.

Ухвалення рішення Радою Безпеки щодо визнання Росії агресором та вживання примусових дій проти неї є, по суті, неможливими, оскільки Росія в цьому випадку скористається правом вето. Отже, попри можливість констатації формальної відповідності дій Російської Федерації визначенню агресії, сьогодні немає рішень Ради Безпеки ООН з цього приводу, що унеможлиблює реалізацію міжнародної відповідальності Російської Федерації у формі застосування санкцій Радою Безпеки ООН.

До компетенції Міжнародного суду ООН відноситься ухвалення рішень щодо спорів між державами та винесення консультативних висновків на прохання Ради Безпеки, Генеральної Асамблеї та інших органів ООН за наявності на це згоди Генеральної Асамблеї. Перспективи розгляду справи України проти Росії є практично нереальними, оскільки остання не дасть на це згоду. Згідно зі Статутом МС ООН, його компетенція може застосовуватися тільки на основі згоди держав.

Росія не є державою, що заявила про відкритість для неї компетенції МС ООН. Тут можна порівняти зі справою «Нікарагуа проти США»: звернення Нікарагуа було можливим, оскільки США на момент подачі справи до МС ООН дали згоду на компетенцію для них суду. Також між Україною та Росією немає договору, який містить положення про можливість звернення до МС ООН. Тому перспективи врегулювання ситуації між Україною та Росією розглядом справи у МС ООН є практично нереальними.

До того ж слід зазначити, що МС ООН у своїх рішеннях не може замість Ради Безпеки ухвалювати рішення про визнання держави агресором та вжиття військових примусових заходів, оскільки це належить виключно до компетенції Ради Безпеки. Також МС ООН після ухвалення ним рішення не може зобов'язати Раду Безпеки ухвалити відповідне рішення. Знову ж таки звернімося до справи «Нікарагуа проти США», де, за рішенням МС ООН, США не визнані агресором, хоча їх дії на підставі Резолюції

«Визначення агресії» можна було кваліфікувати як непрямую агресію. Натомість США були визнані порушником принципів погрози силою та її застосування, невтручання у внутрішні справи Нікарагуа.

У перспективі Міжнародний кримінальний суд буде уповноважений розглядати питання агресії, проте його юрисдикція не поширюється ані на Україну, ані на Росію, оскільки жодна з них не приєдналася до Римського статуту.

Висновки

На даний момент існує беззаперечна правова основа кваліфікації дій Російської Федерації на сході України як акту агресії. Верховна Рада України ухвалила постанову, де визнала Росію агресором. Також ухвалені політичні рішення міжнародної спільноти щодо кваліфікації дій Росії на Донбасі як агресії, зокрема відповідні резолюції ухвалили Парламентські асамблеї Ради Європи та ОБСЄ. Однак такі постанови не створюють правових наслідків для держави-агресора.

Тому для вирішення цього питання необхідне кваліфіковане рішення Ради Безпеки, покликаної гарантувати мир та безпеку. Таке рішення не може бути ухвалено через право вето Росії як постійного члена. У такому випадку потрібно або реформувати Раду Безпеки, або апелювати до інших інструментів вирішення даного конфлікту. Оминати Раду Безпеки можна за допомогою ухвалення резолюції Генеральною Асамблеєю ООН на підставі процедури «Об'єднання заради миру».

Теоретично можливим є звернення України до Міжнародного суду ООН, хоча на практиці навряд чи вдасться це зробити. Тим не менше, правовою основою для кваліфікації дій Росії як акту непрямой агресії може слугувати рішення Міжнародного суду ООН у справі «Нікарагуа проти США», де міститься схожий предмет спору. Перспективи звернення до Міжнародного кримінального суду вимагають від України, у першу чергу, приєднання до Римського статуту, адже вони є способом притягнення до відповідальності окремих осіб, а не прийняття рішення щодо держави. До того ж злочини агресії ще до 2017 року не входять у юрисдикцію Міжнародного кримінального суду [1].

Список використаних джерел

1. Довбенко М. Міжнародно-правова кваліфікація дій Російської Федерації на сході України як акту агресії. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/osinka/> (дата звернення: 22.05.2020)

ЗМІСТ

ПРОЦЕСИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР СВІТОВОГО РОЗВИТКУ

- Беззубченко Ю.,
студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ФРН В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ **3**
- Гільченко О.,
к.політ.н., завідувач кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*
**ДЕПОПУЛЯЦІЯ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ НАСЛІДКІВ
МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ** **7**
- Гурко А.,
студентка III курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ З ПРОТИДІЇ
КІБЕРЗАГРОЗАМ У ООН** **12**
- Пашина Н.,
д.політ.н., професор кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики МДУ*
**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (ЗА РОБОТОЮ САМЮЕЛЯ
ГАНТІНГТОНА «ХТО МИ?: ВИКЛИКИ
АМЕРИКАНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ
ІДЕНТИЧНОСТІ»)** **19**
- Рябинин Е.,
к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*
**ПОТЕНЦІАЛЬНІЕ ГЕОПОЛІТИЧЕСКИЕ
ИЗМЕНЕНИЯ В ПОСТ-COVID-19 МИРЕ** **22**

Терьохіна А.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРІ ПРОТИДІЇ НАРКОТРАФІКУ В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

28

Трима К.,

к.політ.н., провідний науковий співробітник Інституту вищої освіти НАПН України

СТЕЙКХОЛДЕРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ

35

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Каргаполова А.,

студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА США НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

41

Константинова Ю.,

к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету

ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

45

Підтинна С.,

студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

51

Пустова В.,

студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Маріупольського державного університету
ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 56

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

*Внукова Є.,
 студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
 суспільні комунікації та регіональні студії»
 Маріупольського державного університету*
**КРИМСЬКА ВІЙНА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ РОСІЇ
 У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.** 62

*Новік Д.,
 студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
 суспільні комунікації та регіональні студії»
 Маріупольського державного університету*
**КОЛОНІАЛЬНА ПОЛІТИКА АНГЛІЇ В ІНДІЇ У
 ХІХ СТОЛІТТІ** 66

*Петрова С.,
 студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
 суспільні комунікації та регіональні студії»
 Маріупольського державного університету*
**НАСЛІДКИ СТОЛІТНЬОЇ ВІЙНИ (1337 – 1453 РР.) В
 РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ХІV-ХV СТ.** 70

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Булик М.,
 к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та
 зовнішньої політики Маріупольського державного
 університету*
**ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ РЕСПУБЛІКИ
 МОЛДОВА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ** 75

*Гончаровський П.,
 студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні
 відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
 Маріупольського державного університету*
ЕФЕКТИВНІСТЬ СПОНСУВАННЯ СИРІЙСЬКИХ

**ОПОЗИЦІЙНИХ УГРУПОВАНЬ З БОКУ США В
КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ІД 81**

*Єргакова В.,
студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВОЇ БАЗИ ШВЕЙЦАРІЇ ТА ЄС 85**

*Клюс В.,
студент IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ КИТАЙСЬКОЇ
ІНІЦІАТИВИ «ПОЯСУ І ШЛЯХУ» 91**

*Коломієць Б.,
студент III курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
РОЛЬ АФРИКИ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КНР 96

*Кулик В.,
студентка IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ДІЯЛЬНІСТЬ DIGITAL OUTREACH TEAM В РАМКАХ
БЛИЗЬКОСХІДНОГО КУРСУ ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ США 100**

*Кустікова М.,
студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
РОЛЬ США В СУЧАСНОМУ СВІТІ 104

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ
ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

*Авер'янов А.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного університету*

ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ **108**

*Бурда В.,
студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ У ПРОГРАМНИХ ЗАСАДАХ
«НАЦІОНАЛ–ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ
НІМЕЧЧИНИ»** **115**

*Васильєв Є.,
студент III курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ У
ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ** **120**

*Дмитренко Д.,
студентка III курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**ЛІБЕРТАРІАНСЬКІ ПАРТІЇ В СКАНДИНАВСЬКИХ
КРАЇНАХ** **124**

*Караман К.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного університету*
**ПАНДЕМІЯ COVID-19 ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЄВРОСКЕПТИКІВ** **128**

*Кравченко Г.,
студентка VI курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**МЕХАНІЗМИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВИБОРЧИХ
КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ** **134**

*Кучеренко А.,
студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ
ІЗРАЇЛЮ В БІОПОЛІТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ** **140**

*Кусса Р.,
студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні*

*відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ШОТЛАНДСЬКОГО
СЕПАРАТИЗМУ** 146

*Мендрін О.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного університету*
**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПОЛІТИКИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ ТА
ФОРМУВАННЯ МАКРОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ** 151

*Мороз О.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного університету*
**ЗАКОНОДАВЧИЙ ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ
МЕНШИН РЕСПУБЛІКИ СЛОВЕНІЯ** 157

*Парлюк В.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного університету*
**ДОСТРОКОВІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2019 Р. В
АВСТРІЇ: СТИСЛИЙ АНАЛІЗ** 160

*Salnikova N.,
PhD in History, Associated Professor, Head of the Humanities
Department of Donetsk Law Institute of Ministry of Internal
Affairs of Ukraine*
**RELIGION AS A SOCIETAL FACTOR ON
TRANSFORMATION OF POLITICAL PARTIES** 165

*Светлакова М.,
к.політ.н., старший викладач кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики Маріупольського
державного університету*
**МІГРАЦІЙНИЙ ПРОФІЛЬ ШВЕЦІЇ ЯК КРАЇНИ
ДЕРЖАВНОГО ДОБРОБУТУ** 168

*Сенатосенко В.,
здобувачка третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного університету*
**ФЕНОМЕН ПРАВОПОПУЛІСТСЬКИХ ПАРТІЙ
В ПАРТІЙНІЙ СИСТЕМІ НІДЕРЛАНДІВ** 171

*Христич В.,
студентка I курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
ГРОМАДЯНСЬКА КУЛЬТУРА У ВЧЕННІ Г. АЛМОНДА 177

*Шаполов Д.,
студент IV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**ПРОПАГАНДА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ** 183

ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Московченко В.,
студентка III курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**ДЕОКУПАЦІЯ ДОНБАСУ: МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ
РОЗВИТКУ** 188

*Трофименко А.,
к.політ.н., ст. викладач кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*
**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ
РОСІЙСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ** 191

*Хвесік В.,
студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ДІЯЛЬНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА
ООН ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ
ГРОМАДЯНСТВА** 299

*Чульська К.,
студентка IV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В ДЕОКУПАЦІЇ
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У** 205

ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

Чуриков М.,

*студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЙ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ ЯК
АКТУ АГРЕСІЇ**

211

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ДЕСЯТОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО
ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»**

**У збірнику публікуються матеріали українською,
російською, англійською мовами**

МАРІУПОЛЬ : МДУ, 2020